

GA-237

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

**ЕЗОТЕРИЧНИ
РАЗГЛЕЖДЕНИЯ**

НА

**КАРМИЧНИТЕ
ВЗАИМОВРЪЗКИ**

Трети том

**Единадесет лекции, държани в Дорнах
между 1 юли и 8 август 1924**

**Коригиран превод
Димо Даскалов**

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

Езотерични разглеждания на кармичните взаимовръзки от 1924 година

Том I Дванадесет лекции, държани в Дорнах между 16 февруари и 23 март CC 235

Том II Седемнадесет лекции, държани в Дорнах между 6 април и 29 юни CC 236

Том III Единадесет лекции, държани в Дорнах между 1 юли и 8 август CC 237

Том IV Десет лекции, държани в Дорнах между 5 и 28 септември CC 238

Том V Шестнадесет лекции, държани в Прага, Париж и Вроцлав между 29 март и 15 юни CC 239

Том VI Петнадесет лекции, държани в Берн, Цюрих, Щутгарт, Арнхайм, Торгай и Лондон между 25 януари и 27 август CC 240

Трудовете на Рудолф Щайнер, както са поместени в «Събрани съчинения на Рудолф Щайнер», са подредени в отдели: *книги - лекции - художествени произведения*. Неговите, винаги свободно държани лекции, - общо няколко хиляди, - първоначално са замислени като устни, не предназначени за печат съобщения. Направените първоначално без, а по-късно с неговото съгласие записки, преди всичко на държаните пред членовете на Антропософското общество лекции, първоначално са били достъпни само като вътрешни ръкописи, понеже поради липса на време Рудолф Щайнер не е могъл - с малки изключения - сам да ги коригира. Малко преди смъртта му той е премахнал ограничението «Само за членове». Изложените от него *предпоставки за разбирането* им обаче остават да важат и по-нататък. - Днес наличните лекционни текстове са сравнени с наличните оригинални записки и стенограми и в по-голямата си част са публикувани. Въпреки това, не могат напълно да се изключат грешки, получени при слушането, записването или стенографирането.

СЪДЪРЖАНИЕ

Вместо увод: Из «Спомените на Мария Щайнер» /към първото издание 1926 г./
ПЪРВА ЛЕКЦИЯ, 1 юли 1924 г.

Интелектуализъм и предхождащото го душевно устройство: приемане на космическия етер. Мохамедано-испанският аристотелизъм поддържа още в ранното средновековие стария възглед; за европейското население трябваше да дойде един особен импулс, за да се развие Съзнателната душа. Две духовни течения: философи, намиращи се под влиянието на арабизма и водещи борба срещу тях схоластици, които застъпват индивидуализма. Силни вътрешни борби във времето на това състезание за Съзнателната душа и действителността на мисленето..... 13

ВТОРА ЛЕКЦИЯ, 4 юли 1924 г.

Кармическо-космически сили на подготовка. В кармата миналите въплъщения действат върху по-късните като един духовен инстинкт вътре в аза; това действие бива осъзнато след смъртта. Мрежата на кармическите връзки. Превръщане на човешките земни дела в душевни небесни дела, когато при съвместното действие на хората във физическия сетивен свят се внася свещено-духовно действие. Небесното последствие на делата от определени събития се спуска тогава като един фин дъжд в мисловните отразени образи върху Земята. Но също и твърде реалните признаци на миналата епоха заобикалят, обкръжават днешните хора, примаменни от Ариманическото течение на нашето време..... 30

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ, 6 юли 1924 г.

Връзката на процесите, ставащи на небето с човешкото съществуване върху Земята. Това, което става тук на Земята, има своето съответствие в духовния свят и се отразява в звездната писменост. Какъв космически духовен факт стои в основата на една такава общност като Антропософското общество? Кое е предопределението, което довежда една душа до антропософията? Копнежът за Христос съпровожда много души от предземното съществуване в Земята, стремят се да познаят отново Христос като същество на Слънцето: едно последствие на великите космически имагинации. Чувстването на Христос се примесва с представите на древното езичество; а тогава за някои души се вътквава възможността да изпаднат в изкушението на Луцифер и Ариман..... 45

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ 8 юли 1924 г.

В антропософското движение могат да бъдат различени две групи души: едната с една повече вътрешна потребност на сърцето, Христос да бъде поставен в центъра; другата иска да го познае от космологията, от историята на земята и на човечеството. Предпоставките за тези групирания се простират в миналото до времената на атлантските оракули. Особено важно е онова въплъщение, което се пада в първите следхристиянски столетия. Едната група души е била вече уморена от езичеството; тя се е запалила в сърцето си за Христос; другата група, която е имала по-малко въплъщения на Земята е била още изпълнена с мощните импулси на древното езичество и приема християнството повече с душа, проникната от интелекта. От следсмъртното изживяване на мощната имагинация, в началото на 19-то столетие първата донесе със себе си копнежа, да знае също нещо и от космологията, другата прие импулсите предимно в нейната воля, сякаш си

спомняше за едно взето решение.....

ПЕТА ЛЕКЦИЯ, 11 юли 1924 г.

Общото в душевното устройство на тези две групи души в първите християнски столетия беше едно, макар и леко но все пак съществуващо изживяване на ауричното тъкане в природата и на вливането на една ясна духовност между заспиването и събуждането. Към чувството за невинността на природното съществуване се прибави в 5-то, 6-то столетие размишлението върху дълбочините на силите, които развързват доброто и злото в човешката душа, а именно между ориентирането от изтока на хора /българи, бугри, еретици/. Следва времето, когато виждането на блещукащата светлина над растенията и животните угасва, онемява шепотът на онази духовност, но все още може да се говори за това като за нещо познато; след това идва времето, което се нарича залез на живия Логос. Свързано с това е раждането на катехетиката /католическо вероучение/ и превръщането на богослужението в нещо екзотерично, външно. Основното настроение на душите, които живеят в духовния свят между 7-то и 8-то столетие; Христос не е вече познаван в неговата същност, култът не е вече разбран; на Земята трябва да се развие силата, която да позволи на душите да приемат Христос.....

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ, 13 юли 1924 г.

В първите християнски столетия са съществували центрове за висше познание, като остатъци на мистериите. В тези центрове не се говореше за природни закони, а за творящата сила на богинята «Природа» /«натура»/. След това в 7-то, 8-то столетие слабата жива връзка с духовния свят изчезва, но определено съзнание за тази връзка намира още убежище в отделни учебни центрове, чието живо импулсиращо действие завършва едва в 12-то, 13-то столетие. Поучения върху живота на елементите, движението на планетите, космическия океан, тайните на аза бяха развивани като учение до края на 14-то 15-то столетие. Школата на Шартр, Клуни. Даже в университета от Орлеан се развиват към края на 13-то столетие учения от този род. Последователите на Платон и на Аристотел. В началото на 13-то столетие важна обмяна на идеи за създаването на една нова духовност на Земята. Една чудесна хармония на душите отгоре и отдолу е последствие на това. В тази духовна атмосфера може да действа истинското розенкройцерство.....

СЕДМА ЛЕКЦИЯ, 28 юли 1924 г.

Употребата на интелигентността чрез човешката личност води човека до свободата на волята. Разливането на космическата интелигентност от небесата върху Земята в първите християнски столетия до 8-мо, 9-то столетие. Схоластиката, борбата на човека за добиване на яснота върху разливащата се върху Земята интелигентност. В тази интелигентност може да се включи Съзнателната душа. Мъдростта на розенкройцерите се състоеше в това, че те имаха известна яснота върху тези отношения. В областта на Слънцето Михаил събира душите, които според това в началото на 15-то столетие се обединяват и образуват свръхсетивната школа на Михаил. От сега нататък чрез собствената интелигентност на човешката душа трябва да бъде развито естеството на Михаил, докато накрая на 19-то столетие започне новата епоха на Михаил на Земята. Голямата криза от началото на 19-то столетие до днес, борбата на Ариман срещу Михаил. Ариман иска да направи предишната космическа интелигентност изцяло земна. Провеждането, пренасянето на космическата интелигентност в нервно-сетивния организъм на човека се

изживява от духовния свят като една космическа буря. Така е било в Атлантската епоха, когато космическата интелигентност беше завладяла човешките сърца. Сега човекът-глава /умственият човек/ трябва отново да стане човек-сърце чрез одухотворяване на интелекта.

ОСМА ЛЕКЦИЯ, 1 август 1924 г.

Предпоследното господство на Михаил, неговият космополитен отпечатък в целта му: въпреки грехопадението човекът може да се издигне до Бога. От 8-мо, 9-то столетие насам управлението на интелигентността е преминало от ръцете на Михаил в ръцете на хората. Борба на схоластиците срещу мохамеданските последователи на Аристотел. Подчертаване основния характер на същността на древните мистерии особено на учението за първичния грях в свръхсетивната учебна школа и указание за една нова същност на мистериите, която държи сметка за цялата интелигентност на човека. В древните мистерии от времето на Александър Велики съществуваше една атмосфера на обезсърчаване, която намираше израз в чувството: човекът вече може да намери достъп до духовния свят. Това беше времето на великото изпитание. Словото на Михаил е: човекът може да стигне на Земята до схващането за божественото в свободна от греха форма. Особеният нюанс на сегашното време, в което интелигентността може да стане притежание на хората, е да долови, че хората трябва да се освободят от целта на Ариман, който се стреми да ги обсеби. Задачата на антропософа е да има едно чувство за това, че Космосът се намира днес в тази борба на Ариман против михаелизма. Земен отблясък на свръхсетивното учение на Михаил при Раймундус де Сабуида. Импулсът на Михаил се намира не само в книгата на Откровението, но той може да бъде прочетен също и в книгата на Природата.....

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ, 3 август 1924 г.

Силите на Михаил действат върху целия човек и чрез това те действат силно във физическата карма. Времето на великата криза. Решаващият фактор на импулса на Михаил. Духовното се подготвя да стане една сила, създаваща раси. Наблюдение на по-интимните връзки на съдбата; те се простират до най-близкото царство на йерархиите. Раждането на едно двуразделно царство на Ангелите, докато тук се образува общността на Михаил. Напредване в смисъла на Михаил значи човек да не се оставя отклонен от никакви съображения, да върви в посока на водещите антропософски сили. Разпространеният навсякъде в нашето време интелектуализъм е духовна храна за ариманическите същества. Възможностите за намеса на Ариман в цивилизацията стават все по-големи. Размътването и отклонението на съзнанието му дават възможност да се всели. Сега е времето на великите решения.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 4 август 1924 г.

Кармическият импулс към духовното е обгръщане на това, което е изпитано по описания начин преди слизането на душата в земното тяло. Необходимост от вътрешна инициатива на душевния живот на антропософа и от съблюдаването на условията и на насрещните образи. Подкопаване или заблуждение на инициативата чрез лоши писания и празни приказки на материалистичния интелектуализъм. Общ плод на живота. Истинност на материализма само за физическия живот Потресаващото в кармата на хората, които не се издигат до духовното. Силата на

Михаил създава физиономията и човешката форма. Настоящото в полето на материализма ще бъде доказано, че духът е творещ, така че тези хора ще трябва да го виждат. Стремез на Ариман да действа в душите чрез временно проникване в човешките тела.....

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ, 8 август 1924 г.

Личното безсмъртие е една истина само откакто Съзнателната душа бавно и постепенно е проникнала човечеството. Съвместното действие на интелигентността на Слънцето и на планетните интелигентности. След това в 9-то столетие заедно със слизането на космическата интелигентност между хората разделяне на съпринадлежащите космически сили; слънчевата интелигентност на Михаил и планетните интелигентности се озовават в опозиция. Вътре в тази опозиция вселенският събор от 869 година като сигнал за нещо чудовищно, което става в духовния свят: разделяне на Ангелите, които ръководят човешките души и чрез това се внася безредие в човешката карма; от тук и хаосът, който царува в новата история. С проникването на Михаил в господството на Земята и в тези, които са вървели с него се събужда силата, чрез която отново се внася ред в кармата.

Забележки

Към това издание

Забележки към текста

За това издание:

Въпросите за дълбокия смисъл на живота и на човешката съдба са тясно свързани с основния въпрос: - Живеем ли само веднъж или нашето настоящо въплъщение вече е предхождано и ще бъде следвано от други въплъщения? Има ли по-дълбоки закономерности, които лежат в основата на човешката съдба или тя е следствие на редица външни фактори? -

Както се вижда от запитвания и многобройни нови публикации, днес много хора приемат като правилни за тях възгледите за прераждането или поне не ги отричат. В това отношение е залегнало едно чувство, което не може да се обоснове мисловно. Една такава обосновка, подходяща за днешното мислене беше дадена от Рудолф Щайнер (1861-1925) още в началото на нашето столетие, когато през 1903 година той публикува два трактата «Реинкарнация и карма» и «Как действа кармата» като «необходими представи от гледната точка на модерната природна наука». Други основоположни изложения има в основните му произведения «Теософия» (глава: Прераждане на духа и съдба) и «Въведение в тайната наука». Те и днес още могат да се третират като най-доброто въведение в тази тема.

Фактите на повтарящият се земен живот на човека и произлизащите от това закономерности на съдбата принадлежат към най-съществените основни възгледи на антропософията. Какво значение дава Рудолф Щайнер на тези теми, се вижда от това, че в продължение на цялата му лекторска дейност той ги излагаше и разширяваше от все нови гледни точки. Кулминацията се достига през 1924 година, последната година от неговата творческа дейност, когато в повече от осемдесет лекции той изнася резултатите от своите духовнонаучни изследвания на кармическите взаимовръзки за членовете на Антропософското общество. Тези кармически разглеждания бяха публикувани в 6 тома в «Събрани съчинения на Рудолф Щайнер» и в поредицата «Рудолф Щайнер - джобни книги».

Първите четири тома съдържат държаните в Дорнах поредици от лекции, а в петия и в шестия том са събрани лекциите, държани в други градове. Лекциите са били предназначени за слушатели, които са били запознати с основните понятия на антропософията, развити в гореспоменатите произведения на Рудолф Щайнер. Това определя стила на неговите изложения. Понеже особено обхватната поредица на лекциите от Дорнах в томове от I до IV следва едно вътрешно изграждане и в първите лекции са дадени съществени основни положения за разбирането на следващите ги лекции, за изучаването им се препоръчва да се спази техния порядък.

ВМЕСТО УВОД

Из «Спомените на Мария Щайнер»
/към първото издание 1926 г./

Рудолф Щайнер винаги най-строго и настоятелно молеше за сериозност, когато реши да осветли развитието на исторически личности и историята на Антропософското общество, изхождайки от духовните извори на познанието; да покаже връзките между фактите в тяхното духовно обкръжение, като пример за едно бъдещо изследване на историята. Така с мистериите драми той ни даде образец на драмата за бъдещето; учеше ни да разберем, как биографията простираща се в духовното минало може да замени на по-висока степен психологическия роман на съвременността. Но това, което Рудолф Щайнер не позволяваше, бяха комбинациите, хипотезите или запълващата празноти фантазия при така нареченото духовно изследване. Това той наричаше несериозност и по отношение на него можеше да прояви свещен гняв. Настоятелно молеше слушателите да не пристъпват с душата си към съдържанието на лекциите върху кармата с жадно за сензация любопитство. Според него важното бяха отношенията, начинът, по който върху фактите пада светлина, обяснява ги и ги оставя да се проявят в тяхната правилна последователност. Преди всичко личното трябва да замълчи. Ако към изучаването на кармическите въпроси се пристъпи, изхождайки от лични мотиви, с лични или групови интереси, биха се родили само най-големите беди. Да, той не се колебаеше да казва, че ако такива неща биха се разпространявали по един сензационен или преследващ някакви преднамерени цели начин, това би било «една чума»...

...Рудолф Щайнер настоятелно молеше, лекциите върху кармата да бъдат изучавани само като се започне с първите подготвителни лекции, да се разработват ред по ред и вниманието да бъде насочено върху вътрешните връзки, тяхното преплитане и основания. При третирането на фактите трябва да се избягва всичко сензационно, да се изключи всякакъв личен интерес...

Някогашните оригинални илюстрации към лекциите от този том,
начертани на дъската от Рудолф Щайнер
(сравни забележките на ръба на текста в лекциите
и текста в началото на «Забележки»)
са поместени в Събраните съчинения в поредицата:
«Рудолф Щайнер - Стенни илюстрации към лекциите»
том XVI

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 1 юли 1924 г.

За тези, които присъстват, бих искал днес да изложа някои неща, които са един епизод в разглежданията, които провеждаме тук вече от известно време. Нека това, което кажа, послужи за илюстриране и изясняване на някои въпроси, които могат да възникнат от разгледаните досега неща. Същевременно чрез това ще се хвърли известна светлина върху душевното устройство на съвременната цивилизация.

Вече години наред ние трябваше да обръщаме внимание върху един напълно определен момент от същественото развитие на европейската цивилизация, който се намира в средата на Средновековието около 14-то, 15-то столетие. С това посочваме онази точка в развитието на човечеството, когато започва интелектуализмът, когато хората започват да обръщат внимание предимно на мисленето, на интелекта и да правят от него съдия на онова, което би следвало да се мисли и прави от хората.

Тъй като епохата на интелекта днес е налице, чрез съизживяването на настоящето човек винаги може да си състави една правилна представа какво представлява интелектуализмът, какво се е появило на повърхността на европейската цивилизация именно в 14-то, 15-то столетие. Но днес ние не чувстваме по един жив начин душевната нагласа, която е предхождала настоящата епоха. Когато разглеждаме историята, проектираме онова, което сме свикнали да виждаме в настоящето също и назад в миналото историческо развитие. Така не придобиваме особено ярна представа за това, колко съвършено различни са били духовете преди тази епоха. И когато оставим да говорят документите, ние до голяма степен вече внасяме именно в тях онова, което е днешният начин на мислене и на разглеждане на нещата.

Пред духовнонаучното разглеждане някои неща се представят съвършено различно. И когато насочим например поглед върху онези личности, които от арабизма, от културата на Азия бяха повлияни от една страна от това, което като религия се изживяваше в мохамеданството, а от друга страна бяха повлияни също и от аристотелизма, когато се погледнат тези личности, които тогава намериха пътя през Африка към Испания, а след това дълбоко повлияха духовете на Европа до *Спиноза* и след Спиноза, тогава не добиваме никаква представа за тях, ако си представяме душевната им нагласа такава, като че ли са били просто хора от настоящето, въпреки че не са знаели още толкова много неща, които по-късно са били открити. Защото се мисли приблизително така. Но начинът на мислене и на възприемане на света, също и на онези личности от споменатото цивилизационно направление, които са живели в 12-то столетие, е бил съвършено различен от днешния.

Когато днес човек насочи поглед върху самия себе си, се чувства като собственик на мислите, чувствата и волевите импулси, които след това се

превръщат в дела. Преди всичко съвременникът си приписва това «аз мисля», «аз чувствам», «аз искам». При тези духове, при личностите, за които говоря сега, това «аз мисля», съвсем не беше съпровождано от такова чувство, с което днес ние казваме: «аз мисля», а само, «аз чувствам, аз искам». Тези хора приписваха на собствената си личност само своето чувстване и искане. Почивайки на основите на древните цивилизации, те живееха много повече в чувството «нещо мисли в мен», отколкото да си представят «аз мисля». Те действително мислеха «аз чувствам, аз искам», - но изобщо не мислеха в същата степен «аз мисля», а си казваха, и това е било съвършено реален възглед, който сега искам да ви съобщя: - Мислите се намират в сферата под Луната, там живеят мислите. - Навсякъде тези мисли се намират в онази сфера, която е дадена когато си представяме Земята /виж рис., синьо/ в определена точка, Луната тук, в една друга точка след това Меркурий, Венера и т. н.. Те си представяха Земята като гъста, твърда космическа маса и като нещо друго, което принадлежи към Земята, си представяха лунната сфера, която се простира нагоре до самата Луна /жълто/.

Табела 1*

И както ние казваме, че във въздуха, който дишаме, има кислород, така тези хора са казвали - днес напълно е забравено, но това е било така: - В етера, който се простира нагоре до Луната, се намират мислите. - И както ние казваме, че вдишваме кислорода от въздуха, тези хора не казваха, без съмнение, така: - ние вдишваме мислите, - а казваха - ние приемаме, възприемаме мислите. - И те напълно съзнаваха, че приемат мислите.

Виждате ли, днес един човек може да усвои нещо, подобно на едно понятие. Той вероятно може да разбере нещо подобно от антропософията. Но той отново веднага го забравя, когато се касае за практическия живот. Когато се касае за практическия живот, той веднага си съставя една

* Относно дъската виж също и стр. 181.

напълно странна представа, представата, че мислите се раждат в него, което би било равносилно на това да мисли, че кислородът който приема, не се приема отвън, а се поражда в самия него. За личностите, за които говоря, съществуваше едно дълбоко чувство, едно непосредствено изживяване: - Аз не съм собственик на моите мисли, не мога всъщност да кажа «аз мисля», а само «мислите съществуват» и «аз приемам тези мисли».

За кислорода във въздуха знаем, че за относително кратко време той извършва едно кръгообращение в нашия организъм. Такива кръгообращения броим според пулсиранията на сърцето. Това става бързо. Личностите, за които говоря, си представяха приемането на мислите като един вид дишане, но едно много бавно дишане, едно дишане, което се състои в това, че в началото на земния си живот човек става способен да приема мислите. Така както задържахме диханието си за известно време между вдишването и издишването, така също тези хора си представяха един процес, който се състои в това, че те задържат в себе си мислите, именно само така, както ние задържахме кислорода, който принадлежи на външния въздух. Те си представяха, че задържат мислите именно през време на техния земен живот и отново ги издишват в космичните ширини, когато минават през вратата на смъртта. Така че се има работа с едно вдишване - начало на живота; задържане на диханието колкото трае земният живот; издишване, т.е. изпращане на мислите в света. Хора, които вътрешно са изживявали нещата по този начин, са се чувствали в една обща атмосфера от мисли заедно с всички други, които са изпитвали същото нещо; в една атмосфера от мисли, която се е простирила нагоре не само няколко мили над Земята, а се е простирила до обкръжението на Луната.

Сега можем да си представим, че този мироглед, който по онова време е водил борба за влияние над европейската цивилизация, е искал да се разпростре все по-нашироко и по-нашироко именно от онези последователи на Аристотел, които са дошли от Азия в Европа по пътя, който посочих. И ако си представим, че този мироглед действително би се разпространил. Какво би се случило тогава?

Да, тогава би се проявило в пълния смисъл на думата това, което трябва да се прояви в течение на земното развитие - именно Съзнателната душа. Онези хора, за които говоря тук, се намираха, така да се каже, в последния стадий от развитието на Разсъдъчната душа. В 14-то и 15-то столетие трябваше да изгрее, да се роди Съзнателната душа, която ако се проявеше в своята крайност пренасяше в интелектуализма всичко от цивилизацията.

В 10-то, 11-то, 12-то столетие европейското население в неговата цялост не беше в състояние да остави в него да вземе превес един такъв мироглед, какъвто беше този на личностите, които охарактеризирах, защото в такъв случай Съзнателната душа не би могла да се развие. Макар и, така да се каже, решението на боговете да беше Съзнателната душа да се развие, все

пак положението беше такова, че тази Съзнателна душа не можеше да се развие от собствената дейност на европейското човечество в неговата цялост, а трябваше, така да се каже, да дойде един импулс, който беше насочен към това, да развие най-вече Съзнателната душа.

Започвайки от епохата, която сега охарактеризирах, виждаме да изникват две духовни течения. Едното течение беше застъпено при арабските философи, които от Западна Европа силно повлияха върху европейската цивилизация, много по-силно, отколкото се вярва днес. Другото духовно течение беше онова, което водеше най-остра борба срещу първото течение, което аз охарактеризирах и с най-голяма строгост обявяваше първото като еретическо за Европа. Колко силно продължи да бъде чувствано още това, вие можете да разберете, мои мили приятели, когато разглеждате картини, където доминикански монаси или самият *Тома Аквински* са изобразени тържествувайки над един съвсем различен мироглед, един мироглед който преди всичко подчертаваше индивидуалността, личността на човека, считайки мислите на човека за негово собствено произведение. В тези картини доминиканците са представени, как тъпчат с краката си представителите на арабизма. Тези представители на арабизма се намират под техните нозе, те са буквално стъпкани. Европейското човечество дълго време е чувствало това противоречие между тези две духовни течения. Такава енергия на чувството, каквато е изразена в подобна картина, не съществува вече в днешното, в известна степен апатично човечество. Във всеки случай ние се нуждаем от нея днес не за онези неща, за които хората са се борили тогава, а за други неща!

Нека помислим, какво са си представяли там. Вдишването на мислите от космическия етер, от сферата под Луната: начало на живота, задържане на дишането – това е земният живот, издишването - отново излизане на мислите в космическия етер, в импулсите на сферата под Луната, но вече оцветени от човешката индивидуалност.

Табела 1, горе вдясно. Какво представлява това издишване? Съвсем същото, мои мили приятели, като това, за което казваме, че през трите дни след смъртта етерното тяло на човека се разширява. Човекът гледа назад към своето бавно увеличаващо се етерно тяло, той вижда, как неговите мисли се разпростират в Космоса. Това е съвсем същото, само че бих искал да кажа, представяно от една субективна гледна точка. Следователно вярно е това, което хората са чувствали и изживявали тогава. Те са чувствали кръговрата на живота по-дълбоко, отколкото той може да бъде почувстван днес.

Но въпреки това, ако под тази форма, която по онова време им е била присъща, техните възгледи бяха станали господстващи в Европа, то тогава в хората от европейската цивилизация би се развило само едно слабо чувство за аза. Съзнателната душа не би могла да се прояви, азът не би могъл да обхване себе си в «аз мисля», мисълта за безсмъртието би станала

все по-неясна и по-неясна. Хората все повече и повече биха насочвали поглед върху общо взето останалото от живелия тук на Земята човек, което витае наоколо в сферата под Луната. Хората биха чувствали духовността на Земята като тяхна разширена атмосфера, те биха се чувствали единни със Земята, но не като отделни от Земята, индивидуални хора; защото хората, които охарактеризирах, чрез това «нещо мисли в мен» всъщност се чувстваха вътрешно свързани със Земята. Те не се чувстваха в същата степен като индивидуалности, както бяха започнали да се чувстват хората в останалата част на Европа, макар и по един неясен начин.

Обаче ние трябва да вземем под внимание наистина и следното: Само това духовно течение, за което говорих, знаеше, че когато човек умира, приетите от него мисли по време на земния живот се вълнуват и тъкат в космическия етер, който заобикаля Земята. И срещу този мироглед се водеше остра борба от онези личности, които произлязоха именно от ордена на доминиканците, а те остро подчертаваха: - Човекът е една индивидуалност и трябва преди всичко да се насочва вниманието към онова от човека, което преминава през вратата на смъртта като индивидуалност, а не към това, което се разтваря в общия космически етер. Това подчертаваха предимно доминиканците и макар, че не бяха само те, то се застъпваше от тях. Този възглед за индивидуалността на човека беше застъпван остро и енергично срещу първото направление, което характеризирах. Но именно това произведе едно съвсем определено състояние.

Защото нека насочим поглед върху представителите, да кажем сега, на индивидуализма. Налице бяха тези индивидуално оцветени мисли, които преминаваха в общия космически етер. И онези, които водеха борба срещу това течение, бяха обезпокоени именно поради това, че знаеха, още живо знаеха: Тук се твърди, че този възглед съществува - те бяха обезпокоени точно от това, което наистина съществуваше. Това безпокойство, причинено от разпространящите се, разтварящи се и предаващи се човешките мисли и сили в космическия етер, това безпокойство именно угасва при най-изтъкнатите мислители едва в 16-то, 17-то столетие.

Трябва да можем да се пренесем в душевната нагласа именно на такива хора, които принадлежаха на Доминиканския орден, за да преценим, как именно тези хора бяха обезпокоени от онова, което беше останало от починалите хора и в което те не биваха, не можеха вече да вярват с техния мироглед. Трябва да се пренесем в душевността на тези хора. Така сухо, така абстрактно и с ледени понятия, както днес хората мислят, не можеше да мисли един изтъкнат дух от 13-то, 14-то столетие. Когато днес застъпват някакви възгледи хората постъпват така, че сякаш за защитаването им първо е поставено условието, на някого да се изтръгне сърцето. В онова време не е било така. В онова време във всичко, което хората са застъпвали като идеи, е имало вътрешен огън, бих искал да кажа, имало е сърдечност.

Поради това обаче, че се влагаше сърцето, също и в такъв случай, като този, който изнасям тук, е имало силна вътрешна борба.

И при най-страшните вътрешни борби се е развило онова, което е произлязло например като определена философия от Доминиканския орден, която понеже беше изградена повече върху авторитета на отделни хора, повлия по-късно силно върху живота. Тогава още не съществуваше общо образование. Във всичко, което беше образование, което хората въобще знаеха, се вливаше онова, което малцина са притежавали, но поради това все повече се издигаха до това, което беше философски живот и стремеж. Във всичко, което се вливаше в цивилизацията, се съдържаше това, което е било преживяно в такива вътрешни борби. Днес хората четат произведенията на схоластиците и чувстват само сухи мисли. Но всъщност сухи днес са само читателите. Онези хора, които са ги написали, не бяха сухи в душевността си. Те бяха изпълнени с вътрешен огън по отношение на мислите си. А този вътрешен огън е идвал именно от стремежа да бъде отблъснат обективния мисловен поток.

Когато днес някой мисли върху въпроси за светогледа, нищо не го обезпокоява. Днес човек може да мисли най-голямата нелепост и да остане напълно спокоен, защото за човечеството, което вече се е развивало така продължително в Съзнателната душа, не настъпва никакво безпокойство от рода на горепосоченото, което би накарало някои хора да почувстват, какво става с човешките мисли, когато след смъртта те се разлят в етерното обкръжение на Земята. Днес такива неща, които още можеха да бъдат изживени в 13-то, 14-то столетие, са напълно непознати. Тогава помлади свещеници са отивали при по-възрастните и са изразявали вътрешните си терзания, които са изпитвали в борбата за постоянството на своето вероизповедание, като са казвали: - Измъчват ме призраците на умрелите.

Защото под призраци на умрелите се е разбирало именно това, което аз сега охарактеризирах. Тогава хората все още можеха да се враснат в онова, което са изучавали. В определена общност, да речем в общността на доминиканците, са учили, че човекът е едно индивидуално същество, че той има също своето индивидуално безсмъртие. Те са учили, че когато по отношение на мисленето се приема съществуването на една всеобща земна душа, това е един погрешен, еретически възглед и са били обучавани да се борят срещу такъв възглед. Но в определени моменти, когато са се съветвали сами със себе си, те са чувствали обективното въздействие на мислите, останали от умрелите и тогава са си казвали: - Дали е напълно правилно да върша това, което върша? Има нещо неопределено, което действа в моята душа. Не мога да се боря с него. Аз съм като вързан. - Да, интелектът на хората, или поне на много от хората по онова време е бил така устроен, че поне няколко дни след смъртта на даден човек те са чували, как умрелият им говори. И когато един е спирал да говори, започвал е друг. Също и по отношение на такива неща хората са се

чувствали тогава изцяло вътре в общото духовно естество на Вселената, те са се чувствали поне още в етерното естество.

Това съвместно изживяване с Вселената напълно е престанало в наше време. В замяна на това ние сме постигнали живеенето в Съзнателната душа. И всичко, което ни заобикаля като реалност, също както ни заобикалят масите, столовете, дърветата и реките, всичко, което ни заобикаля като една духовна действителност, продължава да действа още само върху дълбините на човешкото подсъзнание. Интимната страна на живота, духовната същност на живота е престанала да съществува за нас. Тя отново ще бъде постигната в едно живо възприето духовнонаучно познание.

И ние трябва да мислим така живо върху духовнонаучното познание, както то ни се представя, когато разглеждаме такива явления, които съвсем не се намират толкова далеч в миналото. Да си представим схоластика-мислител или писател на 13-то столетие. Той записва своите мисли. Днес мисленето е лесно, защото хората свикнаха вече да мислят интелектуално. Тогава се е слагало още началото на едно такова мислене и затова е било трудно. Хората са имали още съзнанието, че е необходимо извънредно голямо вътрешно напрежение при мисленето, че чрез мисленето човек се изморява също така, както се изморява, когато сече дърва, ако мога да се изразя така тривиално. Днес мисленето на много хора е станало вече напълно автоматично. И дали някой е обзет от копнежа да следи всяка своя мисъл с човешката си личност? Ние чуваме, как хората днес като един автомат оставят една мисъл да произлезе от друга, така че човек съвсем не може да ги следва и даже изобщо не знае защо е необходимо да ги следва; понеже не съществува необходимост за това. Но докато човек живее в тялото, би трябвало да следи мислите си със своята личност. Тогава те вече поемат друг ход; те се разпростират, когато той умре.

Да, хората от онова време можеха да седят и с ясно оформени мисли да защитават учението за индивидуалния човек, спасението на учението за индивидуалното безсмъртие, да полемизират с *Аверое* или с други мислители от онова първо течение, което днес охарактеризирах. Тогава обаче съществуваше възможността, онова, което след смъртта се е отделило точно от една такава изтъкната личност като *Аверое* като един вид призрак в сферата под Луната и се е разпростряло, да бъде именно събрано и запазено в края на тази сфера - именно чрез самата Луна, - да бъде добре събрано и да остане след разширяването си, като дори се умали и му бъде дадена форма така, че отново се консолидира в едно, бих искал да кажа, изградено в етера същество. Това можеше да се случи. Тогава се сядаше и се опитваше да се обоснове индивидуализма, полемизираше се против *Аверое* - и *Аверое* се явяваше заплашващ и заблуждаваше душата. В 13-то столетие против отдавна умрелия *Аверое* се надигнаха най-важните писатели-схоластици. Те полемизираха срещу него, срещу онова,

което беше останало като учение. Той доказваше на някого, че неговите отново съгъстени мисли, са консолидирани и продължават да живеят.

Тези вътрешни борби, които са предхождали началото на епохата на Съзнателната душа, са вече такива, че днес би трябвало да насочим поглед върху тяхната интензивност, върху тяхната същност. Думите в крайна сметка са думи, и хората от по-късно време приемат това, което стои зад думите, именно с онези понятия, които те имат. Обаче в онези времена думите са съдържали понякога в себе си богат душевен живот, те са сочили към един такъв душевен живот, какъвто аз току-що охарактеризирах.

И така ние имаме две течения, които и до ден днешен продължават да действат. Едното течение, - сега вече само от духовния свят, но затова пък още по-силно, - иска да обясни на човека, че един общ мисловен живот заобикаля Земята, че хората дишат духовно-душевно вътре в мислите. Другото течение, преди всичко иска да насочи вниманието на човека върху това, че той трябва да стане независим от такава общност, че трябва да се изживее в своята индивидуалност. Първото течение, като едно повече неопределено нашепване от заобикалящата Земята духовна среда за много хора днес е възприемаемо само тогава, когато в някои особени нощи лежейки в леглото си се вслушват в това неопределено нашепване, от което се раждат всевъзможни съмнения в онова, което повечето хора днес твърдят, изхождайки от своята индивидуалност. При други хора, които винаги спят добре, защото са доволни от себе си, имаме строгото подчертаване на индивидуалния принцип.

И тази борба се разгаря всъщност в основата на европейската цивилизация. Тя се разгаря и до ден днешен. И в нещата, които стават външно на житейската повърхност, всъщност едва ли има нещо друго освен повърхностните вълни на онова, което вече съществува в дълбините на душите като остатък от онзи по-дълбок, по-интензивен душевен живот на отминалото време.

Но някои души от онази епоха отново се намират в настоящия земен живот. По определен начин те са победили това, което в миналото е създавало силно безпокойство в обикновеното им съзнание, безпокоюло е това съзнание поне в определени моменти. Но в дълбините на много души то продължава да гори още по-силно днес. Задачата на духовната наука между другото е също и тази, да насочи вниманието на хората върху такива исторически явления.

Ние не трябва да забравяме следното: В същата степен, в която в земния живот хората стават несъзнателни за онова, което въпреки непознаването му съществува - етерните мисли в земното обкръжение, в същата степен, в която хората усвояват това тяхно притежание, «аз мисля», в тази степен човешката душа се стеснява и човек минава през вратата на смъртта с една стеснена душа. Тогава тази стеснена душа внася в космическия етер неверни, противоречащи си земни мисли. Тези мисли действат сега

обратно върху душите на земните хора. И от това се раждат социални движения, каквито са именно днешните. Ние трябва да разбираме вътрешния начин, по който се раждат тези социални движения и тогава ще можем да разберем, че срещу тези често пъти толкова разрушителни социални възгледи не съществува никакво лекарство, освен разпространението на истината за духовния живот и духовната същност.

От лекциите, които бяха изнесени тук като исторически лекции, в които се взе под внимание мисълта за прераждането и които доведоха до съвсем конкретни примери, как действат нещата под повърхността на външната история, как онова, което живее в една епоха, се пренася в една по-късна епоха чрез прераждащите се хора. Всичко, което съществува между смъртта и едно ново раждане, съдейства за изграждането на онова, което се пренася чрез хората от един земен живот в друг. Днес би било добре, ако много души можеха да си извоюват тази обективност, към която се събуди едно разбиране, когато охарактеризирах именно онези хора, живели в залеза на епохата на Разсъдъчната или Разбиращата душа.

Тези хора, които са живели тогава, днес отчасти са отново тук на Земята. Те са изживели дълбоко в душите си именно този залез на една епоха. Чрез постоянните нападения от страна на онези призрци, за които говорих, се е загнездило всъщност едно дълбоко съмнение по отношение особената валидност на интелектуалното естество. Това съмнение трябва да се разбере. Защото през 13-то столетие в богословската наука е имало много хора, които са се занимавали с познанието, задавайки въпрос на съвестта си: - Какво става сега? -

Такива души често са донасяли със себе си величие и мощ от техните минали земни възплъщения. Те ги донасяха с едно интелектуално оцветяване, но са чувствували цялото като едно упадъчно течение и са изпитвали угризения на съвестта пред пробуждащото се течение, което се стремеше към индивидуалност, докато тогава дойдоха онези философи, които стояха под определено влияние, което унищожи всъщност всякакъв смисъл. Ако говорим радикално, можем да кажем: Докато дойдоха тези, които стояха под влиянието на *Декарт*, на *Картезиус*; защото също и много от онези, които са се намирали в ранната схоластика, бяха станали, така да се каже, жертва на начина на мислене на *Картезиус*. Аз не казвам, че те са станали философи. Тези неща се преобразяваха и когато хората започнаха да мислят в тези направления, тогава неща, които представляват забележителна безсмислица, се превръщаха в нещо, разбиращо се от само себе си; защото именно от *Декарт* произхожда изречението: - *Cogito, ergo sum* - Аз мисля, следователно съм.

Мои мили приятели, за мнозина остроумни мислители това е вожделено като една истина: - Аз мисля, следователно съм. - Последствието от това от сутрин до вечер е: - Аз мисля, следователно съм. - Заспивам: - Аз не мисля, следователно не съм. - Отново се събуждам: - Аз мисля, следователно съм. - Заспивам, следователно, понеже не мисля, - не съм. И необходимото

следствие е, че човек не само заспива, но той престава да съществува, когато спи! Няма някакво по-малко подходящо доказателство за съществуването на човешкия дух като това изречение: - Аз мисля, значи съм. - Въпреки това, в епохата на развитието на Съзнателната душа това изречение започва да бъде считано за меродавно.

Днес, когато някой насочи вниманието на хората върху такива неща, е принуден да приеме върху себе си обвинението в светотатство. Но във връзка с всичко това, бих искал да насоча вниманието ви към един разговор - който не е записан исторически, но може да бъде намерен чрез духовното изследване като действителен факт, - който е протекъл между един по-възрастен и един по-млад доминиканец:

По-младият казва: - Мисленето обхваща хората. Мисленето, сянката на действителността ги обхваща. - В древни времена то е било винаги последното откровение на живия дух отгоре. Сега то е онова, което е забравило този жив дух. Сега хората го чувстват, изживяват го само като сянка. - Наистина - казва по-младият - когато човек вижда една сянка, тази сянка сочи към реалности. Реалностите са вече тук! - Следователно оспорва се не мисленето като такова, а се констатира, че от мисленето е изгубен живият дух.

По-възрастният казва: - Поради това, че човек насочва своя поглед с любов върху външната природа, приема откровението като такова и не пристъпва към него с мисленето – на мястото на предишната небесна действителност в мисленето трябва да бъде намерена една земна действителност. -

- Какво ще настъпи? - казва по-младият. - Нима европейското човечество ще бъде достатъчно силно, за да намери тази земна действителност на мисленето, или то ще бъде толкова слабо, за да изгуби небесната действителност на мисленето? -

В този разговор всъщност се крие всичко, което и днес още е валидно за европейската цивилизация. Защото след онова междинно време, в което живото мислене беше подложено на затъмнение, то трябва да се придобие отново. В противен случай човечеството ще остане слабо и ще изгуби собствената реалност относно действителността на мисленето. Ето защо, от настъпването на Коледния импулс в антропософското движение, вече е необходимо да се говори без задръжки във формата на едно живо мислене. Иначе винаги ще стигаме до положението, тук и там да се знае, че човекът има физическо, етерно и астрално тяло и това да се схваща само с формите на мъртвото мислене. Всичко това обаче не трябва да бъде схващано с формите на мъртвото мислене, защото тогава е една изопачена истина, а не самата истина.

Това е, което исках да охарактеризирам днес. Ние трябва да стигнем дотам, че с едно дълбоко вътрешно съучастие да се издигнем над обикновената история и да проявим копнеж към онази история, която трябва да бъде четена и то да бъде четена в духа. Тази история трябва все

повече и повече да се култивира в антропософското движение. Днес, мои мили приятели, пред вашите души исках да представя най-вече конкретно-програмното в това направление. Някои неща бяха казани афористично, но връзката в тези афоризми ще ви се разкрие, когато се опитате да проследите онова, което исках да кажа по-малко интелектуално и много повече като го почувствате с цялото си човешко същество, - да го почувствате познавайки и да го познаете чувствайки, - за да може все повече и повече не само това, което се казва, но и това, което се слуша в нашите кръгове да бъде действително носено от духовността.

Имаме нужда да възпитаваме едно духовно слушане, тогава между нас ще можем да развием духовността. Точно това чувство бих искал да подбудя днес, не да държа една систематична лекция, а най-вече да говоря повече или по-малко на вашето сърце - позовавайки се на различни духовни факти.

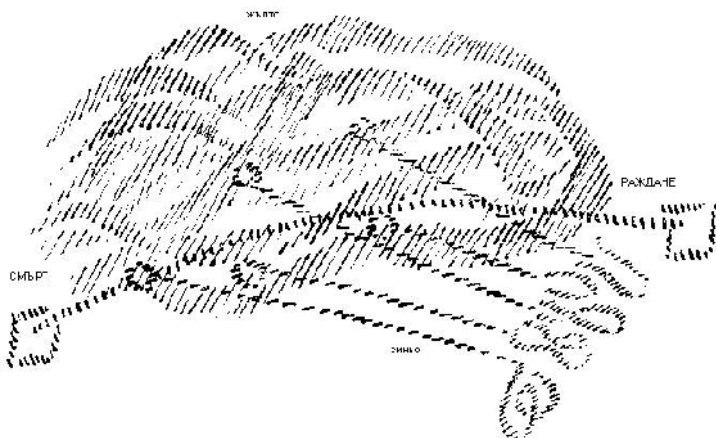
ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 4 юли 1924 г.

Днес ще загатна още нещо за това, как се развиват по-нататък силите, които подготвят кармата на човека, минал през портата на смъртта. Ние трябва да сме наясно, че за обикновеното съзнание изграждането на кармата, онова взаимоотношение изобщо със света, което може да се нарече кармическо, се извършва в човека повече инстинктивно. Виждаме животните да действат инстинктивно. Точно такава дума като «инстинкт», която много често се употребява в науката и извън нея, се използва обикновено не съвсем определено. Хората изобщо не се опитват да си представят нещо по-ясно под това. Какво всъщност се нарича инстинкт при животните?

Ние знаем, че животните имат групова душа. Така, както виждаме животното, то не е едно завършено същество, а зад него стои груповата душа. Към кой свят принадлежи всъщност груповата душа? Ние трябва да отговорим на въпроса: - Къде се намира груповата душа на животните? Тук във физическо-сетивния свят не намираме груповата душа на животните, тук се намират само единичните екземпляри от животните. Груповите души на животните се намират, когато чрез инициацията или в нормалното протичане на човешкото развитие навлезем в един съвършено различен свят, през който човекът преминава между смъртта и едно ново раждане. Там между съществата, които се намират около човека - и които изброих като същества, с които се изгражда кармата, - намираме груповите души на животните. А животните, които се намират тук на тази Земя - когато инстинктивно действат, - действат с пълното съзнание на тези групови души. Така можете да си представите, мои мили приятели, - когато схематично нарисувано ние имаме тук царството, в което живеем между смъртта и ново раждане (виж рисунка, жълто) - как действат силите, които произлизат от груповите души на животните (синьо).

Те също се намират там. А тук на тази Земя се намират отделните животни, които се движат, като в известна степен им се дърпат конците, достигащи до груповите души, които човек среща в света между смъртта и новото раждане. Това е инстинкт.

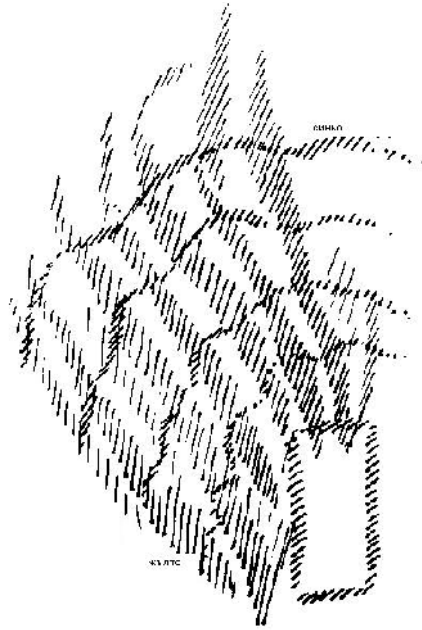

Табела 2

Съвсем естествено е, че един материалистичен мироглед не може да обясни инстинкта, понеже инстинктът е действие, произлизащо от това, което например в моята книга «Теософия» и във «Въведение в тайната наука» намирате означено като «духовен свят». При хората е различно. Човекът също има инстинкт, но чрез този инстинкт, - когато се намира тук, - той действа не от този свят. Неговите действия произхождат от предишния му земен живот, от времето преди този живот, от неговите предишни съществувания, от определен брой предишни съществувания (червено). Както духовният свят въздейства върху животните те да действат инстинктивно, така и предишните инкарнации на човека по подобен начин въздействат върху по-късните инкарнации, като кармата се изживява инстинктивно. Но това е един духовен инстинкт, един инстинкт, който действа вътре в аза. Именно когато се разбере това, ще се разбере и абсолютно противоречивото обединение на това инстинктивно действие с човешката свобода.

Защото свободата действа от областта, от която животните действат инстинктивно - от духовния свят.

За нас днес е много по-важно да разберем, как се подготвя този инстинкт, когато човекът преминава през вратата на смъртта. Тук в земния живот изживяването на кармата е инстинктивно, така да се каже, то протича под повърхността на съзнанието.

Табела 2

В момента, когато сме преминали през вратата на смъртта, първоначално за няколко дни напълно обективно осъзнаваме всичко, което сме изживели на Земята; то застава пред нас като картини, които непрекъснато се уголемяват. Наред с това, което виждаме, се появява също и това, което инстинктивно се е разиграло в кармическото осъществяване. Така че, когато човек прекрачи портата на смъртта, пред погледа му все повече се разпростира изминалият му живот, придружен от онова, което е било инстинктивно, което той не е съзнавал - цялата кармическа плетеница (синьо). Той не вижда това веднага през следващите дни след смъртта, а по-скоро като живи образи вижда онова, което иначе съзира в бледите спомени. Вижда например, че там вътре се намира нещо по-различно от обикновените спомени. Ако тогава с инициационния поглед се разгледа онова, което се намира пред човека, може да се каже следното.

Самият човек, който е умрял след като през земния си живот е живял с обикновено съзнание, вижда това, което застава пред него като една величествена панорама; той я вижда, така да се каже, отпред (виж рисунка, синьо).

Табела 2

С инициационния поглед може да я погледне също и от другата страна, отзад (жълто); тогава там се показва плетеницата на кармическите взаимовръзки. Там се вижда тази плетеница на кармическите взаимовръзки, която първоначално е изплетена от мисли, живели във волята през земния живот - там това излиза навън.

Но сега се присъединява нещо друго, мои мили приятели. Често съм подчертавал пред вас: - Мислите, които се изживяват съзнателно по време на земния живот, са мъртви. Тези мисли обаче, които са вплетени в кармата, и които се проявяват там, те са живи. - Така че след ретроспективното наблюдение на жизнената панорама, изникват живи мисли. Невероятно значително и съществено е, че съществата от третата йерархия се приближават към това, което изниква, бих искал да кажа, от задната страна на жизнената панорама и го поемат. Ангели, Архангели, Архаи всмукват, така да се каже, онова, което изниква, вдишват го.

Това се случва през времето, през което човекът достига края на лунната сфера. Той пристъпва в тази лунна сфера и тогава започва ретроспективното изживяване на земния живот, което трае една трета от времето, през което човекът е живял на Земята, което всъщност трае толкова дълго, колкото е било времето, през което човекът е спал на Земята.

Как изглежда този ретроспективен живот, вече често съм описвал: Можем обаче първоначално да се запитаме: - Как изглежда обикновеното спящо състояние на човек в сравнение със състоянието, в което той се намира непосредствено след смъртта? - Да, виждате ли, когато обикновено човек заспи, като духовно-душевно същество се намира само в своя аз и в своето астрално тяло. В себе си няма своето етерно тяло, което е останало да лежи в леглото. Поради това мислите остават безжизнени, нямат никакво въздействие, те са само образи. Сега, когато човек премине през портата на смъртта, взима със себе си своето етерно тяло, което тогава се

разширява, а то има свойството не само да оживява физическата същност, но също и мислите. Тъй като човек е взел етерното тяло със себе си, мислите могат да станат живи като при разширяването и разтварянето на етерното тяло тези живи човешки мисли достигат до Ангелите, Архангелите и Архаите.

Това първоначално е, бих казал, първият акт, който се разиграва между смъртта и едно ново раждане, от другата страна на прага на смъртта и към онова, което се отделя от човека, което е поверено на разтварящото се етерно тяло пристъпват съществата от третата йерархия; то се приема именно от тях. И като хора, по повод взаимната връзка между живота и смъртта или за един починал човек произнасяме една хубава, една чудно хубава молитва, в която казваме:

Приема се от Ангели, Архангели, Архאי
в етерното съзидание
плетеницата на човешката съдбата.

Защото тук ние насочваме поглед към един духовен факт. Наистина много зависи от това, дали хората си представят духовните факти или не, дали те придружават мъртвите с мисли, които остават само на Земята, или ги съпровождат по техния по-нататъшен път с мисли, които са отражение на това, което става в царството, в което мъртвият пристъпва.

Това е онова, мои мили приятели, към което се стреми днешната инициационна наука: По време на земния живот да се осмисли нещо, като се приеме, че то е отражение на дадено действително духовно събитие. Със сухо теоретично мислене, - само с мислене за това, че човекът има повисши съставни същности, с изброяването на тези същности, - съвсем не се е установила още никаква връзка с духовния свят. Чак когато се мисли за реалностите, които се разиграват в духовния свят, тогава се осъществява истинска връзка с духовния свят.

Поради това сърцата би трябвало отново да могат да доловят онова, което е било долавяно в старите времена на посвещение, в старите мистерии, където ученикът на посвещението постоянно и внушително е бил призоваван: - Съпреживявай съдбите на мъртвите!- От това са останали само повече или по-малко абстрактните думи: «memento mori» /помни, че си смъртен/, които не могат така дълбоко да въздействат на съвременните хора, защото всъщност са станали абстрактни и не разширяват съзнанието в един по-жив и образен живот, в сравнение с този, който съществува в сетивния свят.

И това, което представлява приемането на плетеницата на човешката съдба от Ангели, Архангели, Архאי се развива така, че се получава впечатлението, че то твори и живее във виолетово-синята етерна атмосфера. Това е творчество и живот във виолетово-синята етерна атмосфера.

И когато етерното тяло се разтвори, т.е. когато мислите са вдишани от Ангели, Архангели и Архаи, тогава след няколко дни човек навлиза в онова ретроспективно изживяване, което ви описах. Тогава човек изживява своите дела, своите волеви импулси, насоките на своите мисли така, както те са действали в другите хора, на които той е сторил нещо добро или зло. Той напълно се вживява в душите на другите хора, а не в своята собствена душа. С ясното съзнание, че е този, който има нещо общо с тези неща, той изпитва върху себе си изживяванията, които са станали в дълбините на душите на другите хора, с които е влязъл в кармически връзки, на които е сторил нещо добро или зло. Тук отново се показва, как отсега нататък човек приема онова, което е изживял по този начин. Той го изживява в пълна действителност, в една действителност, която трябваше да опиша като по-действителна от сетивната действителност между раждането и смъртта. Човек изживява една действителност, в която, бих искал да кажа, ври и кипи повече отколкото тук в земния живот.

Когато с погледа на посветения погледнем това от другата страна, ние виждаме, как онова, което човек изживява, е прието в същността, в реалността на Кириотетес, Динамис, Ексусиаи /Господства, Сили, Власти/. Те всмукват, поглъщат негативите на човешките дела. Те се проникват с тях. И гледката, която се предлага на посветения, насочил поглед върху този чудесен процес, как последствията от човешките дела, превърнати в справедливост се поглъщат от Ексусиаи, Динамис и Кириотетес, цялата тази гледка така въздейства на онзи, който я съзерцава, че той се осъзнава като намиращ се в центъра на Слънцето, а с това и в центъра на планетната система. Той гледа, съзерцава от гледна точка на Слънцето онова, което става. И той вижда едно лилавоподобно творчество и живот, вижда поглъщането на превърнатите в справедливост човешки дела от Ексусиаи, Динамис и Кириотетес в творчеството и живота на една светло-виолетова, на една лилаво оцветена астрална атмосфера.

Виждате ли, тук истината е, че гледката на Слънцето, както тя се представя пред земния човек, е само гледка от едната страна, от периферията.

От центъра Слънцето се явява като поле, на което се извършват духовните действия, делата на Ексусиаи, Динамис, Кириотетес. Всичко това са духовни действия, духовни събития. Там ние намираме, бих искал да кажа, обратната страна на образите от земния живот, които изживяваме тук между раждането и смъртта.

И ние отново мислим по правилен начин, ако изграждайки мислите си употребим в същинския смисъл думата, която обикновено се употребява за обозначаване на отвяване, преминаване, увяхване, унищожение. Ние имаме думата «Wesen» /същност, същество/, имаме думата «Geben» /даване/. Когато казваме: «Vergeben» това означава «Hingeben» /прощаване, отдаване/. Само при играта на карти значението е друго, но в естествения говор тази дума означава «прощаване, отдаване». Когато

казваме «Verwesen», това означава, че отвеждаме същността, насочваме я нанякъде. С това съзнание ние създаваме изречението:

Преминават в Ексусиаи, Динамис, Кириотетес
в астралното космическо чувстване
справедливите последствия от земния човешки живот.

Тогава, когато се е изпълнило това и човек е изживял тази третина от своя земен живот след смъртта, живял е този земен живот в обратен ред, чувства, че отново се намира до изходната точка на своя земен живот, но в духовното пространство; в момента преди навлизането му в земния живот, там той влиза, можем да кажем, през центъра на Слънцето в същинския духовен свят. Там вътре тези превърнати в справедливост земни дела се приемат сега в дейността на първата йерархия. Те достигат до областта на Серафимите, Херувимите и Престолите. Там човек навлиза в едно царство и пристъпвайки в него чувства: - Това, което на Земята е станало чрез мен, точно него приемат в собствените си дела Серафими, Херувими и Престоли.

Представете си само, мои мили приятели, ние мислим правилно върху онова, което става с мъртвия в по-нататъшния живот след смъртта, когато мислим по следния начин: - Това, което той е изплел тук на Земята като мрежа на съдбата, то първо се приема от Ангелите, Архангелите и Архаите. Те го пренасят по-нататък, в следващия период между смъртта и едно ново раждане, в областта на Ексусиаи, Динамис и Кириотетес. Те се обгръщат, обкръжават от съществата на първата йерархия. Земните човешки дела постоянно се приемат в това обкръжаване, в това обгръщане, проникване в същността, в делата и в творчеството на Престолите, Херувимите и Серафимите. И ние отново мислим правилно, когато към първото и към второто изречение прибавим третото:

Възкръсват в Престоли, Херувими, Серафими
като същност на техните дела
справедливите форми от земния живот на човека.

Така че, когато инициационният поглед се насочи върху това, което постоянно става в духовния свят, тук на Земята имаме действията на хората с техните кармически инстинкти, с това, което става в плетеницата на съдбата; една тъкан повече или по-малко подобна на мисловната тъкан. Но ако насочим поглед към духовните светове, там виждаме, как онова, което някога е било земни дела на хората, след като е преминало през Ангели, Архангели, Архаи, Власти, Сили, Господства, се приема и се разпространява като небесни дела при Престоли, Херувими и Серафими /пише се на дъската/.

Табела 3

1. Приема се от Ангели, Архангели, Архиаи в етерното съзидание плетеницата на човешката съдбата.
2. Преминават в Екзусаии, Динамис, Кириотетес в астралното космическо чувстване справедливите последствия от земния човешки живот.
3. Възкръсват в Престоли, Херувими, Серафими като същност на техните дела справедливите форми от земния живот на човека.

Това, мои мили приятели, е една важна, безкрайно важна и безкрайно възвишена редица от факти особено в настоящето. Сега в настъпилото царство на Михаил, в този световно исторически момент могат да бъдат възприемани делата на онези хора, които са живели тук на Земята преди приключването на Кали-Юга в 80-те, 90-те години на миналото столетие. Онова, което тогава беше между хората, сега е прието от Престоли, Херувими и Серафими. Но никога духовният контраст на светлината не е бил така голям, както е сега за тази поредица от факти.

Когато в 80-те години на миналото столетие се насочваше поглед нагоре и се виждаше, как революционерите от средата на 19-то столетие са били приемани с техните дела горе от Престоли, Херувими и Серафими, тогава се възприемаше, че над периода след средата на 19-то столетие се е натрупала тъмнина. И онова, което се виждаше при преминаването в царството на Серафимите, Херувимите и Престолите, само малко се просветляваше.

Но ако сега се погледне назад към това, което е ставало в края на 19-то столетие в отношенията между хората, - тогава още ясно е можело да се вижда какво се е случило в тази отминаваща Кали-Юга-епоча и, така да се каже, като в разсейващи се мисловни маси да се прозре онова, което съдбовно се е разиграло между хората в края на Кали-Юга, - тогава то изчезва от погледа и се вижда като в една лъчезарна ясна светлина онова, което е станало с него, отправяйки се към небето.

Това обаче не свидетелства за нищо друго, освен за извънредно голямото значение всъщност на ставащото в настоящето при превръщането на човешките земни дела в душевно-небесни дела. Защото каквото човек изживява като своя съдба, като своя карма, то се извършва за него, в него, около него от един земен живот в друг земен живот. Обаче онова, което става още в областта на небесните светове като следствие на това, каквото човек е изживял и извършил тук на Земята, то постоянно действа също и по-нататък в историческото изграждане на земния живот.

То се извършва в това, което човекът не владее като отделен човек тук на Земята.

Вземете това изречение в цялата му тежест, мои мили приятели. Отделният човек изживява своята съдба. Но щом двама души действат заедно, става нещо съвършено различно от изпълнението на съдбата само на единия или на другия човек. Между тях се разиграва нещо, което надхвърля онова, което всеки един изживява поотделно. Обикновеното съзнание не може да отбележи никаква връзка между това, което става между хората и това, което става горе в духовните светове. Само когато във физическия сетивен свят се внася свещено духовно действие, когато хората съзнателно преобразяват техните физическо-сетивни дела така, че те едновременно са дела в духовния свят, тогава се установява една такава връзка.

Всичко, което става между хората в по-голям обхват, е различно от това, което отделният човек изживява като съдба. Всичко, което не е единичната съдба на отделния човек, а което се поражда чрез съвместното мислене, чрез съвместното усещане, чрез съвместното чувстване и чрез съвместното действие на хората на Земята, стои във връзка с това, което извършват Серафими, Херувими и Престоли. Там се вливат човешките дела от взаимовръзките на тези хора, там се вливат също и отделните човешки земни съществувания.

По-нататъшната гледка, която след това се явява пред погледа на посветения, е от особено голямо значение. Ние насочваме поглед нагоре. Днес горе се показва поредица от небесни дела, отговарящи на онова, което е ставало тук на Земята в последните 70, 80, 90 години на миналото столетие. Тогава изглежда, като че ли един фин дъжд, един духовен дъжд е паднал на Земята и е оросявал човешките души, тласкайки ги към това, което, така да се каже, исторически се ражда между хората.

И тук отново можем да видим, как по околния път чрез Серафими, Херувими и Престоли днес като живи отражения на мислите живее онова, което е било извършено тук на Земята от хората през 70-те, 80-те, 90-те години на миналото столетие.

Когато проникваме с погледа си в това, ние действително констатираме съвсем точно: - Днес говорим с един човек; това, което той ни казва, опирайки се на общото мнение, не идва от неговите собствени вълнения, от неговите вътрешни импулси, а той ни казва нещо, именно защото принадлежи на тази епоха и това, което ни казва често пъти се явява като стоящо във връзка с онези хора, които са живели през 70-те, 80-те, 90-те години на миналото столетие. Действително е така. Ние виждаме днешния човек като в едно духовно събрание, заобиколен от определени хора, които се стараят да го спечелят, които всъщност са падналите като дъжд копия на онова, което е живяло чрез хората в последната третина на 19-то столетие.

Така насам-натам по един духовен начин сноват призраците на умрелите, бих искал да кажа, твърде действителните призрци от една минала епоха преминават в една по-късна епоха. Това е една от фините общи действия на кармата, които съществуват в света, и които често пъти и най-окултните окултисти не забелязват. Понякога днес ни се иска да пошепнем на ухото на някого, който ни казва не нещо лично, а нещо стереотипно: - Това ти е казал този или онзи в последната третина на 19-то столетие.

Едва по този начин животът става нещо цяло. И ние отново трябва да кажем за тази епоха, която започва с изтичането на Кали-Юга, че тя се различава от всички минали исторически епохи. Тя се различава по такъв начин, че фактически онези дела на хората, които са били извършени в последната третина на 19-то столетие, упражняват най-голямото влияние, което бихме могли да си представим върху първата третина на това 20-то столетие.

Мои мили приятели, аз казвам това, като с него искам да назова нещо, което е далеч от всякаква употреба на суеверни думи; казвам го с пълно съзнание като нещо, което се казва, за да изразя един точен факт: - Никога досега призраците на предхождащата епоха не са се движили така доловимо между нас, както в настоящето. И ако днес хората не долавят, не възприемат тези призрци, не се дължи на факта, че живеем в тъмната епоха,

а на това, че хората в началото още са заслепени от светлината на светлата епоха. Така това, което призраците на умрелите от миналото столетие вършат между нас, е нещо извънредно плодородно за хората завладени от Ариман. Днес хората на Ариман действат по един особено лош начин, без другите да забележат. Те се стараят, бих искал да кажа, ариманически да галванизират колкото е възможно повече от тези призрци на миналото столетие и да ги заставят да влияят върху съвременните хора.

Няма нищо по-благоприятно за ариманическото течение в нашата епоха, както това, което става, когато се образуват популярни сдружения, занимаващи се със заблужденията на миналото столетие, които днес за прозорливите хора всъщност са вече отдавна угаснали идеи. В никоя епоха дилетантството не е популяризирило така силно заблужденията на предходната епоха, както това се случва в настоящата. Вече може да се каже: - Ако искаме да се запознаем със същността на ариманическите дела, можем да направим това навсякъде, където се посещават събрания, действащи от гледна точка на обикновеното съзнание. Днес има много възможности да се запознаем с ариманизма в света, защото той действа извънредно силно. Той е този, който по околния път, описан от мен днес, задържа хората да приемат в сърцата и в душите си онова, което, тъй като не е съществувало по-рано, се явява като нещо ново, - това е именно антропософията.

Хората са доволни, когато могат да сравнят това, което се явява в антропософията, с някакъв стар израз. Трябва само да погледнете, колко доволни са те, когато в някоя изнасяна от мен лекция се явява нещо, за което някой може да каже: - Виждате ли, това се намира също и в една стара книга. - Но в старата книга то се намира по съвършено друг начин, изхождайки именно от съвършено други основания на съзнанието! Хората обаче са толкова несмели да приемат това, което израства от почвата на настоящето, че се чувстват вече успокоени, когато може да бъде цитирано нещо подобно от миналото.

Именно това свидетелства, колко силно действат върху съвременните хора импулсите на миналото и колко спокойни се чувстват те, когато върху тях действат тези импулси. А това е следствие именно оттам, че този 19-ти век продължава все още така силно да въздейства върху 20-ти век. Бъдещите наблюдатели на сегашната история на човечество, които ще описват нещата по духовен начин, докато ние днес ги описваме само от документи, ще опишат преди всичко това, което се съдържа в думите: - Насочвайки поглед към началото на 20-и век, към първите три десетилетия, в повечето случаи всичко изглежда така, сякаш е било извършено от сенчестите образи на човешките дела, идващи от края на 19-то столетие.

Ако ми позволите да произнеса тук няколко думи, които наистина не трябва да се разбират политически - политиката изцяло трябва да остане извън нашето Антропософско общество, - но ако ми позволите да кажа тук няколко думи, които трябва да охарактеризират само фактите, ще кажа следното: - Ние можем да насочим поглед към разтърсващите света факти – по-скоро събития, - можем да насочим поглед върху събитията, които през второто десетилетие на 20-и век преобръщат света. Следното толкова често е било изказвано, че се е превърнало в една тривиалност, а именно: - Откакто съществува времето, за което се пише история, такива разтърсващи света неща не са ставали. - Но всъщност не стоят ли хората в тези разтърсващи света факти, като че ли не са вътре в тях? Човек обикаля навсякъде. И положението е такова, като че ли преобръщащите света събития стават извън хората и те изобщо не участват в тях. На човек му се иска да запита почти всеки, когото среща днес: - Ти участва ли във второто десетилетие на 20-и век? - И едва когато се разгледат нещата още и от една друга гледна точка. се вижда, колко са безпомощни хората, колко безкрайно безпомощни са те в преценката си, в техните действия! Никога досега министерските кресла не са се заемали с такива големи трудности, както в нашето време. Помислете само, колко странно е това, което става в тази насока, колко безпомощни са хората в това, което става!

Тогава ние стигаме дотам да си зададем въпроса: - Кой всъщност върши нещо тук? Кой взима участие в това, което става? Онези, които участват, мои мили приятели, са повече отколкото са съвременните хора. Това са

хората от последната третина на 19-то столетие. Техните сенки се виждат да действат във всичко.

Ето виждате ли, това е тайната на нашата епоха. Бихме могли да кажем: - Никои други починали не са били някога така силни както тези от последната третина на 19-то столетие. Това е също един космичен аспект. И когато в отделните случаи разгледаме съответните факти по отношение на духовното съдържание, стигаме до твърде странни изводи.

За мен беше важно, дали при повторното издаване на моите книги, които бяха написани в 70-те, 80-те, 90-те години на миналото столетие, трябваше да променя някои неща. Обикновените филистери на нашето съвремие, казват: - Всичко се обнови. Някогашните научни теории и хипотези са отдавна изживени. - Когато обаче разгледаме нещата от реална гледна точка, не можем да променим нищо. Защото зад всеки, който пише днес една книга, или който говори от някоя катедра, стои сянката на някой друг. Тук все още говорят дю боа реймондовци, хелмхолцовци, хекеловци, онези, които именно са говорили в тогавашното време; в медицината говорят ополцеровци, билротовци и т. н.. Това е нещо от тайната на настоящето. Ето защо науката на посвещението казва: - Никога починалите не са били толкова силни както в нашата епоха.

Това е, което исках да включа днес в разглежданията на кармата.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 6 юли 1924 г.

Видяхме, как разглеждането на кармата, в която е включена човешката съдба, води от най-далечните отношения на Вселената, от звездните светове до най-интимните изживявания на човешкото сърце, доколкото това сърце е израз за всичко, което човек чувства да действа върху него и което става с него във връзка със земното съществуване. Винаги, когато искаме да стигнем до едно съждение, когато изхождаме от едно по-дълбоко разбиране на кармическите връзки, отново сме заставени да насочим поглед към тези, така отдалечени една от друга области на космическото съществуване. Всъщност трябва да кажем: - Каквото и да разглеждаме, било природата, било естествената конфигурация в развитието на човечеството - историята или в живота на народите, то не води толкова високо в космическите области както разглеждането на кармата. Тя насочва вниманието ни върху връзките на човешкия живот, прекаран тук на Земята с това, което става в космичните ширини. Виждаме, че този земен човешки живот, когато в определени взаимовръзки достигне своята граница, се развива до около 70 години. След тази възраст е всъщност подарен по милост живот. Каквото е под тази граница, то се намира под кармически влияния, които ще разглеждаме по-нататък.

Можем да приемем, че средният земен живот на човека трае около 72 години - този въпрос е бил вече разглеждан от различни гледни точки.

Разгледани на фона на космическите тайни 72 години е едно особено число, чието значение може да бъде разбрано правилно едва тогава, когато вземем под внимание космическата тайна на човешкия земен живот. Описахме вече, какво представлява всъщност светът на звездите от духовна гледна точка.

Когато навлизаме в един нов земен живот, ние се връщаме в него от света на звездите. И щом с помощта на днешното духовно изследване се приближим тогава до съответната област, за нас става очебийно, как по естествен начин отново изникват стари възгледи, макар и да не свързваме по традиция нещата с тях. Видяхме, как различните планети и неподвижни звезди взимат участие в човешкия живот, в това, което прониква и пропива човешкия живот тук на Земята. В крайна сметка, когато пред нас имаме един изживян земен живот, който не е заседнал в долните граници, а надвишава половината на обикновения земен живот, можем да кажем: - Слизайки от духовно космическите ширини в едно земно съществуване, човек винаги идва от определена звезда. Можем да проследим тази посока и не е безпредметно, а напротив много точно, когато говорим за това, че всеки човек си има своята «звезда». Определена звезда, определена неподвижна звезда е духовната родина на човека.

И ако превърнем в неговата пространствена образност онова, което се изживява извън пространството и времето между смъртта и едно ново раждане, можем да кажем: - Всеки човек си има своя звезда. Той слиза на Земята от посоката на една определена звезда, която е определяща за това, какво той си изработва между смъртта и едно ново раждане. - Така че можем наистина да приемем в сърцето си представата: Когато разглеждаме целия човешки род, който населява Земята, когато обгърнем с поглед Земята и пребродим континентите, ние ги намираме населени с хората, които са въплътени в момента. А другите хора - къде ги намираме в Космоса? Накъде трябва да погледнем в Космоса, когато искаме да насочим душевният си поглед към тях, след като те са прекарвали определено време там след преминаването на портата на смъртта? Ние гледаме в правилните посоки, когато насочваме нашия поглед към звездното небе. Там се намират душите, поне тези са посоките, които ни позволяват да намерим душите, които се намират между смъртта и едно ново раждане.

Ние обгръщаме с поглед целия човешки род, който населява Земята, когато насочваме поглед нагоре и надолу.

В областта на планетите намираме само онези души, които са на път да слязат в земното съществуване или са на път за духовния свят след смъртта. Не можем обаче да говорим за среднощния час между смъртта и едно ново раждане, без да помислим за една звезда, която човек обитава през този период, като също вземем предвид това, което казах за същността на звездите. Когато се пристъпи с такова знание към Космоса, мои мили приятели, там навън се намират звездите, космическите знаци, от

които към нас блести и сияе душевният живот на онези, които се намират между смъртта и едно ново раждане. Тогава сме заставени да разгледаме и констелациите на звездите, като се запитаме: - Как е свързано с човешкия живот всичко това, което виждаме в космическите ширини? - Тогава се научаваме да гледаме по друг начин, с душевна топлина нагоре към сребристо светещата Луна, към ослепителното Слънце, към блещукащите през нощта звезди; защото ние също и човешки се чувстваме съединени с всичко това. И това - човешките души да се чувстват свързани с целия Космос, - трябва да бъде постигнато за тях чрез антропософията. Тогава обаче ни се разкриват също и определени тайни на космическото съществуване.

Мои мили приятели, Слънцето изгрява и залязва, звездите изгряват и залязват. Ние можем да проследим, как Слънцето, да речем, залязва в областта, където се намират определени групи звезди. Можем да проследим онова привидно движение, както се казва, онзи привиден път, който звездите изминават в своята обиколка около Земята. Можем да проследим и пътя на Слънцето. Днес казваме: - В течение на 24 часа Слънцето обикаля Земята - естествено всичко това е привидно – и звездите обикалят Земята. Така казваме ние, но това не е правилно. Когато постоянно и с внимание наблюдаваме движението на звездите и движението на Слънцето, констатираме, че по отношение на звездите Слънцето не винаги изгрява в същото време, а винаги малко по-късно. Всеки ден Слънцето стига малко по-късно на мястото, на което се е намирало предния ден по отношение на звездите. След това тези откъслечи от време, с които Слънцето остава назад от движението на звездите, се сумират, стават един час, стават два часа, стават три часа, накрая стават един ден. И идва моментът, когато казваме: - Слънцето е останало назад от движението на звездите с един ден.

А сега, нека приемем, че някой се е родил на първи март в дадена година и е живял до изтичането на 72 години. Той празнува своя рожден ден винаги на 1 март, защото Слънцето казва, че този рожден ден е на 1 март. Той може да го празнува така, защото Слънцето свети през неговите изминали 72 години, макар и по отношение на звездите то да е останало далеч назад, но все пак то винаги е светило в близост до онази звезда, която е светила, когато човекът е дошъл на Земята.

Но когато човек е живял вече 72 години, тогава е изтекъл един пълен ден и в своята възраст стига до едно място, където Слънцето е напуснало звездата, при която се е намирало, когато е започнал неговият живот на Земята. Звездата не казва вече същото, което Слънцето казва. Звездите казват, че е 2 март; Слънцето казва, че е 1 март. Човекът е изгубил един космически ден, защото точно за изминалите 72 години Слънцето е останало назад с един ден.

И през това време, когато Слънцето може да се задържа в областта на неговата звезда, човекът може да живее на Земята. След това, при

нормални условия, когато Слънцето не успокоява вече неговата звезда относно неговото земно съществуване и то не казва вече на неговата звезда: - Този човек се намира долу на Земята и аз ти давам това, което трябва да ти дава този човек, давам го от мен, когато временно, покривайки те, правя с него онова, което ти си правила с него между смъртта и едно ново раждане. Когато Слънцето не може вече да каже това на звездата, звездата изисква човекът отново да се върне при нея.

Тук виждате небесните процеси непосредствено свързани с земното човешко съществуване: виждаме възрастта на човека изразена в тайните на небето. Човекът може да живее 72 години, защото в това време Слънцето остава с един ден назад. Тогава то не може вече да успокоява дадена звезда, която е успокоявало, като е стояло пред нея, така че тази звезда отново е станала свободна за духовно-душевната работа на човека в Космоса.

Тези неща не могат да бъдат разбрани по друг начин, освен с благоговение, с онова благоговение, което древните мистерии са наричали благоговение пред горния свят. Защото то постоянно ни насочва да виждаме това, което става на Земята, във връзка с това, което става в мощната величествена писменост на звездите. И всъщност, животът, който днес хората водят, е един твърде ограничен живот в сравнение с този, който са водили например в началото на третия следатлантски период, когато навсякъде са преценявали човека не според това, което са отбелязвали стъпките му по Земята, а според това, което звездите на Вселената казват за човешкия живот.

Виждате ли, когато вземем под внимание тези връзки и сме в състояние да приемем с благоговение такива взаимовръзки в нашите души, тогава може да кажем: - Всичко, което става тук на Земята, има своя корелат, своя насрещен образ в духовните светове. И в писмеността на звездите се изразява, каква е връзката между това, което става тук на Земята, с това, което - когато говорим от гледна точка на Земята - известно време преди това е станало в духовния свят. И всъщност всяко разглеждане на кармата трябва да се извършва с такова едно страхопочитание, с такова благоговение пред космическите тайни.

А сега нека се приближим с такова страхопочитание, с такова благоговение към някои кармически разглеждания, които в близко време ще бъдат направени тук. Нека вземем първо следното: Тук седят определен брой хора, една част от това, което наричаме Антропософско общество.

Независимо дали някой е свързан с по-силни или по-слаби връзки със съдбата на това Антропософско общество, - при някого това е една основна интензивна съдба, - по един определен начин той е намерил пътя си в него. И в това одухотворение, което Антропософското общество трябва да намери след Коледното събрание, е залегнала задачата да ставаме все по-съзнателни и по-съзнателни за онова, което духовно-космически стои в основата на едно такова общество, каквото е

Антропософското общество. Тогава именно всеки отделен член може правилно да стои в това общество.

Ето защо с онази отговорност, която произлезе от Коледното събрание, също можем да говорим за кармата на Антропософското общество, тази твърде сложна карма; защото това е една обща карма, която се ражда от кармическото сливане на множество отделни хора. И когато вземете в истинския смисъл, в неговия дълбок смисъл всичко това, което е било казано в течение на тези лекции върху кармата и което произтича също и от други взаимовръзки, които са били разглеждани тук, тогава ще констатирате, мои мили приятели, че някои неща, които стават тук, когато определен брой хора чрез тяхната карма са доведени в Антропософското общество, са предхождани от други събития, които са станали с тези хора, преди те да встъпят в земното съществуване, а това отново е следствие от събития, които са станали в минали земни съществувания.

Когато оставите мисълта да прехвърли всичко това, което се събужда от една такава идея, ще си кажете: - Тази мисъл може да бъде задълбочена така, че духовно да се яви историята, която стои зад Антропософското общество. - Само че това не може да стане изведнъж, а може само бавно и постепенно да достигне до съзнанието, за да се яви така в съзнанието, че действията на Антропософското общество да се изградят върху основите, които вече съществуват за антропософите.

А сега, виждате ли, първоначално антропософията е тази, която крепи обществото, антропософията като такава. И антропософията трябва да бъде търсена по някакъв начин от онзи, който се намира в Антропософското общество. Това е свързано с предварителните събития, които са били изживени - ние искаме най-напред да ги проследим само дотам - преди душите, които стават именно антропософи да слязат в земното им съществуване.

Но когато по-късно проникнем с поглед това, което е станало, поглеждаме към света и казваме: - Днес в света има много хора, които срещаме тук и там, и за които, когато обгърнем с поглед връзката им с тяхното предземно съществуване можем да кажем, че чрез това предземно съществуване са били определени за Антропософското общество, но поради определени събития не могат да намерят пътя в него. - Такива хора съществуват много повече, отколкото можем да си представим. Това именно поставя пред сърцето ни въпроса: - Кое е предопределението, което довежда една душа до антропософията?

Виждате ли, искам първо да тръгна от крайни случаи, които могат да ни поучат, как действа кармата точно при такива неща. Действително за отделния човек в Антропософското общество въпросът за кармата изниква много по-интензивно, отколкото в една друга област. Искам да обърна внимание само на следното: Предположете, че душите, които днес са въплътени в човешки тела, в миналото и в техните тогавашни земни съществувания не са достигнали дотам да изживеят нещо от това - нека

вземем един краен пример, - което в Антропософското общество води до евритмията, защото тя не е съществувала в онези времена, когато са били възплътени душите, които днес я търсят.

Тук изниква парещият въпрос: - Как една душа стига дотам, да извърви пътя към евритмията, изхождайки от кармически причини? Но също така е с всички отделни области на общия живот: - Днес се намират души, които търсят пътя към това, което дава антропософията. Как стигат те дотам да развият предварителните условия на тяхната карма в миналите земни съществувания, да ги развият именно в посоката към антропософията?

Имаме първо души, които с особено голяма интензивност са тласкани към антропософията. Тази сила не е еднаква при всички, но има души, които с голяма вътрешна сила са тласкани към антропософията и изглежда, като че ли те се стремят направо, без странични пътища към антропософията, включвайки се в някоя област на антропософския живот.

Съществуват известен брой души, които стигат до един такъв космически стремеж в тяхната душа поради факта, че с особена сила в миналите столетия, в които са прекарвали предишния си земен живот, са почувствали че християнството е стигнало до определена повратна точка. Те са живели в една епоха, когато християнството беше достигнало дотам хората да имат повече или по-малко инстинктивно чувство, че то е упражнявано с една самопонятност, с една инстинктивна самопонятност, когато всъщност душите не си задаваха въпроса: - Защо съм християнин? - И когато насочим поглед в миналото до 13-то, 12-то, 11-то, 10-то, 9-то, 8-то столетие на следхристиянското развитие, ние стигаме особено до такива души, които бяха християнизирани, които се вращаха в епохата на Съзнателната душа, които обаче напълно бяха приели християнството още преди епохата на Съзнателната душа в чистата Разсъдъчна душа, за които обаче по отношение на повече светските работи проблясваше онова, което трябваше да донесе Съзнателната душа.

Това, което беше живяло там несъзнателно, така че заобикаляйки ума беше внесено в действията на организма и беше живяло в много отношения като едно благочестиво християнство, което не достигаше до яснота по отношение на самото себе си, то застави тези хора да си зададат въпроса: - Защо сме християни? - понеже това, което е несъзнателно в един земен живот, става с една степен по-съзнателно в следващия земен живот.

То доведе обаче дотам - днес като въведение само загатвам за нещата, те ще бъдат разгледани по-подробно, - предимно в първата половина на 19-то столетие в духовния свят тези души да имат връзка помежду си също и в живота между смъртта и едно ново раждане. И в първата половина на 19-то столетие в духовния свят съществуваха съюзи на душите, които извлякоха последствията от християнството, което са изживели тук на Земята, които извлякоха последствията на тяхното земно християнство в целостта, блясъка и във всеобхватната светлина и откровение на духовния свят. Именно в първата половина на 19-то столетие в живота между

смъртта и едно ново раждане имаше души, които изпитваха стремеж да превърнат в космически имажинации това, което са чувствали в един предишен християнски земен живот. Там в свръхсетивния свят бе извършено именно това, което веднъж описах като един култ. Голям брой души бяха събрани в тези общо изтъкани космически имажинации, в тези мощни картини на едно бъдещо съществуване, което след това трябваше да бъде търсено в една изменена форма в следващия земен живот.

Но там вътре беше вътъкано всичко онова, което се беше разиграло като тежки вътрешни борби, които бяха много по-тежки, отколкото хората обикновено си представят, между 7-то, 13-то и 14-то следхристиянско столетие. Душите на онези хора, които имам предвид, са изпитали някои неща именно през това време. И всичко, което са изпитали, са го вътъкали в онези мощни космически имажинации, които съвместно са били изтъкани от един по-голям брой души в първата половина на 19-то столетие.

Всичко, което е било изтъкано там като космически имажинации, е проникнато от една страна от нещо, което не мога да опиша по друг начин, освен като един вид копнеещо, изпълнено с очакване чувство. Цялото това изработване на мощни имажинации се изживява от тези души така, че в своите обезпътени души те получават нещо съгъстено, получено от сбора на разнообразни подробности. Това е чувството, което мога да опиша приблизително по следния начин: - Там долу в нашето последно земно съществуване ние бяхме привлечени от Христос. Ние дълбоко чувствахме тайните, които традицията беше запазила за християните - тайните за свещеното и сериозно събитие, което стана в началото на християнското летоброене в Палестина. Но този Христос стоеше ли Той пред нашите души в пълната си слава, в пълното си сияние? - Този въпрос се надигаше в сърцата. Те си казаха: - Не научихме ли ние едва след нашата смърт, как като космическо слънчево същество Христос е слязъл на Земята от космическите висини? Почувствахме ли го ние като слънчево същество? Той вече не се намира тук: Той се е съединил със Земята; тук съществува само нещо като един космически спомен за него. Ние трябва отново да намерим пътя към Земята, за да имаме Христос пред нашите души. - Копнежът за Христос придружаваше тези души от изтъкването на великите и величествени, космически имажинации, които бяха сътворени заедно с духовните същества от горните йерархии. Този копнеж придружаваше тези души от предземното съществуване в тяхната следваща инкарнация.

Това е нещо, което може да бъде изживяно с една завладяваща сила от онзи, който с духовния си поглед наблюдаваше това, което ставаше във въплътените и невъплътените човешки души по време на 19-то и 20-то столетие. И в тези впечатления се примесваха най-разнообразните неща, именно поради това, че душите, които сега отново се явяват на Земята, с тяхното чувство към Христос бяха изпитали всичко онова, което се беше случило между стремящите се към християнството и живеещите още с

представите на старото езичество, нещо типично за столетията, които посочих. Именно благодарение на това наистина е силна възможността, техните души да изпаднат от една страна в изкушенията на Луцифер, а от друга - в тези на Ариман. А Ариман и Луцифер тъкат също така в кармата, както и добрите богове. Ние вече видяхме това.

Всичко, което е втъкано в онова, което днес се реализира в своето кармическо въздействие, трябва да бъде проследено поотделно, за да проследим наистина духовните основи на антропософския стремеж. Когато към Коледното събрание се погледне сериозно, това означава, че е настъпил моментът, в който може да бъде свалено булото от определени неща. Само че нещата трябва да се разберат с необходимата сериозност.

Нека започнем с един краен случай. Докато говорим за следващото, да оставим на един по-заден фон да витае това, което бе казано днес.

Ние виждаме, как чрез тяхното възпитание, чрез това, което изживяват на Земята, от предземното в земното съществуване се намират човешки души, които търсят пътя в Антропософското общество, които известно време също остават в Антропософското общество. След като една такава душа известно време се показва като един усърден, ревностен, даже свръхревностен член на Антропософското общество, по-късно може да се превърне в най-върлия противник. Нека разгледаме кармата при такъв краен случай.

Да приемем този краен случай. Някой влиза в Антропософското общество и се проявява като ревностен член. След известно време обаче стига дотам, не само да стане противник, но може би един противник, който злослови и клевети Антропософското общество - всъщност една твърде, твърде забележителна и странна карма.

Нека разгледаме един отделен случай. Имаме една душа пред нас. Насочваме поглед към едно нейно минало земно съществуване. При това гледаме в една епоха, когато стари спомени от езическото време действат като нещо примамващо, омагьосващо върху хората. Хората са потопени в това, което в онова време, бих искал да кажа, с топлина се разпространява като християнство, но много хора го приемат повърхностно, с известна незадълбоченост.

Когато се обсъждат такива неща, винаги е нужно да бъдем наясно, че отнякъде трябва да се започне при един земен живот. Всеки земен живот от своя страна води към предишен земен живот, така че съществуват естествено неизяснени остатъци, които трябва да посочим само като факти. Те са също кармически последствия от нещо минало, но все пак отнякъде трябва да се започне.

Ние можем да разгледаме една такава душа, как тя бива намерена точно в онова време, - а именно бива намерена по един начин, който много развълнува мен и други тук в обществото, - бива открита в онова време, което посочих като един неуспял златар, притежаващ ръкописи, които едва ли може да разбере, тълкува ги по свой начин и след това прави опити

според прочетените предписания, без всъщност да има понятие, какво прави. Защото, за да вникне човек в духовно-химическите връзки, съвсем не е проста работа. И така ние виждаме един такъв експериментатор с една малка библиотека, съдържаща най-разнообразни предписания, които произхождат от арабско-мавърски източници; виждаме, как този човек развива своята дейност на едно уединено място, на едно място, което се посещава от множество любопитни хора. Под влияние на тази неразбрана, упражнявана без разбиране дейност, той стига дотам, че си докарва едно особено страдание, една особена болест, която засяга неговия гръклян - това е едно възплъщение на мъж, - така че гласът му постепенно се помрачава, става все по-неясен и по-неясен и накрая почти се изгубва.

Но в това време християнските учения вече са разпространени, те навсякъде обземат, завладяват хората. В този човек от една страна съществува жаждата да овладее изкуството за правене на злато, а заедно с това и нещо друго, което би искал да постигне, ако в онова време би било възможно; от друга страна той приема християнството по един начин, който всъщност е пълен с упреци. Развива се нещо, бих искал да кажа, като едно ненапълно пречистено фаустовско настроение. В него живее силно чувството: - Не си ли извършил ужасно зло? - И все пак постепенно под влиянието на такива мисли в душата се образува скептичното усещане: - Че изгуби гласа си, това е божие наказание. Това е справедливото наказание затова, че си се заловил да вършиш нередни неща.

В това състояние на душата съответният човек потърси съвета на онези хора, които сега също са се свързали с Антропософското общество, които в онова минало време можаха да се намесят в неговата съдба така, че спасиха в известна степен душата му от тези дълбоки съмнения. Ние наистина можем да говорим за едно спасение на душата. Но всичко това стана при такива странични събития, че съответният човек преживя това с едно силно, но повърхностно чувство. От една страна той беше завладян от чувство на благодарност към онези, които го бяха спасили душевно; от друга страна в това, което беше настъпило тук, в тази неяснота се примеси един много силен ариманически импулс, една силна нередна магическа наклонност, едно не напълно истинско чувстване на своето същество в християнската правда. Във всичко това се примеси една ариманическа черта. Понеже то разпростря неяснота върху душата, съответният човек стигна дотам, че внесе в своята благодарност една ариманическа черта и благодарността бе превърната в нещо, което намери в душата недостоен израз. Това отново застана пред душата, когато след смъртта на този човек в живота ѝ между смъртта и едно ново раждане тя стига до онова място, което аз посочих като първата половина на 19-то столетие. Така че тази душа преживя тогава това, което тя беше развила в своя минал земен живот като една външна, бих искал да кажа, поклонническа благодарност, преживя го отново в цялото негово недостойнство.

И така ние виждаме този образ на ариманическата благодарност

примесена в космическите имагинации, за които аз говорих. И ние виждаме, как тази душа слиза от предземното в земното съществуване, от една страна с всички онези импулси, които бяха се породили в нея от времето, когато тя искаше да прави злато, с материализирането на духовния стремеж, докато от друга страна под влиянието на Ариман се разви нещо, което ясно може да се долови като чувство на срам поради неправилно проявеното чувство на благодарност. Тези две течения живеят в душата при нейното слизване на Земята и тези две течения се изразяват чрез това, че съответната личност, когато тя отново стана личност в земния живот, потърси пътя към онези, които са били там, където е била тази душа в първата половина на 19-то столетие.

Първо се ражда нещо като спомен за това, което е било изживяно в образното изграждане на неправилната и повърхностна благодарност - всичко това става, бих искал да кажа, автоматично, - след това се пробужда онова, което живее там и аз описах това като чувство за срам от собственото човешко недостойнство. Това обхваща тази душа. Но тъй като е ариманизирано - разбира се, повлияно също и от кармата на по-предишни времена, - то се разлива в нещо като ужасна омраза към всичко онова, към което този човек първоначално се е обърнал. И преобърнатото чувство на срам се превръща, трансформира се в една бясна враждебност, едновременно съединена с извънредно голямото разочарование от това, че подсъзнателното е намерило толкова малко удовлетворение. То би намерило удовлетворение, ако можеше да настъпи нещо подобно на онова, каквото е било налице при неправомерното изкуство за правене на злато.

Виждате ли, мои мили приятели, тук имаме пример, как в един такъв краен случай нещата вътрешно се преобръщат; как трябва да потърсим странните, тайнствени пътища на връзката между чувството за срам и омразата в едно минало съществуване, когато искаме да разберем предпоставките за един настоящ земен живот.

Когато разглеждаме такива неща по този начин, несъмнено се разлива поне малко разбиране върху всичко това, което става в света между хората и тогава, когато вземем сериозно мисълта за кармата, започват големи трудности в живота. Но тези трудности трябва да дойдат, защото те са залегнали в основата на цялата същност на човешкия живот. И едно такова движение като антропософското трябва да бъде подложено на много неща, защото само благодарение на това то може да развие онази мощна сила, от която се нуждае.

Аз ви запознах първо с този пример, за да видите, че отрицателното трябва да бъде търсено също така в кармическата връзка с цялата съдба, която дава възможност на антропософското движение да се роди от предишните въплъщения на хората, обединени в обществото на това движение и от това, което се случва сега.

Така, мои мили приятели, можем да се надяваме, че постепенно ще се събуди едно съвършено ново разбиране за същността на Антропософското

общество и душата на това общество може да бъде изследвана с всички нейни трудности. Също не трябва да оставаме само при отделния човешки живот, а трябва да се върнем в миналото до онова, което всъщност, не можем да кажем, че днес отново се възплътява, но по-скоро можем да кажем, че отново се изживява. Именно с това аз поисках да започна днес.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 8 юли 1924 г.

Днес в нашите разглеждания бих искал да включа нещо, което след това ще ни даде възможност по-точно да проследим кармическите връзки на самото антропософско движение. Онова, което искам да кажа, произлиза от факта, че в антропософското движение има две групи хора. В общи черти вече охарактеризирах, как антропософското движение се сформира от отделни хора. Естествено това се разбира първо в своята цялост, но в антропософското движение фактически съществуват именно две групи хора. Но явленията, които описах, не са така очевидни; те не са такива, че след грубо наблюдение да кажем: - При едното явление е така, при другото е така. - Много от това, което днес ще охарактеризирам, не се намира напълно в обикновеното съзнание на личността, а както по-голямата част от кармическите факти, се намира в инстинктите, в подсъзнанието, но изцяло се отпечатва в характера, в темперамента, в начина на действие и в самата му реализация.

Трябва да различаваме едната група, която по отношение на християнството се характеризира с една особено силна и сърцата връзка и принадлежност към него. В душите на тези хора като антропософи живее копнежът да могат да се нарекат християни в правилния смисъл на думата, както те схващат това. За тази група е много важно да може да се каже: - Антропософското движение представлява едно такова движение, което признава импулса на Христос и го носи в себе си. И хората от тази група биха имали угризения на съвестта, ако това не е така.

Другата група в нейната изява или в изявата на принадлежащите към нея личности първоначално не е по-малко честно християнска, но тази група идва всъщност до християнството, изхождайки от други предпоставки. Тази група в началото намира удовлетворение в антропософската космология, в развитието на Земята от другите планетни форми; намира удовлетворение в онова, което антропософията може да каже за човека и изхождайки оттук после по един естествен начин тази група е доведена до християнството. Но тя не изпитва онази голяма вътрешна потребност на сърцето безусловно да постави Христос в центъра. Както казах, тези неща в голямата си част се разиграват в подсъзнанието. Който се упражнява да наблюдава душите, винаги може да прецени съответната личност по един правилен начин.

Предпоставките за това групиране се намират в изминалите древни

времена. От моята книга «Тайната наука» знаете, че в определено време от земното развитие някои души са се оттеглили от протичащото земно развитие и са отишли да обитават други планети, и че през едно определено време, а именно през време на лемурийската и атлантската епохи, отново са слезли на Земята. Също знаем, как под влияние на факта, че душите са слезли през тези епохи от другите планети, от Юпитер, Сатурн, Марс и пр., а също и от Слънцето, за да приемат земна форма, са се породили първоначалните мистерии, които в моята книга «Тайната наука» аз нарекох оракули.

Но тези души са такива, че сред тях е имало много, които благодарение на една много стара карма са били предразположени да се включат именно в християнското течение. Трябва да имаме предвид, че едва една трета от населението на Земята изповядва християнството и следователно може да се каже само, че една определена част от душите, които слязоха от планетите на Земята, развиха стремежа, развиха импулса да живеят и се развиват в християнското течение.

Но душите слязоха на Земята в различни времена. Има такива, които са слезли рано - в първите времена на атлантското развитие. Има обаче и такива, които са слезли относително късно, които са се задържали продължително време на планетите, преди да слязат на Земята. Това са такива души, при които, ако се върнем от тяхното сегашно въплъщение назад, може би ще стигнем до едно християнско въплъщение в първата половина на Средновековието, след това по-нататък в миналото ще стигнем, може би, отново до едно християнско въплъщение, после до предхристиянски въплъщения и т. н., и за относително най-ранното въплъщение, до което стигаме, можем да кажем: - Сега се стига назад до планетите. - По-рано тези души не са били в едно земно въплъщение. При други души, които са се втели в християнството можем да отидем много далеч в миналото, намираме много въплъщения - предхристиянски и атлантски, и чак след тях тези души са се потопили в християнството.

Ако този въпрос бъде разглеждан само интелектуално, той е извънредно заблуждаващ, защото човек лесно може да повярва, че според днешната преценка на цивилизацията такива личности, които имат зад себе си много въплъщения, са личности с особено способен ум. Но не е необходимо да е така, защото е напълно възможно такива личности, които днес притежават много добри способности и ги реализират в живота си, да нямат зад себе си множество въплъщения.

При това, може би, трябва да припомня изнесеното от мен - поставяйки основите на антропософското течение, което сега имаме именно в антропософското движение - на Коледното събрание, където говорих за онези индивидуалности, с които по-късно е свързан епосът за Гилгамеш. Тогава изнесох някои неща относно такива индивидуалности. При една от тях имаме точно работа с относително малък брой въплъщения в миналото, докато при другата индивидуалност имаме много въплъщения в

миналото.

Съвсем независимо от това, дали има и междинни въплъщения, за човешките души, които днес влизат в антропософското движение, е важно онова въплъщение - което по правило се простира в едно продължително време от две или три столетия, - и се пада в 3-то, 4-то, 5-то следхристиянско столетие, а при някои в още по-късни времена. Преди всичко трябва да разгледаме изживяванията на душите през това време - при някои хора е възможно да се разглеждат изживяванията до 7-то, 8-то столетие, - после тези изживявания се затвърдяват чрез едно по-късно въплъщение. Но днес искам да свържа нещата, колкото е възможно по-прецизно с първото, така да се каже, християнско въплъщение.

При тези души е много важно, какво становище са заели по отношение на християнството според предпоставките на техните минали земни съществувания. Виждате ли, мои мили приятели, това е важен кармичен въпрос, - по-късно ще обсъдим също и второстепенни кармични въпроси, но този въпрос е един кардинален въпрос – защото като оставим настрана много други, странични и второстепенни неща, хората идват в Антропософското общество именно благодарение на техните най-дълбоки вътрешни изживявания от минали въплъщения, на онова, което техните души са изживели по отношение на светогледа, на религиозното си вероизповедание и т. н.. По-късно ще можем да разгледаме също и второстепенни кармични въпроси. Ето защо по отношение на кармата на Антропософското общество на преден план трябва да бъде поставено това, което душите са изживели по отношение на познанието, по отношение на светогледа и религиите.

В тези първи столетия на християнското развитие беше напълно възможно въз основа на традицията хората да се свържат с познания за същността на Христос, които познания съществуваха от основаването на християнството. Това бяха познания, според които този, който беше живял в личността на Исус като Христос, преди да пристъпи в земния живот, беше считан за обитател на Слънцето, за едно слънчево същество. Не трябва да се вярва, че по отношение на тези неща християнският свят винаги е бил така незнаещ както днес. В първите столетия на християнството хората са разбирали определени места от Евангелието, които много ясно говорят, че съществото, наречено Христос, е слязло в едно човешко тяло, идвайки от Слънцето. Как са си представяли това с подробности, не е така важно, но те са имали тази представа, която е отивала толкова далеч, подобно на начина, по който аз я охарактеризирах сега.

Наистина в епохата, за която говорих, все по-малко е било възможно да бъде разбран фактът, че едно същество, което произхожда от Слънцето, е слязло на Земята. И особено онези души, които бяха доста много и се бяха ввели в християнството, като имаха зад себе си много земни въплъщения,

простиращи се далеч в атлантската епоха, те не можеха вече да разберат, как Христос може да бъде наричан «слънчево същество». Точно тези души, които в своите древни вероизповедания се чувстваха свързани със слънчевия оракул и всъщност още през атлантските времена обожаваха Христос, но обожавайки Го, гледаха нагоре към Слънцето, тези души, които някога - даже според изказването на свети *Августин* - са били слънчеви християни преди още християнството да бъде основано на Земята, те не можаха да намерят правилното разбиране за това, че Христос е слънчево същество, дори на основата на цялата тяхна духовност. Ето защо в следхристиянската епоха предпочетоха да се придържат към онова, което без това тълкуване и тази христологична космология, счита без съмнение Христос за един Бог, но Бог, непознат преди това, който се е съединил с тялото на Исус. И те приемаха само като предпоставки това, което се разказва в Евангелията. Не можеха вече да насочват своя поглед нагоре към космическите светове, за да разберат същността на Христос, защото преди това вече бяха познали Христос само в извънземните светове. Чрез земните мистерии и слънчевия оракул винаги им бяха говорили за Христос като за едно слънчево същество, но те не можеха да се ориентират във възгледа, че именно този Христос, този извънземен Христос беше станал едно действително земно същество.

И така, когато тези души минаха през вратата на смъртта, стигнаха до едно странно положение. Те стигнаха до положението, за което, ако трябва да го охарактеризирам малко тривиално, бих казал: - След смъртта тези души се намираха в положението, в което се намира човек, който добре познава името на друг човек, вероятно е чувал да се разказват много неща за него, но никога не го е познавал в неговата същност. Ако е липсвала опора, която да му служи, докато е познавал само името, когато насреща му се появи нещо, при което трябва да познае същността, неговият душевен живот отказва да се справи с това явление.

И така тези души, за които говорих сега и които в древни времена се чувстваха принадлежащи към слънчевите оракули, след като преминаха през вратата на смъртта стигнаха до въпроса: - Да, но къде е всъщност Христос? Сега ние се намираме при съществата на Слънцето, тук сме го намирали винаги; но сега го няма тук! –В своите мисли и чувства, които носеха след преминаването през вратата на смъртта, те не бяха възприели факта, че Той се намира на Земята. След смъртта те се чувстваха в голяма несигурност относно Христос, живеяха в тази несигурност, останаха в тази несигурност и поради това – защото междувременно са имали и още едно въплъщение, - лесно бяха склонни да се присъединят към онези човешки групи, които в религиозната история на Европа са описани като различни еретически общества.

Независимо дали са преминали или не през още едно междинно въплъщение, те се озоваха в онова велико свръхземно събрание, което поставих в първата половина на 19-то столетие и което охарактеризирах

през последната неделя. Тогава в един свръхсетивен култ, който се състоеше от мощни имагинации, се намираха и тези души, пред чиито духовни погледи беше представена в тези мощни имагинации слънчевата тайна на Христос. Това имаше за задача, поне чрез образи да бъдат доведени при Христос тези души, които преди да слязат отново на Земята по определен начин бяха стигнали до задънена улица по отношение на тяхното християнство. Христос, когото те не бяха изгубили напълно, но все пак го бяха изгубили така, че в техните души Той беше потопен в съмнение и несигурност.

Тези души реагираха по един особен начин тогава. Те не станаха още по-несигурни, защото получиха възможността за една по-голяма сигурност - в живота между смъртта и едно ново раждане получиха нещо като удовлетворение и един вид освобождение от определени съмнения, - те също си спомниха за това, което бяха възприели за Христос, още непроникнато по правилния, по космическия начин от Мистерията на Голгота.

Така в най-дълбоката част на тяхното същество остана една извънредно голяма топлина и преданост към християнското чувство и едно подсъзнателно припомняне на онези мощни имагинации. Всичко това се сля сега в копнежа им да бъдат християни по един правилен начин. Когато отново слязоха на Земята и се родиха в края на 19-то столетие или около прехода от 19-то към 20-то столетие, те бяха онези, които не можеха да постъпят по друг начин, освен да се почувстват тласнати към Христос - понеже по време на тяхното възплъщение в първите столетия на християнството бяха приели Христос без космическото разбиране за неговата същност, а само по един чувствен начин. Но впечатленията, получени чрез мощните имагинации, в които бяха участвали в техния предприеман живот, тези впечатления останаха в тях като неопределени копнежи. И така на тях им беше трудно да намерят мястото си в антропософския светоглед, доколкото този антропософски светоглед разглежда първо Космоса и оставя по-назад разглеждането на Христос. Защо им беше трудно? Беше им трудно поради простата причина, че имаха едно твърде особено отношение към въпроса: Що е антропософия?

Нека зададем въпроса: - Що е антропософията според нейната реалност? – Да, мои мили приятели, когато вникнете във всички чудесни, величествени имагинации, които са били създадени като един свръхсетивен култ в първата половина на 19-то столетие и преведете това в човешки понятия, тогава вие имате пред себе си антропософията. За непосредствено по-висшето равнище на изживяване, за най-близкия духовен свят, откъдето човекът слиза в земното съществуване, антропософията съществуваше в първата половина на 19-то столетие. Тя не беше още на Земята, но съществуваше. И когато днес погледнем антропософията, ние я виждаме още в първата половина на 19-то столетие; виждаме я по естествен начин там. Виждаме я даже още в края на 18-то

столетие.

Някой може да има следното изживяване. Имаше една личност, която веднъж се намираше в твърде особено положение. Неин приятел повдигна великия въпрос за загадката на човешкото земно съществуване. Но този приятел беше малко заплетен в Кантовото мислене и поради това въпросът бе изразен по един абстрактно-философски начин. Другият не можеше да се примири с «ръбестото» Кантово мислене /игра на думи, тъй като немската дума, която отговаря на българската «ръбест» е «kantig» и е в съзвучна със самото име Кант. /бел. на пр./, което раздвижи в душата му въпроса: - Как разумността и сетивността са свързани в човека? - Тогава в известна степен се отвориха, - не врати, а шлюзи, които за момент дадоха възможност в тази душа да просветнат областите на онзи свят, в който се разиграха онези мощни имажинации. И така към тази душа дойде това, което проникна не през врати, не през прозорци, а през шлюзи, преведено в миниатюрните образи на «Приказка за зелената змия и за прекрасната лилия». Защото личността, за която говоря, е Гьоте.

Това, което слезе с «Приказка за зелената змия и за прекрасната лилия», са миниатюрни образи, малки огледални образи и отражения, преведени даже по миловиден начин. Ето защо не трябва да изглежда чудно, че когато антропософските истини трябва да бъдат предадени в художествени образи, като също трябваше да се отиде в миналото до въпросните имажинации, моята драма «Вратата на посвещението» - макар и да се различава напълно по съдържанието си, - в нейната структура стана подобна на «Приказка за зелената змия и за прекрасната лилия».

Виждате ли, нещата стоят именно така и чрез онова, което се е случило в близкото минало, може да се проследят взаимовръзките между нещата. Всеки, който до известна степен се е занимавал с окултни въпроси, знае добре, че онова, което става на Земята, всъщност е отражение на нещо, което дълго преди това е станало в духовния свят малко изменено, но така че в него да не са замесени определени духове на препятствията.

И онези души, които в края на 19-то и в началото на 20-то столетие или по-точно при прехода от 19-то към 20-то столетие, се готвеха да слязат в едно земно съществуване, носеха, без съмнение в тяхното подсъзнание, определен копнеж - да знаят нещо и от космологията и други подобни неща, да гледат света в смисъла на антропософията. Но преди всичко в душата им горяха силни чувства към Христос и поради това те щяха да изпитват угризения на съвестта, ако това, към което се чувстваха привлечени в предземното си съществуване като антропософски възглед, след това не бъде пропито от импулса на Христос. Това е едната група, естествено разгледана в нейната цялост.

Другата група живееше по друг начин. Когато навлезе в своето настоящо въплъщение, тази група не беше стигнала до онази умора от езичеството, до която бяха стигнали душите, които описах. В сравнение с другите, душите от тази група са били относително кратко време на Земята

и бяха минали през малко въплъщения. В тези малко земни въплъщения те се бяха изпълнили с онези мощни импулси, които човек може да има точно тогава, когато в предишни земни съществувания е стоял в една много жива връзка с множество езически богове и когато тази връзка все още силно действа в по-късните въплъщения. Това също са такива души, които в първите християнски столетия не бяха още изморени от старото езичество; в които езическите импулси продължаваха да действат силно, въпреки че те клоняха повече или по-малко към християнството, което бавно се издигаше от средата на езичеството. Тези души тогава приеха християнството предимно с проникнат от чувствата интелект, но все пак с интелект и мислеха много върху християнството. При това не става въпрос за едно учено мислене. Това са могли да бъдат относително обикновени хора, живеещи в прости условия. От друга страна е безразлично, дали е последвало едно по-късно въплъщение преди настоящото, защото то наистина е изменило някои неща, но по-същественото е, че когато тези души минаха през вратата на смъртта, имаха ретроспективен поглед върху Земята и християнството им се яви като нещо, в което те тепърва трябваше да се враснат. Именно защото бяха по-малко уморени от старото езичество, защото още носеха в душите си мощни импулси от него, те чакаха най-после да станат истински християни.

Именно самите онези личности, за които говорих тук преди осем дни, че са водили борба против езичеството на страната на християнството, принадлежаха към такива души, които още носеха в себе си много езичество, много езически импулси и всъщност чакаха да станат истински християни. Когато тези души минаха през вратата на смъртта, стигнаха отвъд в духовния свят, преминаха през живота между смъртта и едно ново раждане и след това във времето, което аз посочих - първата половина на 19-то столетие или малко по-рано - заставаха пред онези мощни, величествени имагинации и там в тези имагинации видяха много импулси за пробуждане на тяхната работа, на тяхната дейност. Те приеха тези импулси предимно в тяхната воля. И бихме могли да кажем: - Когато насочим окултния поглед върху това, което такива души носеха именно в своята воля, точно в тяхната воля днес многократно се показва отпечатъкът на онези мощни имагинации.

Но такива души, които встъпват в земния живот с такава нагласа, изпитват най-напред нуждата тук на Земята отново да изживеят онова, каквото са изживели в предземното си съществуване като меродавно в работата на кармата; също и тук отново да го изживеят по начина, по който то може да бъде изживяно на Земята. И така за първия вид души, за първата група души духовният живот в първата половина на 19-то столетие протече по такъв начин, че те проявиха стремеж, който произлизаше от дълбокия им копнеж да станат съучастници в онзи свръхсетивен култ. Но при това те навлязоха, бих искал да кажа, в известно мъгливо настроение, така че при слизането им на Земята останаха

само тъмни спомени, с които тогава можеше да се свърже несъмнено с пълно разбиране антропософията, превърната в едно земно учение. Напротив, при втората група беше като една повторна среща, запланувана с едно решение, взето именно от тези души, които още не бяха напълно уморени от езичеството, които обаче бяха в очакване да станат християни в едно целесъобразно обективно развитие. Беше така, сякаш те успяха да си спомнят за едно решение, което бяха взели в духовния свят в първата половина на 19-то столетие: Да пренесат долу на Земята всичко онова, което е стояло пред тях в духовния свят като мощни духовни образи, да го превърнат в земна форма. Именно когато насочим поглед върху някой антропософ, който в себе си преди всичко носеше импулса по един активен начин да сътрудничи с антропософията, именно между такива антропософи ние намираме души като тези, които охарактеризирахме. Двата типа трябва да се различават много ясно.

А сега, мои мили приятели, ще кажете: - Да, всичко това, което ни казваш, ни изяснява някои неща в кармата на Антропософското общество, но някой може да бъде обзет от страх пред това, което може да се случи, когато вижда, че се хвърля светлина върху някои неща, по отношение на които вероятно човек не би искал да го изтръгнат от определено незнание. Трябва ли сега да започнем да мислим дали принадлежим на единия или на другия тип?

На това трябва да бъде даден един напълно определен отговор. Отговорът, който трябва да бъде даден, е този: - Ако Антропософското общество е само нещо, което носи в себе си едно теоретично учение, или към него се присъединяват тези или онези идеи на космологията, христорологията и т. н., ако по своята същност това учение би било подобно нещо, антропософията наистина не би била това, което трябва да бъде в смисъла на онези, които стоят в основата на нейния произход. Антропософията трябва да бъде нещо, което може да преобрази живота на истинските антропософи, което може да пренесе в духовното онова, което човек може да изживее днес само в неговите недуховни преживявания.

А сега аз ви питам: - Действа ли особено зле върху детето, когато му се обяснят някои неща в определена възраст? До определена възраст децата не знаят дали са французи, германци, норвежци, белгийци или италианци, поне становището дали те са това или онова, няма голямо значение за тях. Те не знаят, така да се каже, нищо за това. Навярно не сте познавали шовинистични бозайничета, не сте познали също шовинисти, които са на три годинки или нещо подобно. Човек осъзнава едва в определена възраст: - ти си германец, ти си французин, ти си англичанин, ти си холандец и т. н.. Не се ли вживява човек по един естествен начин в тях, като ги приема? Казва ли, че това е нещо, което той не може да понесе, а именно да научи в определена възраст, че той е поляк, французин, германец, руснак или холандец? Човек привиква на това, счита го като нещо разбиращо се от само себе си. Но това, мои мили приятели, става във външната, в сетивната

област. Антропософията обаче трябва да издигне целия човешки живот на едно по-високо равнище. Човек трябва да се научи да понесе нещо различно от това, което го шокира в сетивния свят, особено когато разбира неправилно. А между нещата, които трябва да се научи да познава и по един естествен начин да се вратне в себепознанието е, че принадлежи към единия или към другия тип.

По този начин за човек се създава основата, по един правилен начин да поставя в живота си другите проявления на кармата. И затова като първа насока трябваше да бъде показано, как човек застава спрямо антропософията, спрямо цялата христология според особения начин на неговото предопределение и дали той е повече активен или пасивен в антропософското движение.

Естествено между двата типа съществуват също и преходи. Обаче преходите идват оттам, че онова, което идва от предишното възплъщение и действа в настоящето, се просветлява от едно още по-предишно възплъщение. Такъв много често е случаят при втората група души. При тях просветват още много неща от техните истински езически възплъщения. Оттам те имат една напълно определена наклонност - да приемат веднага Христос като едно космическо същество. Това, което казвам тук, съвсем не е видно така ясно при едно идейно разглеждане, а много повече при едно практическо разглеждане на живота. Ние можем да познаем двата типа много по-добре по начина, по който те боравят с детайлите в живота, отколкото по техните мисли - абстрактните мисли нямат толкова голямо значение за човека. И тогава ще открием например, че преходни типове се срещат повече между онези - естествено лично винаги се изключва, - които всъщност не могат да постъпят по друг начин, освен да внесат навичите от живота си извън антропософията в антропософското движение, които не са никак склонни да приемат особено сериозно антропософското движение, които се характеризират именно с това, че в антропософското движение много злословят по адрес на антропософите. Именно между тези, които злословят много по адрес на отношенията в самото антропософско движение, злословят именно по адрес на личности, злословят дребнаво, са и преходните типове, които се прехвърлят от едната в другата група. При тях двата импулса не са особено силно изразени.

При всички обстоятелства, дори ако понякога това представлява като изследване на съвестта и на характера, трябва да имаме възможност да задълбочим антропософското движение в живота ни в този смисъл, че когато пристъпваме към тези неща да си създадем представи според нашата свръхсетивна природа, по какъв начин ние принадлежим на това антропософско движение. Благодарение на това постепенно ще се роди едно все по-силно одухотворено схващане за антропософското движение. Онова, което защитаваме като теория и което не е особено задълбочено, когато го защитаваме само по този начин, ще го прилагаме тогава и в живота си. Така получаваме възможност за едно силно приложение в

живота, когато ние самите застанем в него съобразно тези неща. Това, че някой много говори за кармата, че едно се възнаграждава, друго се наказва от един живот в друг - не трябва да предизвиква особена болка в някого. Но когато се врязва в собствената плът и става въпрос настоящото въплъщение в живота ни да бъде разглеждано заедно с едно напълно определено свръхсетивно качество, което стои в неговата основа, то вече по-отблизо засяга собственото ни същество. А това, което ние внасяме чрез антропософията в земния живот и в земната цивилизация, трябва да бъде именно задълбочаването на човешкото същество.

Мои мили приятели, това беше едно разглеждане-въведение, което ще продължим следващия петък.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 11 юли 1924 г.

Членовете на Антропософското общество влизат в него, поради причини, които лежат в душевната им нагласа. Когато се говори за кармата на Антропософското общество, както го правим в момента, за кармата изобщо на антропософското движение, като изхождаме от кармическото развитие на членовете и на групите от членове, трябва естествено да се видят и причините за тази карма в душевното устройство на хората, които търсят антропософията. И ние вече започнахме да правим това. Искаме да се запознаем с още нещо относно това устройство на душата, за да можем след това да се впуснем също и в разглеждането на други въпроси, които засягат кармата на Антропософското движение.

Видяхте, че като най-важно в душевното устройство на антропософите посочих онова, което те са изпитали по време на въплъщенията си в първите столетия от основаването на християнството. Казах, че междувременно може да има и други някои въплъщения, но важното е въплъщението, което попада в периода от 4-то до 8-мо столетие. Разглеждането на това въплъщение ни показва, че трябва да различаваме две групи личности, които идват в антропософското движение. Ние характеризирахме тези две групи. Но сега искаме да обгърнем с поглед нещо общо, нещо което се отнася за всички и което лежи в основата на душите, минали през онова развитие, което охарактеризирах в последната лекция пред членовете на Антропософското общество.

Когато насочим поглед към тези първи столетия на християнството, ние се намираме в едно време, когато хората са били напълно различни от днешните. Можем да кажем: - Когато днешният човек се събужда, той влиза в своето физическо тяло с голяма бързина, разбира се с резервата, която обсъдих тук. Казах вече, че влизането във физическото тяло и разширяването в него трае целия ден; но възприятието, че азът и астралното тяло пристигат, става извънредно бързо. Днес за събуждащия се човек не съществува, така да се каже, никакво междинно време между

съзирането на етерното тяло и съзирането на физическото тяло. Човек бързо преминава през възприятието на етерното тяло, никак не го забелязва и при събуждането веднага се потопява във физическото тяло. Тази е особеността на днешния човек.

Особеността на онези хора, които живееха в първите столетия на християнството, се състоеше в това, че при събуждането си те ясно възприемаха: - Аз навлизам в едно двойно естество, в етерното тяло и във физическото тяло. – И те знаеха, че човек първо възприема етерното тяло и едва тогава навлиза във физическото си тяло. Ставаше така, че в момента на събуждането си, хората имаха пред себе си макар и не цялата панорама на живота си, но все пак много картинни образи от техния дотогавашен живот на Земята. Те имаха пред себе си и още нещо, което ще охарактеризирам след малко. Човек стигаше на етапи до това, което по време на съня оставаше да лежи в леглото - в етерното и във физическото тяло, - за цялото будно състояние това създаваше нещо различно от нашите днешни изживявания по време на будност.

От своя страна, когато днес разглеждаме заспиването, особеното е, че когато азът и астралното тяло излизат от физическото и етерното тяло, азът много бързо всмуква астралното тяло. И тъй като азът е напълно без опора в Космоса и още нищо не може да възприема, затова при заспиването човек престава да има възприятия. Това, което се появява като сънища, е само нещо спорадично, изолирано.

Не е било така в онези времена, за които говорих. Тогава азът не е всмуквал веднага астралното тяло, а това астрално тяло е оставало да съществува самостоятелно в неговата собствена субстанция, след като хората са заспивали. То е оставало да съществува до известна степен през цялата нощ. Така че сутринта човекът не се е събуждал така, сякаш излиза от тъмнината на съзнанието, а се е събуждал с чувството: - Ти живя в един изпълнен със светлина свят, в който ставаха най-разнообразни неща. Наистина това бяха само образи, но всъщност там ставаха различни неща. – Човекът от онова време имаше едно междинно усещане между будността и съня. Усещането беше леко, интимно, но то съществуваше. Това състояние напълно престана да съществува при цивилизованото човечество в началото на 14-то столетие. Благодарение на него всички души, за които аз наскоро ви говорих, изживяваха света различно от днешните хора. Нека си представим, как хората в онова време, - следователно всички вие, мои мили приятели, - изживяваха света.

Поради това, че потопяването в етерното и физическото тяло ставаше по един по особен начин, по време на своята будност такъв човек виждаше природата не само като един прозаичен сетивен свят, както днешният човек прави това, допълвайки го само чрез своята фантазия. Той виждаше в природата, например в света на растенията, една цъфнала ливада като лека, синкаво-червеникава облачна светлина - именно, когато през деня Слънцето светеше по-мекко, когато не беше още в зенита си - сякаш една

синкаво-червеникава, многообразно вълниста и ефирна светлина, една замъглена светлина се разпростираше над цветната ливада. Това, което днес хората виждат, като лека мъгла над ливадата, но което в този случай идва от изпарената вода, това са виждали тогавашните хора в духовно-астралното. Така те всъщност виждаха всяка корона на дърветата обвита в един такъв облак, виждаха полетата с посеви, сякаш от Космоса слизат и се потапят в почвата на Земята, разгръщайки се като мъгла, червеникаво-синкави лъчи.

А когато наблюдавах животните, тези хора имаха впечатлението, че те имат не само физическа форма, а че тази физическа форма се намира в една астрална аура. Те възприемаха спокойно и интимно тази аура само тогава, когато светлинните нюанси на слънчевите лъчи действаха по определен по-мек начин. Тогава те я възприемаха. Навсякъде във външната природа те виждаха да царува и да тъче нещо духовно.

И когато в онези времена някой умираше, тогава това, което имаше пред себе си като ретроспективно виждане на своя земен живот през първите дни след преминаването през вратата на смъртта, за него беше нещо познато; защото тогавашните хора имаха едно съвсем определено чувство по отношение на това ретроспективно виждане на земния живот след смъртта. Те имаха онова чувство, което ги караше да си кажат: - Сега освобождавам от моя организъм онова аурично естество, което отива при ауричното естество, което съм виждал в природата. Моето етерно тяло отива в неговото собствено отечество - така те чувстваха нещата.

Естествено в още по-стари времена всички тези чувства бяха много по-силни. Но те съществуваха, макар и в по-лека форма и през времето, за което говоря тук. И когато хората виждаха това, след като бяха минали през вратата на смъртта, те имаха следното чувство: - В цялото тъкане и в целия живот, който аз виждах в природата и в природните процеси, говори словото на Бог-Отец и моето етерно тяло отива при Бог-Отец.

Когато при събуждането си човек виждаше външната природа по описания различен начин, той виждаше също и своята собствена външност по начин, който е различен от днешния. При заспиване астралното тяло не беше засмуквано веднага от аза. То «звучеше». И от духовните светове то звучеше в спящия човешки аз - макар и не така ясно, както в прадревни времена, а в една по-лека, по-интимна форма. И при това звучене човек чуваше най-различни неща, които не можеше да чува в будно състояние. При събуждането си той имаше ясното чувство: - От заспиването до събуждането аз участвах в един духовен разговор в светлите космически пространства.

И когато няколко дена след като беше преминал през вратата на смъртта, човек беше изоставил своето етерно тяло и живееше вече само в астралното си тяло, той имаше следното чувство: - В това астрално тяло, в което съм живял всяка нощ по време на сън, аз изживявам по обратен път всичко, което съм мислил и съм вършил на Земята. - И докато при

събуждането човек донасяше нещо неопределено със себе си, сега, когато във времето между смъртта и едно ново раждане той по обратен път изживяваше своя земен живот в астралното си тяло, той чувстваше: - В моето астрално тяло живее Христос. Не съм забелязал това, но всяка нощ моето астрално тяло живееше в същността на Христос. - Сега човекът знаеше, че докато изживява този протичащ в обратен ред земен живот, Христос не го напуска, защото се намира в неговото астрално тяло.

Виждате ли, под каквато и форма човек да е бил свързан с Христос в тези първи християнски столетия, дали така, както първата група хора, за която говорих, или както втората група, дали с повече езическа сила или уморен от езичеството, той несъмнено изживяваше след смъртта - макар и не на Земята - великото събитие на Тайната на Голгота, че ръководещото по-рано същество на Слънцето - Христос, се съедини с тези, които живеят като хора на Земята. Това са изпитвали всички онези, които са се сблизихи с християнството в първите столетия на християнското развитие. За другите е останало повече или по-малко неразбираемо и неразбрано онова, което изживяваха след смъртта. Това бяха обаче основните различия в изживяването на душите в първите християнски столетия и по-късно.

Но всичко това предизвикваше и нещо друго - човек да гледа природата в будно състояние и да чувства, че тази природа е областта на Бог-Отец. Защото цялото духовно естество, човек което забелязваше да тъче и да живее в природата, за него беше израз, откровение на Бог-Отец. Той чувстваше пред себе си един свят, който по времето, когато Христос се яви на Земята, се нуждаеше от нещо: Нуждаеше се именно от приемането на Христос в земната субстанция заради човечеството. Човекът възприемаше още нещо като жив Христов принцип насреща на природните процеси и природните сили. Защото с възприемането на природата по такъв начин, беше свързано съзercанието на човека, възприемащ в нея едно духовно творчество и дейност.

Това, което хората чувстваха като духовно творчество и дейност, и което витаеше над всички растения и животни като преобразяващи се в себе си духовни форми, можеше накратко да бъде предадено от безпристрастно чувстващият го човек с думите: - Това е невинността на природното битие. - Да, мои мили приятели, това, което духовно можеше да се вижда, хората го наричаха именно невинност, девственост в царуването на природата и говореха за девствената духовност в творчеството на природата. Но това, което чувстваха вътрешно, когато се събуждаха, беше, че от заспиването до събуждането те са били в един свят на ясно звучаща духовност. Те чувстваха, че в него може да царува доброто и злото, че от дълбините на духовното говорят добри и зли духове, че добрите духове искат само да повдигнат невинността на природата по-високо, да я запазят, а злите духове предават на невинността виновност и грях. Навсякъде, където живееха такива християни, те чувстваха

царуването на доброто и злото именно поради обстоятелството, че в спящото състояние астралното тяло не беше всмукано от аза на човека.

Не всички, които в онези времена се наричаха християни или стояха по някакъв начин близо до християнството, имаха тази душевна нагласа. Но имаше голям брой хора, които живееха в южните и средни области на Европа, които казваха: - Да, моето вътрешно същество, което се проявява самостоятелно между заспиването и събуждането, принадлежи на областта на един добър и на областта на един лош свят. И те много, много размишляваха върху дълбочината на силите, които предизвикват доброто и злото в човешката душа. Пребиваването на човешката душа в един свят, в който помежду си се борят добрите и злите същества, добрите и злите сили, се чувстваше като нещо тежко за човека. Тези чувства не съществуваха още в южните и в средните области на Европа през първите столетия, но през 5-то, 6-то столетие те станаха все по-чести; и именно между онези хора, които получаваха вести от Изток - тези вести от Изток достигаха до тях по най-разнообразен начин, - се разви това настроение на душата. И понеже това душевно настроение се разви особено силно в онези области, в които после изкрystalизира името «България» - това име остана, запази се по един странен начин и по-късно, когато съвсем други народи се заселиха в тези области. В по-късните столетия, в продължение на много дълго време онези хора в Европа, които бяха развили особено силно това душевно настроение, бяха наричани «българи». За западния и среден европейец в по-късните християнски столетия от първата половина на средновековието българи бяха онези хора, които бяха особено силно докоснати от противоположността на добрите и злите космически духовни сили. За хората, които току-що охарактеризирах в цяла Европа се среща името «българи».

Такова душевно устройство имаха повече или по-малко хората, за които говоря тук, душите, които в по-нататъшното развитие стигнаха дотам, да виждат онези мощни картини в свръхсетивния култ, който се изпълняваше в първата половина на 19-то столетие и да вземат участие в него. Всичко, което тези души можаха да преживеят в тяхното включване в борбата между доброто и злото, бе пренесено през живота между смъртта и едно ново раждане. И това нюансира, оцвети душите, които след това стояха пред мощните образи на свръхсетивния култ.

Но към това се прибави още нещо. Тези души бяха, така да се каже, последните, които в европейската цивилизация още бяха запазили в себе си нещо от отделното възприемане на етерното и астралното тяло в будно и в сънно състояние. Приличайки си по тези особености на душевния живот, те живееха в общности. Онези християни, които все повече и повече се присъединиха към римската църква, ги считаха за еретици. В онова време хората не бяха стигнали дотам, да осъждат еретиците със същата строгост както по-късно, но въпреки това те бяха считани за еретици. Другите си бяха създали едно страшно и злокобно впечатление за

тях, а именно, че тези еретици виждаха повече отколкото другите хора, и чрез тяхното особено възприятие по време на сън те стояха спрямо божественото по начин, различен от другите хора. Другите хора, между които те живееха, отдавна бяха загубили това и се бяха приближили повече до онази душевна нагласа, която през 14-то столетие стана нещо всеобщо за Европа.

Но когато тези хора, за които говоря, тези хора с отделното възприемане на астралното и етерното тяло, минаваха през вратата на смъртта, те също се различаваха от онези, които на Земята бяха различни от тях. И не трябва да се вярва, че между смъртта и едно ново раждане човек не участва в това, което е ставало в човешките отношения на Земята. Така, както гледаме оттук към небесно-духовния свят, така между смъртта и едно ново раждане душите гледат от небесно-духовния свят към Земята. Както оттук вземаме участие в духовната същност, така обитателите на духовния свят вземат участие в това, което земните същества изживяват на Земята.

Времето, което описвам, бе последвано от период, когато християнството в Европа се приспособи към факта, че човек не знае повече нищо за своето астрално и етерно тяло. Християнството говореше за духовния свят, без да има тези основни изисквания към човека. Защото помислете, мои мили приятели: Когато през първите столетия старите християнски учители говореха, все още имаше голям брой такива християни, които можеха да приемат думите като истина само на основата на външния авторитет; по-наивното основно настроение на онова време, караше хората да възприемат тези думи, когато те извираха от едно топло и ентузиазизирано сърце. И колко горещо и ентузиазизирано проповядваха сърцата в първите столетия на християнството! Днес, когато толкова много неща са преминали единствено само в една словесна проповед, хората не могат да си съставят никаква представа.

Но онези, които говореха на такива души, каквито аз описвах тук, какви думи можеха да кажат? Да, мои мили приятели, те можеха да кажат: - Насочете поглед към онова, което се показва в растенията като блестящо преливащото се сияние в цветовете на дъгата, към това, което се показва в природата на животните като горещи страсти, насочете поглед върху това: То е отблясъкът, то е откровението на духовния свят, за който ние говорим, духовният свят откъдето произхожда Христос. Когато на такива хора се говореше за духовните мъдрости, не се говореше като за нещо непознато; на тях им се припомняше това, което при определени обстоятелства, при меката слънчева светлина те можеха да видят като дух в природата.

Когато им се казваше, че съществува Евангелието, което носеше блага вест за духовния свят, за духовните тайни, когато им се говореше за тайните на Стария Завет, тогава отново не им се говореше за нещо непознато, а беше възможно да им се каже: - Тук е словото на Стария Завет; това слово и Евангелията са написани от онези човешки същества,

които наистина по-ясно от вас са чували шепота на духовността, в която се намират душите ви между заспиването и събуждането. Вие знаете за този шепот, защото си спомняте за него, събуждайки се сутрин. На тези хора можеше да им се говори по този начин. До известна степен в разговорите, които свещениците и проповедниците водеха с тях по онова време, имаше нещо от това, което ставаше в самите им души. В тези времена словото беше още живо и можеше да бъде култивирано като нещо живо.

И когато тези души, към които се отправяше живото слово, след като преминаха през вратата на смъртта поглеждаха надолу към Земята, те виждаха неговия залез и имаха чувството: - Логосът залязва. Това беше основното чувство на тези души, които минаха през вратата на смъртта след 7-то, 8-то, 9-то столетие или даже още по-рано. Насочвайки поглед надолу към Земята те чувстваха: - Там долу на Земята залязва живият Логос. И в тези души наистина живееха думите: - И словото стана плът и живя между нас, - те чувстваха: - Хората все по-малко имат дом за словото, което трябва да живее в плът, което трябва да продължи своя живот на Земята.

Това отново създаде едно основно настроение, основното настроение на душите, които живееха в духовния свят между 7-то, 8-то и 19-то, 20-то столетие, макар и да имаха по някое прекъсване в някой земен живот. Основното настроение беше: Христос наистина живее на Земята, защото той понесе смъртта за Земята, но Земята не може да го приеме; на Земята трябва да се развие силата, която да даде възможност на душите да приемат Христос! Това живееше заедно с всичко друго, което описах, именно в тези души, които в техния земен живот бяха считани за еретици. В тези души през времето между смъртта и едно ново раждане живееше потребността от едно ново откровение на Христос, от едно ново възвестяване на Христос.

При такова устройство на душата тези обезплетени хора изживяха онова, което ставаше на Земята и което за тях всъщност трябваше да бъде напълно непознато по време на земния им живот. Те се научиха да разбират, какво става там долу на Земята. Те виждаха, как душите на Земята все по-малко и по-малко бяха обхващани от духа, как дори вече нямаше хора, на които може да се каже: - Ние ви носим благата вест за духа, който вие все още може да виждате, носещ се над растителния свят, проблясващ в животните. Ние ви учим на Завета, написан от онези звуци и тонове, които още чувате да шепти ехото на нощните изживявания. - Всичко това вече не съществуваше.

Те виждаха отгоре, където нещата се представят съвършено различно, как в християнското развитие се създаде заместител на старото слово. Защото в крайна сметка, макар и да беше нужно проповедниците да говорят именно по този начин на по-голяма част от хората, тъй като в земния живот тези хора нямаха никакво съзнание за духовното, цялата традиция, цялото използване на словото идваше още от времена, когато

беше естествено да се предположи, че когато се говори за Духа, хората все още чувстваха нещо от него.

Всичко това всъщност напълно изчезна около 9-то, 10-то, 11-то столетие. Тогава даже и в слушането се роди една съвършено друга нагласа. Когато по-рано хората слушаха да говори човек, който говореше от духа и беше ентузиизиран и изпълнен с Бога, те имаха чувството, че при слушането излизат сякаш извън себе си, че навлизат малко в своето етерно тяло, че напускат до известна степен своето физическо тяло. А от друга страна имаха чувството, че се приближават до своето астрално тяло. Те действително все още имаха лекото чувство, че когато слушат, излизат извън себе си, изпадат в известна унесеност. Те не обръщаха още толкова внимание на това, което слушаха, а по-скоро на онова, което вътрешно изживяваха при едно леко екскарниране, едно леко трансово състояние. Те живееха със Словото, което беше изричано от хората, одухотворени от Бога.

Това изчезна в 9-то, 10-то, 11-то столетие и напълно се изгуби към 14-то столетие. Хората все повече само слушаха, без да имат горните изживявания. Тогава се роди потребността, когато се говори за духовното да се апелира към нещо друго. Тогава се роди потребността - този, който трябваше да слуша, да извлече онова, което е нужно, за да си изработи възгледи за духовния свят. Роди се потребността човека така да бъде повлиян, че дори в това втвърдено тяло да почувства подтик да каже нещо за духовния свят. И от това се създаде потребността учението за духовния свят да бъде дадено под формата на диалог с въпроси и отговори. Когато се задаваше въпросът - въпросите винаги имат нещо сугестивно в себе си: - Какво е кръщението? - съответният човек биваше подготвен да даде определен отговор, или: - Какво е конфирмацията? Какво е Светият-Дух? Какво представлява смъртта? Кои са седемте главни гряха? - Със създаването на тази игра на въпроси и отговори, се замества самопонятното елементарно слушане. И в това време, първо за онези хора, които постъпваха в такива училища, в които това можеше да се извърши, се роди катехизисът - изучаването чрез въпроси и отговори на онова, което може да се каже за духовния свят.

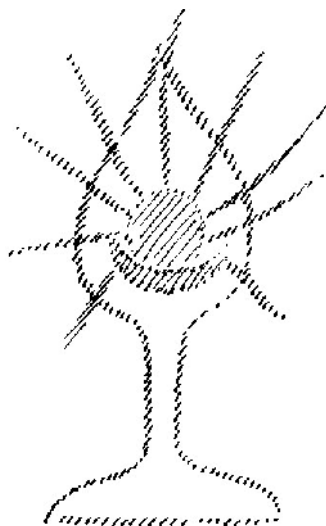
Виждате ли, ние трябва да насочваме поглед към такива събития. Когато гледаха надолу към Земята, душите, които се намираха горе в духовния свят виждаха това особено ясно: - При хората трябва да дойде нещо, което не сме познавали и не ни е интересувало! Това, че долу на Земята се роди катехизисът, създаде в тези души мощно впечатление. Когато историците външно разглеждат пораждането на катехизиса, те не показват нищо особено; особеното идва, когато се разглежда пораждането му от гледна точка на свръхсетивния свят: Там долу хората трябва да изпитат нещо съвършено ново в най-голямата дълбочина на своята душа. Под формата на катехизма те трябва да изучават това, в което трябва да вярват.

С това ви описвам *едно* усещане, едно чувство. Едно друго чувство ще

трябва да ви опиша по следния начин. Ако се върнем назад в първите столетия на християнството, тогава не съществуваше още тази възможност човекът като християнин да отиде в една църква, да седне или да коленичи и да слуша литургията от началото, от интроитуса до молитвите, които следват причастието. Тогава не беше възможно за всички да слушат цялата литургия, а онези, които станаха християни, бяха разделени на две групи: катекумените /изучаващите катехизиса/, на които беше позволено да присъстват на литургията /богослужението/ докато евангелието се прочиташе до края; след евангелието се подготвяше оферториумът /главната част на литургията/, тогава те трябваше да излязат. Вътре в църквата можеха да останат само онези, които дълго време бяха подготвяни за свещеното вътрешно душевно настроение, с което можеше да бъде възприета тайната на трансубстанцията /превръщането на хляба и виното в тялото и кръвта на Христа/; това бяха така т.нар. трансубстанти, те можеха да слушат литургията до края.

Това беше едно съвършено различно участие в литургията. Хората, за които ви говорих, че в своите души минаха през състоянията, които ви описах, гледаха от духовния свят надолу към Земята и виждаха особено, онова невъзможно за тях събитие на катехизисното преподаване. Тези хора бяха запазили повече или по-малко в техния култ стария християнски обичай: да позволят на човека да слуша цялата литургия, да участва в нея едва след една дълга подготовка. Тези хора, за които ви говорих, напълно познаваха една екзотерична /външна/ и една езотерична /вътрешна/ част на литургията. Те считаха за езотерична част тази, която следва след трансубстанцията.

Отгоре те гледаха това, което ставаше във външния култ на християнството. Те виждаха, че цялата литургия е станала екзотерична,

Табела 5

и се извършва също и пред онзи, който още не беше развил необходимото душевно настроение, минавайки през една особена подготовка. - Но може ли действително човекът на Земята да стигне до Тайната на Голгота, когато не чувства по един свещен начин трансубстанцията, превръщането? – По този начин чувстваха нещата тези души по време на живота между смъртта и едно ново раждане. Този, който не разбира трансубстанцията, той не разбира Тайната на Голгота. Така мислеха те тогава: - Христос не се познава вече в неговата същност; култът вече не се разбира.

Всички тези чувства се разтвориха в дълбоката същност на тези души. И когато гледаха надолу към онова, което се развиваше само като един символ при четенето на литургията - така нареченото санктисимум /пресвято/, в което причастието се намира върху една подложка във формата на полумесец, тогава те чувстваха: - Ето живият символ за това, че някога хората са търсили слънчевото същество в Христос; защото върху всеки санктисимум, върху всяка дарохранителница се намират лъчите на Слънцето. Обаче връзката на Христос със Слънцето е била изгубена; тя съществува вече само в символа. Тази връзка е останала до ден днешен в него, но самият той не се разбира! - Това беше второто чувство, от което след това израсна едно засилено разбиране, че хората трябва да добият ново чувство и разбиране за Христос.

В други ден, в следващата лекция ще говорим по-нататък за кармата на Антропософското общество.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 13 юли 1924 г.

Като духовни условия за развитието, които доведоха до антропософското движение и се съдържат, така да се каже, от духовна гледна точка в кармата на антропософското движение, посочих два външни симптома. Онзи, който се изразява в раждането на катехизиса с неговите въпроси и отговори, който не довеждаше до една вяра, свързваща се по непосредствен начин с духовния свят и превръщането на литургията в нещо екзотерично, външно, като в нейната цялост тя стана достъпна за всички хора, но така също и за неподготвените. Тя стана достъпна за всички християни също и по отношение на трансубстанцията и на причастието, следователно изгуби характера на старата мистичност. В тези две земни събития се извърши онова, което наблюдавано тогава от духовния свят доведе дотам, че по напълно определен начин в духовното развитие да бъде подготвено това, което трябваше да стане духовно откровение в поврата между 19-то и 20-то столетие - духовното откровение, което е подходящо за времето, което следваше събитието на Архангел Михаил и каквото то трябваше да се появи във времето, когато

изтече старата тъмна епоха Кали-Юга и в живота на човечеството да разцъфти една нова епоха.

Днес трябва да прибавим и нещо трето. И едва когато поставим пред нашата душа тези три предварителни духовни условия за едно духовно развитие в настоящето и в бъдещето, тези духовни условия, които бяха способни да съберат заедно определен брой хора, още преди да са слезли във физическия свят в последната третина на 19-то столетие или около поврата между 19-то и 20-то столетие, едва когато се запознаем с тези предварителни условия, ще бъде възможно да разберем отделни извънкармически събития, които са се втели в онези съществувания, свързани по определен начин в антропософското движение.

Особеното отношение към природата и позицията спрямо духовното, която днес е развита вече до такава висока степен, води своя произход именно от онова време, започнало в 14-то, 15-то столетие. По-рано отношението на човечеството към духовното съществено се различаваше. Хората се приближаваха до духовното не в понятия и идеи, а в изживявания, които все още проникваха, макар слабо и повърхностно, до духовното.

Когато днес говорим за природата, имаме една лишена от живот, мъртва абстракция. Когато говорим за духа, имаме нещо неопределено, което предполагаме по някакъв начин в света и което обхващаме с абстрактни идеи и понятия. Не беше така във времето, когато душите, които днес се обединяват от копнежа за духовност, са имали своето най-значително минало въплъщение и в него са слушали онова, което мъдрите ръководители на човечеството можеха да им кажат относно потребностите на техните души.

Първо трябва да бъде взета под внимание онази епоха, която се простира до 7-то, 8-то християнско столетие, когато все още съществуваше макар и слаба връзка на човечеството с духовния свят, едно изживяване на самия духовен свят, когато стремящите се към познание хора стояха в жива връзка с него. След това имаме епохата, която започва от 7-то, 8-то столетие и трае до великия поврат в 14-то, 15-то столетие, когато онези души, които през първите християнски столетия се намираха на Земята в описаната от мен епоха, вече живеяха в духовния свят в периода между смъртта и едно ново раждане.

Макар от 6-то, 7-то, 8-то столетие нататък да не съществуваше вече никаква непосредствена връзка с духовния свят, все пак в отделни учебни центрове беше останало известно съзнание за тази връзка. Там се говореше все още така, както през първите християнски столетия се е говорело за познанието. И тогава наистина беше възможно отделни избрани хора да получат вътрешни импулси от начина, по който им се говореше за духовния свят; беше възможно поне в отделни моменти те да проникнат в духовния свят. Винаги са съществували центрове, където се учеше по такъв начин, че днес хората трудно биха си съставили представа за този

начин на преподаване.

Това завърши всъщност едва в 12-то, 13-то столетие и тогава то се вля в едно значително поетическо творение – в Божествената комедия на Данте. В него изживяването на хората намери своя край. В онова, което е съществувало преди появата на комедията, се разгръща един чудесен период от човешкото развитие, защото в това развитие постоянно са се проявявали действията от Земята, и действията от свръхземното. Двете постоянно се сливат, защото хората на Земята бяха изгубили връзка с духовния свят, а онези хора, които живеяха в духовния свят и бяха изживели някога тази връзка тук на Земята, сега изпитваха особено, изпълнено с болка настроение при гледането на това, което ставаше долу. Те виждаха, как това, което сами бяха изживявали на Земята потъва. И те въодушевяваха, спиритуализираха от свръхсетивния свят индивидуалности в сетивния свят, за да създадат тук и там още по някой център, където да се култивира онова, което създава връзката на хората с духовността.

Нека си изясним - аз загатнах за това тук преди няколко години, - как до 7-то, 8-то столетие, като следствие от предхристиянското посвещение, християнството беше приемано в такива центрове, които все пак съществуваха като центрове на познанието и остатъци от мистериите. В тези центрове хората бяха подготвяни първо не чрез обучение, а чрез насочено към духа възпитание на тялото и на духа за онзи момент, когато можеха да започнат да съзират духовното, което се изявява около човека на Земята. Тогава техният поглед се насочваше навън към минералното и растителното царство, както и към всичко, което живее в животинското и в човешкото царство. И тогава те виждаха аурично да разцъфтяват и да бъдат оплодени от Космоса духовно-елементарните същества, които живеяха във всичко природно.

Преди всичко им се явяваше - като едно същество, което те можеха да заговорят като човек, едно същество от по-висше естество - «богинята Природа». Това беше онази богиня, която те виждаха пред себе си в пълния ѝ блясък, не мога да кажа «телесно», а по-скоро «в душевна форма». Тогава не се говореше за абстрактни природни закони, а се говореше за творещата навсякъде в природата сила на богинята Природа.

Тя беше метаморфоза на старата Прозерпина. Беше онази твореща богиня, с която по определен начин се свързваше търсещият познание. Тя му се явяваше от всеки минерал, от всяко растение, от всяко животно, явяваше се от облаците, от планините, от изворите. Хората чувстваха, че тази богиня, която твори през зимата под Земята, а през лятото над Земята, е помощникът на онова божество, за което говорят евангелията. Тя изпълняваше божествена сила, беше изпълняващото божествено същество.

И когато един такъв човек, който се стремеше към познание, беше достатъчно обучаван от тази богиня относно минералното, растителното и животинското естество, когато беше въведен в живите сили, чрез нея той се научаваше да познава природата на четирите елемента: земя, вода,

въздух, огън. Той се научаваше да познава, как сред минералното, растителното и животинското естество витаят и тъкат тези конкретно разливащи се над света четири елемента: земя, вода, въздух, огън. И самият той със своето етерно тяло се чувстваше вплетен в тъкането на земното с неговата тежест, на водата с нейната живителна сила, на въздуха с неговата събуждаща усещане сила, на огъня с неговата запалваща аза сила. В това се чувстваше вплетен човекът. Той чувстваше това като дар на поучението, получено от богинята Природа, приемница и метаморфоза на Прозерпина. И усилията на учителите бяха насочени към задачата да доведат учениците до предчувствието за това живо общуване с изпълнената от Бога и от божествената субстанция природа; да проникнат до тъкането и живота на елементите.

След като учениците бяха стигнали толкова далеч, те биваха въвеждани в планетната система. Тогава научаваха, как при опознаването на планетната система заедно с това се получава познание за човешката душа: - Научи се да познаваш, как подвижните звезди се движат на небето и тогава ще научиш, как твоята собствена душа действа, тъче и живее вътре в теб. - Това беше поставяно пред учениците.

След това те бяха довеждани до това, което се наричаше «Великият океан». Този океан беше космическото море, което от планетите, от подвижните звезди извеждаше към почиващите звезди, към неподвижните звезди.

След това те проникваха в тайните на аза благодарение на това, че можеха да познаят тайните на неподвижните звезди.

Днес хората са забравили, че са съществували такива форми на обучение. Но те са съществували. Такова едно живо познание е било култивирано чак до 7-то, 8-то столетие в места, където са били запазени старите мистерии. А като учение, като теория то беше култивирано по-нататък до поврата от 14-то към 15-то столетие, за който така често говорих. И в отделни центрове, където са били култивирани такива учения, можем да проследим, как при възможно най-големи трудности са продължили да живеят тези стари учения, макар и почти умъртвени до понятия и идеи, но все пак до такива живи понятия и идеи, че в отделни хора те все още можеха да събудят стремеж нагоре към всичко онова, за което ви говорих.

В 11-то, особено в 12-то и чак до 13-то столетие съществуваше една чудесна школа, където имаше учители, които напълно знаеха, как в предишните столетия учениците са били довеждани до изживяването на духовното. Това беше великата школа на Шартр, в която се бяха слели всички онези възгледи, произлезли от онази жива духовност, която ви описах.

В Шартр, където днес още се намират онези чудесни шедеври на архитектурата, беше достигнал един лъч на още живата мъдрост на *Петър от Компостела*, който беше действал в Испания и там развиваше едно

живо мистеријно християнство, говореше за помощницата на Христос – Природата; което говореше за това, че едва кога тоа природа въведе човека в елементите, в света на планетите, в света на звездите, едва тога тоа ще узрее, отнова не мога да кажа, телесно, а душевно да опознае седемте помощнички, които заставаха пред човешката душа не като абстрактни теоретически понятия, а като живи богини - граматика, диалектика, реторика, аритметика, геометрия, астрономия, музика. Учениците се научаваха да ги познават като живи божествено-духовни образи.

За таква живи образи говореха онези, които бяха около Петър от Компостела. Ученията на Петър от Компостела светеха в школата на Шартр. В таа школа учеше например *Бернардус от Шартр*, който разпалваше духом своите ученици, въпреки че не можеше вече да им покаже богинята Природа и богините на седемте свободни изкуства. Той обаче говореше така живо за тях, че най-малко пред учениците заставаха образите на фантазията така, че всеки час учене в дадена наука се превръщаше в блестящо изкуство.

Там обучаваха и *Бернардус Силвестрис*, който в мощни описания правеше така, че пред учениците да възкръсне онава, което беше именно древната мъдрост. Там учеше преди всичко *Йоханес от Шартр*, който говореше за човешката душа по един истински величествен и вдъхновен начин. Този Йоханес от Шартр, когото наричаха също Йоханес Салисбъри, развиваше възгледи, в които разглеждаше Аристотел, разглеждаше аристотелизма. Там върху особено предпочитаните ученици се действаха така, че те получаваха разбиране, че на Земята не може вече да съществува такова учение, каквото е имало през време на първите християнски столетия, че развитието на Земята не може вече да понася това. На учениците се обясняваше, че съществува едно древно, почти ясновидско познание, но то се затъмнява, заглъхва. Сега може само да се *знае* за диалектиката, реториката, астрономията, астрологията, но не могат да *се виждат* богините на седемте свободни изкуства, защото по-нататък трябва да действа Аристотел, който още в древността беше израснал на висотата на понятията и идеите, необходими на петата следатлантска епоха.

По този начин, това, което с инспирираща сила се преподаваше в школата на Шартр, бе пренесеното също и в клониаценския орден. То доби по-късно светски вид в онава, което наложи на църквата абатът на клониаценците, *Хилдебранд*, който стана папа под името Григорий VII. Но това учение продължи по-нататък да се преподава с извънредно голяма чистота в школата на Шартр и 12-то столетие блестеше в тези учения. Там имаше един човек - *Аланус от Лил*, който превъзхождаше всички други и който, бих искал да кажа, с едно идеализирано вдъхновение разкриваше тайните на седемте свободни изкуства и тяхната връзка с християнството.

Аланус от Лил разпалваше духом учениците в Шартър именно в 12-то столетие. Той дълбоко разбираше, че в следващите столетия Земята няма

да може да ползва онова, което се учи, което се преподава по такъв начин - защото това беше не само платонизъм, това беше учение за мистериите от преди платоновото време, само че това съзерцание беше приело християнството в себе си. И още докато беше жив Аланус от Лил учеше онези, за които предполагаше, че го разбират: - Сега за известно време на Земята трябва да действа едно аристотелски оцветено познание в строги понятия и идеи. Защото само така може да бъде подготвено това, което отново трябва да дойде като духовност в по-късни времена.

Когато някои днешни хора четат литературата от онова време, тя им се вижда суха, но тя не е суха, когато човек успее да си изработи представа за това, което стоеше пред душите на онези, които преподаваха и действаха в Шартр. Това чувство на свързаност с живите богове на седемте свободни изкуства действаше живо също и в поезията, която се раждаше в Шартр. И в убедителното и внушително за този, който може да го разбере съчинение «Битката на седемте изкуства», ние чувстваме духовното дишане на седемте свободни изкуства. Всичко това действаше в 12-то столетие.

Виждате ли, това още тогава живееше в духовната атмосфера и още проявяваше своето действие по определен начин. Имаше известно сродство с школи, които все още съществуваха в Северна Италия, в Италия въобще, в Испания, но те бяха твърде спорадични в своето съществуване. Но това познание живо се разпространяваше по-нататък в най-различни течения по Земята. А към края на 12-то столетие много от това се намираше в университета на Орлеан, където съществуваха някои инспирации чрез школата на Шартр и където по този начин се култивираха забележителни учения. Случи се така, че един човек в Италия, който пребиваваше като посланик по-рано в Испания и се намираше под въздействието на значително историческо събитие, получи нещо като слънчев удар и под влиянието на този лек слънчев удар всичко, което беше получил в неговата школа като подготовка, се превърна в мощно откровение. Той видя това, което човек можеше да види под влияние на живия принцип на познанието, видя мощно издигащата се планина заедно с всичко онова, което проявява своя живот в минералите, растенията и животните, яви му се богинята Природа, явиха му се елементите /стихиите/, явиха му се планетите, явиха му се богините на седемте свободни изкуства, яви му се Овидий като главен учител; - още веднъж пред душата на един човек стоеше онова мощно видение, което така често е стояло пред човешките души в първите столетия на християнството. Това беше видението на *Брунето Латини*, което след това премина у Данте и потече от Дантевата Божествена комедия.

Нещо друго се случи с всички онези, които бяха действали в Шартр, когато те минаха през вратата на смъртта и влязоха в духовния свят. Това беше един значителен духовен живот, който Петър от Компостела, Бернардус от Шартр, Бернардус Силвестрис, Йоханес от Шарт-Салисбъри, *Хенрик ъ, Андели*, съчинил «Битката на седемте изкуства» бяха водили, но

особено се отличаваеше този на Аланус от Лил. Той по свой начин съчини книгата «Против еретиците», в която се беше обърнал срещу еретиците в християнския смисъл, като изхождаше от старото съзерцание, именно от съзерцанието на духовния свят.

Всички тези души-индивидуалности, които бяха действали като последни отзвучи на древната съзерцавана мъдрост, влязоха в духовния свят, в онзи духовен свят, където подготвяйки се за земното съществуване се намираха много значителни души и те скоро трябваше да слязат в земното съществуване, за да действат в смисъла, на поврата, който настъпи в 14-то и 15-то столетие.

Там ние имаме едно духовно съществуване, мои мили приятели. Последните велики учители от Шартр току-що бяха пристигнали в духовния свят. Онези, които поставиха началото на кулминацията на схоластиката, се намираха още в духовния свят. И зад кулисите на човешкото развитие в началото на 13-то столетие се разигра един от най-важния обмен на идеи между онези, които идвайки от школата на Шартр, бяха занесли горе в свръхсетивния свят още древния ясновиждащ платонизъм, и онези, които се подготвиха да занесат долу аристотелизма като един велик преход за създаването на нова духовност, която трябваше да се влее в развитието на човечеството.

Тогавя се стигна до споразумение, като тези индивидуалности, които произхождаха от школата в Шартр, казаха на онези, които тъкмо се готвеха да слязат в сетивно-физическия свят и да развият аристотелизма в схоластиката като един подходящ елемент на епохата: - За нас първоначално не е възможно да действаме на Земята, защото Земята сега не е в състояние да култивира живото познание. Това, за което ние още можехме да се грижим като последни носители на платонизма, трябва сега да бъде заменено от аристотелизма. Ние оставаме тук горе. - И духовете от Шартр останаха в свръхсетивния свят, без да навлязат досега в земни въплъщения. Но те мощно съдействаха при изграждането на онази величествена имагинация, която бе изградена именно в първата половина на 19-то столетие и за която ви говорих.

Те действаха в пълно съзвучие с онези, които първо слязоха на Земята с аристотелизма. И особено в ордена на доминиканците имаше индивидуалности, участващи в този свръхсетивен договор с духовете от Шартр, които така да се каже, се бяха споразумели с тях: - Ние слигаме на Земята, за да култивираме по-нататък познанието на аристотелизма. Вие оставете горе. Ние ще можем да останем във връзка с вас също и на Земята. Засега платонизмът не може да вирее на Земята. Ще ви намерим отново, когато се завърнем обратно в духовния свят и когато ще трябва да бъде подготвена онази епоха, в която отново ще бъде развита духовността заедно с духовете от Шартр, след като Земята е преминала през схоластичното развитие на аристотелизма.

От изключително дълбоко значение беше моментът, когато Аланус от

Лил - така се наричаше той по време на своето земно съществуване - изпрати от духовния свят долу на Земята един добре обучен от него в духовния свят ученик, за да протекат на Земята всички разногласия, които можеха да съществуват между платонизма и аристотелизма, но така, че в схоластичния принцип по онова време да се роди хармония. Особено в 13-то столетие се действаше така, че да може да се слее работата на онези, които на Земята се намираха в доминикански одежди и онези, които бяха останали отвъд, в другия свят, тъй като отначало те не можеха да намерят земни тела, за да изразят техния особен род духовност, която беше далеч от аристотелизма.

И в 13-то столетие се роди именно едно чудесно съвместно действие между онова, което ставаше на Земята, и това, което се вливаше отгоре. Често хората, които действаха на Земята, нямаха съзнание за това съвместно действие, за разлика от онези, които действаха отвъд. Това беше едно живо съвместно действие. Бихме могли да кажем: - Принципът на мистериите беше възлязъл в небесата и оставяше слънчевите си лъчи да падат надолу върху това, което действаше на Земята.

Това съвместно действие стигаше до детайли и може подробно да бъде проследено. В своето собствено земно развитие като учител в Шартр, Аланус от Лил можа да достигне само дотам, в определена възраст да облече одеждата на цистерциенците и да стана свещеник в техния орден. В цистерциенския орден се бяха запазили още последните упражнения, които целяха да събудят платонизма и платоническия възглед заедно с християнството. Аланус от Лил изпрати свой ученик долу на Земята, за да може задачата, която трябваше да се поеме от аристотелизма, да въздейства по-нататък чрез доминиканския орден. Преходът, който стана, се изрази външно чрез един знаменателен симптом. Онзи, бих искал да кажа, свръхземен ученик на Аланус аб Инсулис на Земята първо носеше одеждата на цистерциенския орден, но по-късно я замени с одеждата на доминиканския орден.

Тук срещаме индивидуалности, които през 13-то и малко по-късно - в 14-то столетие, действаха съвместно по един свръхсетивен начин. Това бяха значително по-късните схоластици и техни ученици, - човешки души продължително време свързани една с друга, които от своя страна бяха отново свързани с великите духове от школата в Шартр.

Тук ние имаме, онзи величествен, мощен световноисторически план, който беше насочен към това, че онези, които не можеха да слязат на Земята и да достигнат до аристотелизма, се задържаха горе в духовния свят, за да чакат, докато другите култивират по-нататък долу на Земята онова, в което те бяха така силно вътрешно свързани с останалите горе, да го култивират под влияние на строгите понятия и идеи, произхождащи от аристотелизма. В това 13-то столетие случващото се действително беше като един разговор, воден отдолу-нагоре и отгоре-надолу, от земния свят към духовния и от духовния към земния.

Само в тази духовна атмосфера можеше да действа също и истинското розенкройцерство.

И след като онези, които бяха слезли на Земята, за да дадат импулса на аристотелизма, бяха изпълнили тук, така да се каже, тяхната задача и бяха отново възнесени в духовния свят, тогава там се проведе една съвместна дейност между платоници и аристотелици. И около тях се намираха сега онези души, за които ви говорих - душите на двете групи, които охарактеризирах.

Така че в кармата на антропософското движение по определен начин са се влели множество ученици от Шартр и в тази група със своя живот са всички онези души, които бяха приели в себе си едното или другото от двете течения, за които говорих в последните дни - защото в този кръг живеят много хора, които днес не са намерили още пътя към антропософското движение. Но в някои техни изживявания се е подготвяло онова, което днес се намира на антропософското поле.

Нещо забележително се беше случило например в цистерциенския орден, когато Аланус аб Инсулис, Аланус от Лил беше облякъл цистерциенската одежда, ставайки със своя платонизъм цистерциенски свещеник. Всъщност това остана свързано с този орден. И вече мога да кажа: - защо в такива връзки, които трябва да бъдат разкрити тук сега, да не могат да се направят също и малки лични забележки, които не можеха да се включат в моята «Автобиография», - аз бих искал да кажа: - Онова, което трябваше да ме научи да познавам някои взаимовръзки в това направление - други взаимовръзки се получиха всъщност от свършено други направления - беше, че в моя живот, до моята ваймарска епоха пред очите ми непрекъснато се появяваше цистерциенският орден и все пак по определен начин постоянно бях държан далеч от този орден. Аз израснах, така да се каже, в сянката на цистерциенския орден, който има важни клонове около Виенер Нойщадт. Свещениците от този орден бяха онези, които възпитаваха по-голямата част от младежите в областта, в която израснах. Постоянно виждах одеждата на цистерциенския орден - бялото расо, бялата служебна дреха с черния пояс, ние го наричаме «стола». И ако в моята «Автобиография» бих имал повод да говоря върху подобни неща, бих казал: - Всичко, всичко в моята младост беше насочено натам - да не мина по онзи път на образование, по който минах през реалното училище във Виенер Нойщадт, а през гимназията. По онова време това беше една цистерциенска гимназия. И силите, които едновременно ме привличаха и отблъскваха, бяха забележителни.

Целият кръг от калугери, който слушаше богословие във Виенския университет и беше около *Мария Евгения де ле Грацие*, се състоеше от цистерциенци. Най-интимните богословски разговори, най-интимните разговори върху христологията имах именно с цистерциенците. Искам само да загатна това, защото то оцветява погледа към 20-то столетие, когато цветът на Шартр светеше в цистерциенския орден. В

забележителната ученост на цистерциенците, която беше тъй привлекателна, живееше - без съмнение по корумпиран начин - нещо от вълшебството на Шартр. Най-важното относно множество разнообразни неща беше изследвано от цистерциенци, които добре познавах. За мен бяха от изключителна важност фактите, при които можех да кажа: - Невъзможно е такива хора, които бяха ученици на Шартр, да са се въплътили тук; но за погледа вече се разкриваше, че някои от индивидуалностите, които са били свързани с школата от Шартр – ако мога да нарека това така - са се вселили за кратко време в тези хора, които носеха одеждите на цистерциенския орден.

Отделено с една тънка стена на Земята продължаваше да действа това, което беше подготвено в свръхсетивния свят по начина, който ви описах, и което след това доведе до голямата подготовка на първата половина на 19-то столетие. За мен беше забележителен онзи разговор, който цитирах в моята «Автобиография», разговор за същността на Христос, който водих с един свещеник от цистерциенския орден при излизането ми от дома на поетесата Де ле Грацие. Този разговор бе воден фактически не от днешната догматично-богословска гледна точка, или от гледната точка на нео-схоластиката; той бе воден с пълното задълбочаване в онова, което някога е съществувало, с аристотелско контуриране на понятията, но също и с платоническо просветление.

Това, което трябваше да се роди в антропософията, светеше вече, макар и по един пълен с тайнственост начин, през събитията на времето. То светеше, макар и не чрез впрегнатата в едно или друго конфесионално или социално течение човешка душа, а чрез онова, с което тя е свързана с великите духовни течения, които действат на Земята. И вече можеше да се види, как това, което действаше върху различни области при отделните хора, от настъпването на епохата на Михаил до изтичането на Кали-Юга, Духът на времето, говореше така, че това говорене беше зов за антропософските откровения. Можеше да се види как антропософията се ражда по един жив начин като едно същество, което трябваше да бъде родено, но което почиваше като в майчина утроба в онова, което от първите християнски столетия на Земята подготви школата на Шартр и което след това намери своето продължение в свръхсетивния свят във взаимна дейност с онова, което продължаваше да действа на Земята в аристотелически оцветената защита на християнството.

Тогава, от онези импулси, които намираме в съчинението на Аланус от Лил «Против еретиците» се породи нещо подобно на «Summa fidei catholicae sentia gentiles» на *Тома Аквински*. И така се роди след това онова течение на времето, което виждаме от всички картини, в които доминиканските църковни учители тъпчат с крака *Аверое*, *Авицена* и други. Така е изобразена живата защита на духовното християнство, но същевременно и преходът в интелектуалистичното.

Мои мили приятели, не мога по един теоретизиращ начин да изложа

това, което е един свят от факти, защото чрез всеки теоретичен начин нещата биха избледнели, биха изгубили своята интензивност. Исках да представя пред вашата душа факти, от които да почувствате, на какво се натъква погледът, когато искаме да го насочим върху душите, които преди тяхното настоящо земно съществуване така са минали през едно духовно развитие между смъртта и едно ново раждане, че на Земята в тях се роди копнеж към антропософията.

В света действат съвместно най-противоположните възгледи, които създават едно цяло. И сега онези души, които в 12-то столетие работиха във великата школа от Шартр и онези, които бяха свързани с тях чрез една от най-големите духовни общности, но в свръхсетивния свят в началото на 13-то столетие, - духовете от Шартр сега действат съвместно с тези души, които съвместно с тях бяха култивирали аристотелизма, безразлично дали едните действат тук на Земята, а другите все още в свръхсетивния свят, в стремежа да създадат една нова духовна епоха в земното развитие. Сега за тях е важно да съберат душите, които от дълго време са свързани с тях, да съберат душите, с които може да бъде основана една духовна епоха, за да създадат по някакъв начин за относително кратко време сред отиващата иначе към гибел цивилизация възможността за едно съвместно действие в земна инкарнация на духовете от Шартр от 12-то столетие и свързаните с тях духове от 13-то столетие, за да могат те да работят съвместно в земното съществуване, да могат да действат заедно, за да развият отново духовността в цивилизацията, която иначе плува във водите на залеза и упадък.

С това исках да ви опиша намерения, които днес се култивират, така да се каже, - не на Земята, а между небето и Земята, тях именно исках да опиша. Задълбочете се върху това, което се крие в тези намерения и върху вашите души ще подедържа основата на онова, което трябва да доведе до сливането на човешките души в атропософското движение.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 28 юли 1924 г.

Както предполагате, тази лекция е продължение на лекциите, които бяха изнесени тук във връзка с вътрешния път на развитие в кармата на Антропософското общество. Ние проследихме събитията във физическия и в свръхсетивния свят, които стоят в основата на това, което чрез антропософията трябва да бъде известно в момента на света. Знаем, мои мили приятели, че в хода на човешкото развитие през последните десетилетия трябва да отбележим два важни прелома. Единият е онзи, към който често съм насочвал вниманието ви: Изтичането на т.нар. тъмна епоха в края на 19-то и в началото на 20-то столетие. Сега започна една светла епоха в сравнение с предишната тъмна. Знаем, че тъмната епоха е свързана с онова душевно устройство на хората, което затваря духовните

им очи за свръхсетивния свят. Знаем също, че в древните времена от развитието на човечеството е съществувало едно общо състояние при хората, макар и съноподобно, повече или по-малко инстинктивно, но все пак позволяващо им да виждат в духовния свят. Да се съмнява някой в действителността на духовния свят, това беше напълно невъзможно в древните човешки времена. Но ако това състояние бе продължило, ако човечеството бе живяло по-нататък с това инстинктивно ясновидство, тогава в човешкото развитие не би могло да се породи онова, което можем да наречем интелигентност на отделния човек, съответно и боравенето на индивидуалния човек, на личността с ума и с разума. Именно това води човека към свободата на неговата воля. Едното не е възможно без другото.

В онова смътно, инстинктивно състояние на изживяване на духовния свят, каквото съществуваше някога, човек не би могъл да стигне до свободата. Той не можеше също да достигне и до онова самостоятелно мислене, което можем да наречем използване на интелигентността от отделния човешки индивид.

И двете способности трябваше да се появят в определен момент - личното свободно използване на интелигентността и свободата на човешката воля. Ето защо за човешкото съзнание беше нужно да бъде затъмнен първичният, инстинктивен поглед в духовния свят. Всичко това се случи, макар и не напълно ясно за всеки отделен човек, но все пак се случи за цялото човечество. С изтичането на 19-то столетие завърши и тази тъмна епоха, която затъмняваше духовния свят, но в замяна на това откриваше използването на интелигентността и на свободната воля. Днес ние навлизаме в една епоха, в която действителният духовен свят отново трябва да достигне до хората, по онези пътища, по които това е възможно.

Без съмнение, можем да кажем: - Тази епоха не започна по твърде светъл начин. - Наистина, именно първите десетилетия на 19-то столетие донесоха всичко лошо на човечеството, всичко лошо, което то е изживяло някога по време на своята история. Това от своя страна не пречи да е настъпила възможността в човечеството да проникне светлината на духовния живот. Бих искал да кажа, че хората по инерция продължават да се придържат към навиците на тъмната епоха и тези навици навлизат в 20-то столетие, проявявайки се по много по-лош начин, отколкото по-рано в тъмната епоха Кали-Юга, защото сега вече е възможно насреща да се прояви светлината на истината.

Знаем също, че това обръщане на цялото човечество към една пълна със светлина епоха се е подготвило благодарение на факта, че в края на 70-те години на 19-то столетие е настъпила епохата на Михаил. Нека поставим пред душите си казаното, че епохата на Михаил започна в последната третина на 19-то столетие.

Трябва да си изясним, че както във физическия сетивен свят около нас са трите природни царства - минералното, растителното и животинското царство, така и в духовния свят ни заобикалят по-висшите царства, които в

най-различните лекции назовахме като царства на йерархиите. Също както от човека слизаме надолу в царствата на природата и стигаме до животинското царство, така, когато се издигаме нагоре в свръхсетивното, стигаме до царството на Ангелите. Ангелите имат задача да ръководят отделните човешки същества, да ги закрилят, когато минават от едно земно съществуване в друго. Така че задачите, които изникват за духовния свят по отношение на отделните хора, се падат на съществата от царството на Ангелите.

Отивайки нагоре стигаме до царството на Архангелите, които имат най-различни задачи. Една от тези задачи е да направляват и ръководят основните тенденции в редуващите се епохи по отношение на хората.

В течение на около три столетия до края на 70-те години на миналото столетие течеше господството на Архангел Гавраил. За този, който не разглежда повърхностно, а дълбоко развитието на човечеството, това господство на Гавраил се прояви във факта, че в събитията, които засягаха човечеството бяха вложени извънредно важни импулси предимно в онези сили, които можем да наречем сили на наследствеността. Никога силите на физическата наследственост, които действат през поколенията, не са били от такова значение, както в последните три столетия преди последната третина на 19-то столетие.

Това се изрази във факта, че проблемът за наследствеността стана натрапващ се през 19-то столетие, когато човечеството почувства, как душевни и духовни качества в човека са зависими от наследствеността. Хората се научиха най-после да чувстват това, което в 16-то, 17-то, 18-то и в голяма част от 19-то столетие царуваше като природен закон в човешкото развитие.

В това време те внесоха в своето духовно развитие и онези качества, които бяха наследили от родителите и прародителите си. Същевременно особено важни станаха онези качества, които са свързани с физическото възпроизводство и размножаване. Един външен признак за това е интересът, който бе проявен към въпросите за размножението и въобще към всички полови въпроси в края на 19-то столетие. Тогава най-важните духовни импулси достигнаха до човечеството като се стремяха да се осъществят чрез физическата наследственост.

Като пълна противоположност на тази епоха ще бъде епохата, в която Архангел Михаил ръководи и направлява човечеството. Тя започна в края на 70-те години на миналия век. В нея именно се намираме сега и тя свързва своите импулси с това, което ние се учим да разпознаваме като светла епоха, започваща в 20-то столетие. Тези два импулса, две течения се преплитат. Днес искам да насочим поглед първо върху това, което е особеност на дадена Михаилова епоха. Казвам, на «дадена епоха на Михаил», защото виждате ли, с това ръководство и направление, за които току-що говорих, едно от съществата в царството на Архангелите поема в течение на около три столетия духовното ръководство на онази област от

човешкото развитие, където са главните цивилизационни импулси. Както казах, Гавраил пое ръководството в 16-то, 17-то, 18-то, 19-то столетие. Той е заместен сега от Михаил. Има седем такива Архангели, които ръководят човечеството като отделните периоди на тяхното ръководство се повтарят циклично. Живеейки днес в епохата на Михаил, ние имаме повод да си спомним за последната епоха на Михаил, през която той е ръководел човечеството. Тази епоха на Михаил, която предхождаше основаването на християнството и Мистерията на Голгота, завърши в древността с делата на *Александър Велики* и с основаване на Аристотелевата философия.

Когато проследим всичко, което е станало в течение на три столетия в Гърция и в околността на Гърция в предхристиянското време до времето на Александър Велики и на Аристотел, тогава също имаме една епоха на Михаил. В една Михайлова епоха според особените ѝ заложби най-характерното е, че духовните интереси на човечеството дават тон на времето. И именно в нея през света минава едно космополитно, едно всеобщо течение. Националните различия престават да съществуват. В епохата на Гавраил всред европейската цивилизация и нейното американско отражение се създадоха националните импулси.

Тези импулси ще бъдат напълно преодолени в тази Михайлова епоха в течение на три столетия. За всяка епоха на Михаил е характерно, че през човечеството минава едно всеобщо човешко течение по отношение на специалните интереси на отделните народи или човешки групи. В онова време, когато преди Мистерията на Голгота на Земята господстваше Михаил, това се изрази чрез факта, че от отношенията и събитията в Древна Гърция се роди онази мощна тенденция, която доведе до походите на Александър Велики, чрез които гръцката култура и цивилизация се разпространи по един гениален начин в Азия и отвъд нея, чак до Африка, и то с помощта на народи, които дотогава имаха съвсем други разбирания. Цялото това величествено дело намери своя завършек в онова, което бе основано в Александрия - едно космополитично течение, което имаше стремежа да предаде духовните сили, натрупани в Гърция, на целия тогавашен цивилизован свят.

Такива неща се случват под импулса на Михаил и тогава също се случиха. Съществата, които участваха в тези земни дела в Михайловата епоха, не бяха на Земята по времето на Мистерията на Голгота. Всички онези същества, които принадлежаха на сферата на Михаил, независимо дали бяха човешки души, които след изтичането на Михайловата епоха бяха отнесени чрез смъртта в духовния свят и всъщност бяха безплатни човешките души или такива, които никога не се въплътяваха на Земята, всички те в свръхсетивния свят бяха свързани едни с други в общ живот във времето, когато Мистерията на Голгота стана факт на Земята. Трябва добре да си представим, също и душевно да почувстваме това, което всъщност е налице тук. Ако изберем аспекта, който се вижда от Земята, тогава си казваме: - Тук, в човечеството земното развитие е достигнало до

определена точка. Висшият слънчев дух Христос слезе на Земята, въплъти се в човека Исус от Назарет. Жителите на Земята имаха изживяването, че Христос, висшият слънчев Дух, е дошъл при тях. Но те не са много наясно, как да оценят това събитие.

Безплътните души, които са събрани около Михаил и живеят в областта на слънчевото съществуване в свръхсетивните светове, можеха да оценят онова, което се случи, но гледано от друг аспект. Те тогава изживяха случващото се за света, но от Слънцето. Изживяха как Христос, - който до онзи момент беше действал в областта на Слънцето и можеше да бъде достигнат само чрез мистериите, при които хората се издигаха до Слънчевата област, - се сбогува със Слънцето, за да се съедини с човечеството на Земята.

За онези същества, които принадлежат на Михаиловата общност, това беше мощно и извънредно велико събитие, защото тя има особена връзка с цялата космическа съдба, която се ражда от Слънцето. Те трябваше да се сбогуват с Христос, който дотогава обитаваше Слънцето и отсега-нататък трябваше да заеме своето място на Земята. Това е другият аспект.

Същевременно се явяваше и нещо друго. Можем да преценим това по един правилен начин само тогава, когато вземем под внимание следното: Хората от старата епоха не можеха да размишляват и техните мисли не извираха отвътре. При определени обстоятелства те бяха мъдри, безкрайно по-мъдри отколкото по-новото човечество, но те не бяха умни в смисъла на това, което днес се разбира под «умен». Днес «умен» се нарича човек, който може да извлича мисли от себе си, да мисли логически, да свързва една мисъл с друга и т. н.. Това не съществуваше в миналото. В древни времена не съществуваха самостоятелно оформени мисли. Те бяха изпращани на Земята едновременно с откровенията, които човек получаваше от духовния свят. Хората не размишляваха, а приемаха духовното съдържание чрез откровение, те го приемаха така, че мислите бяха свързани с него. Днес хората размишляват върху нещата; в миналото духовните впечатления донасяха мислите със себе си. Мислите бяха вдъхновени, инспирирани, а не родени от самия човек. И онзи, който подреждаше и управляваше космическата интелигентност, стигаща чрез духовните откровения до човечеството, който господстваше над нея, е именно онова духовно същество, което, ако си послужим с християнската терминология, можем да наречем Архангел Михаил. В Космоса той управляваше космическата интелигентност.

Нужно е само да си изясним, какво означава това. Защото макар и в различна идейна връзка такъв човек, като например Александър Велики, имаше напълно ясното съзнание за това, че мислите му идваха от Михаил. Без съмнение съответното духовно същество вероятно носеше друго име. Тук ние си служим с християнската терминология, но терминологията не решава нещата. Един човек като Александър Велики не виждаше в себе си нещо друго освен пратеник и оръдие на Михаил. Той не можеше да мисли

по друг начин освен: - Всъщност Михаил действа на Земята, а аз съм онзи, чрез който той действа. - Такова беше схващането му. Това даваше също и сила за волята, въплътена в дела. И един мислител от онова време също не мислеше по друг начин освен: - Михаил действа в мен и ми изпраща мислите.

Със сливането на Христос на Земята беше свързан и фактът, че заедно със своите последователи Михаил видя не само сбогуването на Христос със Слънцето, но той преди всичко видя и как от неговите ръце, от самия Михаил постепенно се изплъзва господството над космическата интелигентност. В онова време от Слънцето се виждаше много ясно, че нещата от духовния свят вече няма да идват при човека с космическото интелигентно съдържание, а че в определен момент самият човек на Земята ще стигне до своята собствена интелигентност. Налице беше един важен факт, който проникваше дълбоко в душата по отношение на това, как космическата интелигентност тече надолу към Земята. Постепенно тя вече не можеше да бъде намерена в небесата - ако мога да си послужа с този израз, - а беше спусната долу на Земята.

И това се случваше особено през първите столетия на християнството. Ние виждаме, как в първите християнски столетия хората, които още можеха да възприемат подобно нещо, които имаха поне някои прозрения за онова, което със съдържанието на интелигентността се изливаше към тях от свръхсетивните откровения. Това продължи до 8-то, 9-то следхристиянско столетие. Тогава дойде великото решение - Михаил и неговите сподвижници, независимо дали бяха въплътени или безплътни, трябваше да си кажат: - Хората на Земята започват да стават интелигентни, те започват да проявяват собствения си разум; космическата интелигентност не може вече да бъде управлявана от Михаил. Михаил чувстваше, как изгубва властта над космическата интелигентност. А когато погледът се насочваше надолу към Земята, се виждаше, как от 8-то, 9-то столетие започна именно тази интелигентна епоха и хората започнаха да оформят свои собствени мисли.

Описах ви, как в отделните школи, например във великата школа от Шартр, бяха предадени по-нататък традициите за онова, което някога се явяваше на хората потопено в космическата интелигентност. Описах всичко, което бе постигнато в тази школа особено в 12-то столетие и се опитах също да ви изложа, как след това управлението на интелигентността на Земята премина именно в отделните членове на доминиканския орден. Нека разгледаме съчиненията, които са израснали от християнската схоластика, от онова чудесно духовно течение, което днес се разбира неправилно както от своите привърженици, така и от своите противници, защото то не се разглежда в неговата същност. Нека да погледнем, как там се полагат усилия, за да се разбере, какво означават всъщност понятията и какво за хората и за нещата в света означава интелигентното съдържание. Големият спор между номинализма и

реализма се развихря именно сред доминиканския орден. Едните виждат в общите понятия само имена, другите виждат в общите понятия духовни съдържания, които се изявяват в нещата.

Цялата схоластика е проникната от стремежа и усилията на хората да постигнат яснота относно вливащата се в човечеството интелигентност. Нищо чудно, че главните интереси на тези, които бяха около Михаил, се насочваха именно към това, което се развиваше като схоластика на Земята. В онова, което *Тома Аквински* и неговите ученици провъзгласяват и поддържат, което е прието също и от други схоластици, виждаме земния отпечатък на някогашното Михаилово течение. То е свързано с управление на интелигентността, на лъчистата и духовна интелигентност.

Сега тя беше на Земята и хората трябваше да постигнат яснота относно нейния смисъл. Погледнато от духовния свят, на Земята можеше да се види, как онова, което принадлежи на областта на Михаил, сега се развиваше долу, извън неговата власт, и то именно при започващото господство на Гавраил. Мъдростта на посвещението, розенкройцерската мъдрост, както тя се разпространяваше тогава, се състоеше в това, че нейните притежатели имаха известна яснота относно тези отношения. Именно в онова време е важно да насочим поглед върху начина, по който земното е свързано със свръхсетивното. Защото изглежда, че земното сякаш е откъснато от свръхсетивното, - но то е свързано с него! И от това, което изложих в последните часове, виждате, как земното всъщност е свързано със свръхсетивното. Онова, което са свръхсетивни факти, мога да го резюмирам само в образи, в имажинации. То не може да се опише с отвлечени понятия, а трябва да се обрисова образно. Ето защо аз трябва да опиша това, което стана в началото на онова столетие, когато в човечеството се включи Съзнателната душа и заедно с нея и интелигентността.

Бяха минали вече няколко столетия, откакто Михаил беше видял, как в 9-то следхристиянско столетие на Земята слезе онова, което по-рано беше космическа интелигентност. Той видя тази интелигентност да продължава да тече на Земята, да продължава да тече именно в схоластиката. Това беше долу на Земята. Той събра онези, които принадлежаха на неговата сфера в областта на Слънцето, независимо, че бяха човешки души, които се намираха точно в живота между смъртта и едно ново раждане, събра също и онези, които принадлежаха на неговата сфера и никога не се бяха въплътявали в човешки тела, но имаха определена връзка с човечеството. Представете си, че там се намираха онези човешки души, за които ви говорих като за велики учители от школата на Шартр. Една от най-забележителните души, събрани около Михаил, които трябваше да извършат своите дела в свръхсетивните светове в началото на 15-то столетие, беше *Аланус аб Инсулис*. Но също и всички други, които ви изброих като част от школата в Шартр, бяха съединени с тези, които отново бяха дошли в живота между смъртта и едно ново раждане и

произхождаха от ордена на доминиканците; души, които принадлежаха на платоническото течение вътрешно бяха свързани с онези души, които принадлежаха на аристотеловото течение. Тези души минаха през всичко, което са именно импулсите на Михаил. Много от тези души бяха изживели Мистерията на Голгота не в земен аспект, а от позицията на Слънцето. В началото на 15-то столетие те се намираха в свръхсетивния свят в едно особено положение.

Тогава под ръководството на Михаил се роди нещо - ние трябва да употребим земни изрази, - което бихме искали да наречем - свръхсетивна школа. Това, което някога беше Михаилова мистерия, Михаилово тайнство и беше възвестявано на посветените в тези мистерии, но сега трябваше да бъде изменено, защото интелигентността беше намерила своя път от небето към Земята. Именно това самият Михаил го облече в подходяща, изпълнена със значение форма за онези, които той събра сега в тази своя свръхсетивна школа в началото на 15-то столетие. Тогава в свръхсетивните светове отново оживя всичко онова, което някога е живяло в мистерииите на Слънцето като мъдрост на Михаил. Там по един величествен начин бе резюмирано течението на платонизма в едно аристотеловско продължение и бе пренесено от Александър Велики в Азия и Египет. Беше обяснено, как във всичко това още живееше древната духовност. Всички души, които бяха свързани с течението, за което говоря през отделните часове, онези души, които именно бяха предопределени да принадлежат към антропософското движение, да изградят своята карма във връзка с антропософското движение, взеха участие в онази свръхсетивна школа. Защото онова, което беше преподавано там, бе преподавано от гледна точка на това, че силите, които Михаил внасяше в развитието на човечеството, сега трябваше да бъдат развити долу на Земята по друг начин, а именно - чрез собствената интелигентност на човешката душа.

Беше обърнато внимание, че в края на 19-то столетие, в последната му третина, самият Михаил пое управлението на Земята и след като междувременно другите шест Архангела бяха упражнили своето господство от времето на Александър Велики насам, започна една нова епоха на Михаил, която ще бъде различна от другите. Защото при другите Михаилови епохи космическата интелигентност винаги се проявяваше във общочовешкото. Сега обаче - казваше Михаил на своите ученици в свръхсетивния свят, - в епохата на Михаил, ще се касае за нещо съвършено различно. Онова, което Михаил беше управлявал по отношение на хората в течение на еони и което той инспирираше в земното съществуване, се е изплъзнало от неговата власт. Той ще го намери отново, когато в края на 19-то столетие поеме властта на Земята. Ще го намери, но в едно особено състояние, защото първо между хората ще се е възцарила лишена от духовност интелигентност; той ще го намери в най-висока степен изложено на влиянието на ариманическите сили. Защото в същото време, когато интелигентността на Космоса слезе на Земята, все повече и повече

нарастваха аспирациите на ариманическите същества да откъснат тази космическа интелигентност от властта на Михаил, да я наложат на Земята сама, освободена от неговата власт.

Това е голямата криза от началото на 15-ти век до днес, кризата, в която още се намираме, и която се изразява в борбата на Ариман против Михаил – от една страна Ариман, който използва всичко, за да оспори господството на Михаил над интелигентността, която сега беше станала земна, и от друга страна Михаил, който се старае с всички импулси, които притежава, след като беше изгубил властта над интелигентността, отново да я завладее в началото на своето земно господство от 1879 год. насам. Развитието на човечеството се намираше в този повратен момент през последната третина на 19-то столетие. Предишната космическа интелигентност тогава беше станала земна и Ариман искаше да я направи напълно земна, така че тя да се развива, както беше започнала в епохата на Гавраил. Тази интелигентност трябваше да стане изцяло земна, да бъде само работа в човешката кръвна общност, работа на редуващите се поколения, работа на силите на размножението. Ариман искаше всичко това.

Михаил слезе на Земята. Той можеше само на Земята отново да намери онова, което междуременно трябваше да измине своя път, за да могат хората да стигнат до интелигентността и свободата. Така че той отново трябва го обхване така, че на Земята отново да стане господар над интелигентността, която сега обаче вече действа сред човечеството. Ариман срещу Михаил, Михаил поставен в необходимостта да защитава срещу Ариман това, което е управлявал в течение на еони в полза на човечеството - човечеството днес се намира именно в тази борба. Да бъде човек антропософ, означава да разбере поне до определена степен тази борба. А тя се появява навсякъде. Нейната сянка стои зад кулисите на историческото развитие, но се показва навсякъде във външните факти.

Мои мили приятели, онези души, които в миналото бяха в свръхсезивната школа на Михаил, взеха участие в ученията, които току-що бегло ви скицирах. Тези учения се състояха в повторението на това, което от древни времена се преподаваше в мистериите на Слънцето. Те се състояха в едно пророческо авансиране на това, което трябваше да се случи, когато започне новата Михаилова епоха, състояха се в завладяващи предупреждения, че онези, които се намират около Михаил трябва да се осмелят да се хвърлят в течението на Михаил, да поемат импулсите, за да може интелигентността отново да се съедини със съществото на Михаил.

През времето, когато тези чудесни, тези величествени учения на онази свръхсезивна школа, управлявана от самия Михаил, се предаваха на съответните души, те взеха участие в едно велико събитие, което в развитието на нашия Космос се повтаря само след дълги периоди. Както вече загатнах, когато говорим за божественото, от Земята ние сочим нагоре към свръхсезивния свят. Когато се намираме в живота между смъртта и

едно ново раждане, сочим всъщност към Земята, но не към физическата Земя - тогава се показва нещо мощно, величествено, божествено-духовно. И именно в началото на 15-то столетие, когато започва да работи тази школа, за която ви говорих и множество души в областта на Михаил вземат участие в нея, тогава можеше да се види това, което, както казах, се повтаря само след дълги, дълги периоди в космическото развитие. Насочвайки поглед надолу към Земята, тези души видяха, как Серафими, Херувими и Престоли, т.е. съществата от най-висшата, от първата йерархия, извършват едно мощно велико дело.

Това стана в първата третина на 15-то столетие, когато зад кулисите на новото развитие беше основана школата на розенкройцерите. Гледайки надолу към Земята от живота между смъртта и едно ново раждане, се виждат равномерно протичащите дела на Серафими, Херувими и Престоли. Човек вижда, как те пренасят духовното от областта на Ексуиаи, Динамис и Кириотетес долу във физическото и чрез тяхната сила вграждат духовното във физическото. От това, което обикновено може да се види в хода на развитието, след големи периоди се ражда нещо величествено, коренно различно. Последният път, когато нещо подобно можеше да се види също и от позицията на духовния свят, беше през атлантската епоха. Това, което се случва там в човечеството, се показва, когато сега от духовния свят се вижда как земните области се пронизват от светкавици и от прокънтяващи мощни гръмотевици. Това беше, така да се каже, една от онези космически бури, - протичаща като на сън за земните хора, а за духовете, намиращи се около Михаил, явяваща се като нещо мощно и величествено.

Зад това, което в началото на 15-то столетие исторически се случваше в човешките души, стои могъщо събитие. То се яви именно, когато в свръхсетивния свят Михаиловите ученици получаваха знания в неговата школа. Последният път подобно нещо се беше случило през атлантската епоха, когато космическата интелигентност все още беше космическа. Но вече завладяваше човешките сърца нещо подобно, което за сегашната земна област се разрази също в духовни светкавици и гръмотевици. Да, наистина беше така. В епохата, изживяваща земните сътресения по време на появата на розенкройцерското учение, станаха редица чудни неща, които можете да проследите в историята. В тази епоха именно пред духовете в свръхсетивния свят Земята се показва изпълнена, пронизана от бушването на мощни светкавици и гръмотевици. Това се случваше, когато Серафими, Херувими и Престоли пренасяха космическата интелигентност в онази част от човешкия организъм, която е нервно-сетивната организация, организацията на главата.

Отново стана едно събитие, което днес не се проявява все още ясно, но в течение на столетия и хилядолетия то ще се прояви и то е, че човек ще бъде напълно преобразен. Преди това той беше един чувстващ човек. След това стана човек на главата и на ума. Интелигентността се превърна в

негова собствена интелигентност. Погледнато от свръхсетивната област това е нещо извънредно важно. Там се вижда всичко това, което се намира като сила и мощ в сферата на първата йерархия, в сферата на Серафими, Херувими и Престоли, които изявяват и разкриват своята мощ и сила чрез това, че управляват духовното не само в духовната област, както Ексусиаи, Динамис и Кириотетес, но пренасят духовното във физическото, правят от духовното творчески принцип на физическото. Тези Серафими, Херувими и Престоли трябваше да извършат дела, които, както казах, се повтарят само след еони. Можем да кажем, че това, което Михаил преподаваше като учение на своите, бе известно долу в земните светове със светкавици и гръмотевици. Това трябваше да бъде разбрано, мои мили приятели, защото тези светкавици и гръмотевици трябваше да се превърнат във въодушевление и одухотворение в сърцата и в душите на антропософите! И онзи, който действително изпитва стремеж към антропософията, го носи в себе си несъзнателно - хората не знаят още нищо за това, но скоро ще го узнаят, - този човек носи в своята душа последствията от това, че в онова време в Михаиловата сфера е приел в себе си онази небесна антропософия, която предхожда земната. Защото ученията, които Михаил даде, подготвиха това, което на Земята трябваше да се роди като антропософия.

И така ние имаме една двойна свръхсетивна подготовка за това, което трябва да стане антропософия на Земята - онази подготовка във великата свръхсетивна школа на Михаил от 15-то столетие; после онова, което ви описах като един имагинативен култ в свръхсетивния свят в края на 18-ти и в началото на 19-ти век, където в мощни имагинативни образи бе развито това, което учениците на Михаил бяха учили в свръхсетивната школа. Така бяха подготвени душите, които след това слязоха във физическия свят и които от всички тези подготовки трябваше да получат стремеж, да се насочат към това, което след това трябва да действа на Земята като антропософия.

Помислете само, във всичко това взеха участие великите учители от Шартр. Както знаете от моето изложение в последно време, те не са слезли още на Земята. Те изпратиха първо онези души, които действаха предимно в ордена на доминиканците, след като бяха провели заедно нещо като конференция в прехода от 12-то към 13-то столетие.

След това всички тези души отново се събраха. Онези, които с огнено слово бяха преподавали древни учения в Шартр, и онези, които в най-студената, но в най-сърдечно предана работа мъчително се бяха стремили към овладяване смисъла на интелигентността в схоластиката. Всички те принадлежаха към отрядите на Михаил, които се учеха в посочената школа. И към тях се прибавиха души, които ви описах в двете групи. Ние имаме школата на Михаил. Имаме имагинативния култ, чиито действия в началото на 19-то столетие ви показах. Имаме значителното събитие, че от края на 70-те години на 19-и век отново започва царуването на Михаил и той се подготвя да приеме долу на Земята интелигентността, която

междувременно беше изтръгната от неговата власт. Тази интелигентност трябва да стане Михаилова. И ние трябва да разберем смисъла на новата епоха на Михаил.

Онези, които днес идват със стремеж към една такава духовност, която съдържа вече в себе си интелигентността, какъвто е случаят в антропософското движение, в днешната епоха това са души, които са тук според тяхната карма и които трябва да обърнат внимание на онова, което става на Земята в започващата епоха на Михаил. Те са свързани с всички онези, които не са слезли още на Земята и произхождат от платоническото течение под ръководството на Бернардус Силвестрис, на Аланус аб Инсулис и на другите останали горе в свръхсетивното съществуване.

Онези, които с истинска вътрешна всеотдайност на сърцето днес могат да приемат антропософията и могат да се свържат с нея, те носят в себе си импулса от това, което са изживели в свръхсетивния свят в началото на 15-то и в началото на 19-то столетие, - импулса да се явят в края на 20-и век отново на Земята заедно с всички онези, които не са слизали тук оттогава. Дотогава чрез антропософската духовност ще бъде подготвено онова, което по-късно ще се осъществи от общността като пълно откровение на свръхсетивната подготовка, идваща от горепосочените течения.

Мои мили приятели, антропософът трябва да приеме в своето съзнание това и трябва да е наясно, че е призван още сега да подготви онова, което все повече и повече ще трябва да се разпространява като духовност, докато се стигне до кулминационната точка в края на 19-ти век, когато отново ще присъстват истинските антропософи, но заедно с другите. Истинският антропософ трябва да има съзнание, че е нужно да участва и сътрудничи в борбата между Ариман и Михаил. Само благодарение на това, че една такава духовност тече през антропософското движение и се съединява с други духовни течения, Михаил ще намери онези импулси, които отново ще го обединят с интелигентността, която макар и да е станала земна, всъщност му принадлежи.

Моя задача още ще бъде да ви покажа с какви рафинирани средства Ариман иска да възпрепятства това; в каква остра борба се намира 20-и век. Всички тези неща трябва да събудят в нас съзнанието за сериозността на времената, в които живеем, за смелостта, която е нужна, за да се включим по правилен начин в духовните течения. Но когато приемаме в себе си тези неща и си казваме: - Ти, човешка душа, можеш да бъдеш призвана за това, когато разбереш, как да съдействаш за осигуряване властта на Михаил - същевременно може да се роди онова, което би се нарекло - всеотдайно вътрешно ликуване на човешката душа, от това така да бъде изпълнена със сила. Трябва да намерим вярното настроение за тази мощна смелост и сила. Защото над нас стои записано със свръхсетивни букви: - Осъзнайте, че отново ще дойдете на Земята преди края на 20-и век и на края на 20-и век, който обаче вие ще сте подготвили! Осъзнайте, как тогава може да се развие това, което сте подготвили!

Да знае човек, че е включен в тази битка, да знае, че е включен в решаването на борбата между Михаил и Ариман, това е нещо, което, мои мили приятели, можем да наречем антропософски ентузиазъм и антропософско въодушевление.

ОСМА ЛЕКЦИЯ
Дорнах, 1 август 1924 г.

В тази лекция ще се опитам да опиша, как отделният антропософ живее в своята карма благодарение на това, че като резултат на предпоставките, за които говорихме, той е влязъл в Антропософското общество или най-малко в атропософското движение. За целта днес ще е необходимо да добавя някои неща като обяснение на това, което изложих тук последния понеделник. Аз насочих вниманието ви към онази значителна свръхсетивна школа в началото на 15-то столетие, която можем да опишем, казвайки: - В нея самият Михаил беше великия учител. Отряди човешки души, които тогава се намираха между смъртта и едно ново раждане, но също така и отряди духовни същества, които не бяха определени за земно въплъщение, а живееха в продължение на еони в етерно или в друго по-висше съществуване, всички тези същества, т.е. човешки, свръчовешки и подчовешки принадлежаха тогава към учениците в Михаиловата школа. През последния понеделник ви описах нещо от онова, което тогава е било съдържание на съответното учение.

Днес първо искам да разгледаме предпоследното господство на Михаил, всъщност по отношение на настоящето то беше последно, то траеше три столетия и приключи в епохата на Александър, преди християнската ера. После това господство на Михаил се оттегли и господството над Земята поеха други архангелски същества. Когато на Земята се случи Мистерията на Голгота, общността на Михаил беше съставена от духовните и човешко-духовните същества, които ѝ принадлежаха. Те почувстваха Мистерията на Голгота като момент, в който Христос напусна тяхната област, областта на Слънцето, докато живеещите тогава хора на Земята трябваше да почувстват Мистерията на Голгота като слизането на Христос при тях.

Това е една мощна, бих искал да кажа, простираща се до гигантски размери полярност в изживяването на единия и на другия вид души, и ние с цялото си сърце трябва да се задълбочим в нея.

След това започна времето, през което космическата интелигентност, т.е. интелигентната същност, която беше разпространена над целия свят и се намираще под неограниченото управление на Михаил до края на епохата на Александър Велики, премина постепенно във владение на земните хора, фактически се изтръгна от властта на Михаил.

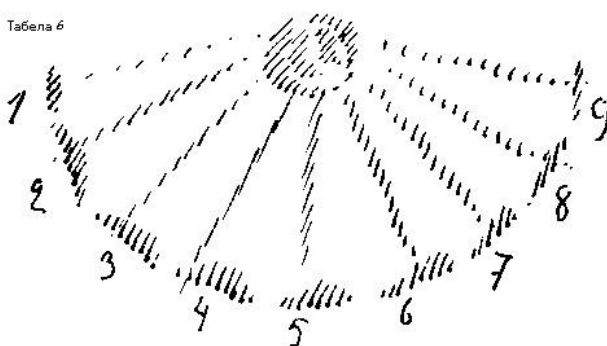
Виждате ли, мои мили приятели, по отношение на тези неща човечеството се развиваше по следния начин. До края на епохата на Александър, даже и известно време след тази епоха, а за отделни човешки

групи много по-продължително време, винаги съществуваше съзнанието, че когато някой беше интелигентен, той не развиваше сам тази интелигентност в себе си, а тя му беше подарена от духовните светове. Когато някой мислеше нещо, което беше умно, този факт, че той е умен, се приписваше на инспирирането от духовните същества. Фактът, че хората започнаха да приписват своето остроумие и интелигентност на самите себе си, беше новост. И това се случи, защото управлението на интелигентността премина от ръцете на Михаил в ръцете на хората.

Когато в края на 70-те години на 19-ти век Михаил отново пое ръководството на земните съдбини, намери космическата интелигентност, която се беше изтръгнала от неговата власт през времето на 8-то и 9-то столетие, напълно в човешката област.

Така беше в последната третина на 19-и век, когато след господството на Гавраил отново настъпи господството на Михаил. Идвайки при интелигентните хора, Михаил можа да каже: - Тук отново намирам онова, което се изтръгна от моята власт и което управлявах по-рано. - Големият спор през Средновековието между ръководещите личности на Доминиканския орден и онези, които продължавайки азиатския александризм достигнаха до Испания, каквито бяха *Аверое* и неговите последователи, се състоеше в това, че Аверое и неговите последователи, т.е. мохамеданските следаристотелци, казваха: - Интелигентността е нещо общо. - Те говореха само за една пан-интелигентност, а не за една отделна човешка интелигентност. Това, което е отделната човешка интелигентност, за Аверое беше само отражение в отделните човешки глави на онова, което в действителност съществува само като нещо всеобщо.

Табела 6

Представете си, че някой има едно огледало, което изглежда така /виж рис./, и бих могъл естествено вместо тези девет части да нарисувам сто, хиляда и милиони части. Тук има един предмет, който се отразява. Така беше за Аверое, срещу когото *Тома Аквински* водеше жива борба. В преданието, което идваше от старата епоха на Михаил, умът, интелигентността беше за него една пан-интелигентност; отделните човешки глави я отразяваха и когато човешката глава вече не действаше,

тогава всъщност не съществуваше никаква индивидуална интелигентност. Но какъв беше случаят?

Онова, което Аверое си представяше, беше правилно до края на александровската епоха и беше един космично-човешки факт до края на онази епоха, Аверое беше запазил именно него. Доминиканците бяха приели развитието на човечеството по друг начин, те казваха: - Не е така! – Естествено биха могли също да кажат: - Някога е било така, но днес не е! - Но те не сториха това; взеха състоянието на нещата само, каквото беше именно в 13-ти век, което след това особено силно се прояви в 14-ти и 15-ти век. Казваха: - Сега всеки човек има своя собствен ум. – Това се беше случило в онези времена.

Задачата на онази свръхсетивна школа, за която ви говорих през последния понеделник беше да доведе до пълна яснота този спор. В нея това постоянно се подчертаваше във всички метаморфози, като непрекъснато се описваше основният характер на древните мистерии. Онова, което можах да опиша пред вас като един отблясък, характеризирайки същността на древните мистерии, беше описано в тази свръхсетивна школа по един величествен нагледен начин не в свръхсетивни имажинации, които дойдоха едва в началото на 19-ия век, а в свръхсетивните инспирации.

Тогаваше обаче вниманието се насочваше към бъдещето, към това, което трябваше да стане нова същност на мистериите, към всичко онова, което не се поемаше като древната мистериозна същност от човека, който на Земята още не притежаваше интелигентност и можеше да изживява свръхсетивните светове само по един съноподобен начин, а към онази мистериозна същност, която трябва да започнем да разбираме в областта на антропософията, която изцяло отговаря на ясната и изпълнена със светлина човешка интелигентност.

Но нека навлезем в интимното учение на онази свръхсетивна школа. Тази интимност водеше до познание на това, което се отрази в светогледите на земните хора от древноеврейското време насам и във времето на християнството, от което и днес, когато вече би трябвало да има по-дълбоки разбирания, в по-голяма част от хората се намира само един традиционен отблясък. Това е учението за греха, за грешния човек, който всъщност в изходната точка на човешкото развитие е бил предопределен да не навлезе така дълбоко в материята, както навлезе впоследствие.

Една известна, добра версия на това учение се намира например при *Сен-Мартен* в «Непознатият философ», който преподава на своите ученици, че преди да започне развитието на земните хора, човекът се е намирал на определена висота и че е слязъл от тази висота чрез първичния грях, който Сен-Мартен нарича «космическо прелюбодеяние». Чрез първичния грях човекът е слязъл до онова състояние, в което се намира днес. По този начин Сен-Мартен е насочил вниманието към онова, което е

съществувало в учението за греха по време на цялото човешко развитие - възгледът, че човекът не стои на онази висота, на която действително можеше да бъде. Всяко учение за наследствения грях с право беше свързвано с възгледа, че човекът е паднал от висотата, на която се е намирал.

Тъй като от този възглед са извлечени последствията, по-късно се ражда точно определен нюанс на светогледа, който казва: - След като човекът е станал веднъж греховен – а това означава да слезе, да падне от висотата, на която е стоял първоначално, - той не може да прозре света така, както би могъл да го прозре без грях и както би могъл да го види преди да падне от своята висота. Ето защо човекът вижда света неясно. Той не го вижда в неговия истински облик, а пълен с илюзии и измамни образи. Той вижда именно това, което е във в природата, но не го вижда с неговите духовни предпоставки, той го вижда в една материална форма, която в действителност не съществува. Това означава, че човекът е грешен според възгледа на древните времена, а също така грешен и днес от гледната точка на традицията. И онези, които съхраняваха мистериината традиция, учеха, че човек не може да вижда, чувства и действа в света така, както би мислил, чувствал и действал, ако не беше станал греховен, ако не беше паднал от висотата, която първоначално му бяха определили ръководещите го богове.

Когато насочим поглед върху всички ръководещи духове от редицата на Архангелите, които се сменят подред в земното господство, така че то се упражнява винаги около три, три и половина столетия, както в последните три до четири столетия господството на Гавраил, а сега в следващите три и половина години господството на Михаил и когато насочим поглед върху цялата редица архангелски същества: Гавраил, Рафаил, Захариил, Анаил, Орифиил, Самаил, Михаил, ние можем да опишем отношението, което съществува между тях и духовете от по-висшите йерархии, приблизително по следния начин:

Моля, приемете думите, които може да звучат тривиално - тъй като днес се изразяваме само чрез тях, - приемете много сериозно думите за тези възвишени неща. От всички тези Архангели, които са седем на брой, шестте се примириха макар и не напълно с факта, - най-непримирим беше Гавраил, но и той не напълно, - че хората стоят пред една майя, пред една велика илюзия, защото заради някои от техните качества, които не отговарят на това, за което първоначално са били определени, те бяха слезли по-ниско от тази първоначална предопределеност. Единствено Михаил беше онзи, - аз трябва да се изразя банално, - който не искаше да следва това поведение и заедно с тези, които са михаилови духове също и между хората, застава върху гледната точка: - Аз съм управител на интелигентността. Тя трябва да бъде така управлявана, че в нея да не прониква илюзията, фантастиката и това, което кара човек да вижда в света смътно и мъгливо. -

Мои мили приятели, прозрението за това, че Михаил е най-големият опонент в групата на Архангелите, е извънредно въздигаща, поразяваща и величествена гледка. Всеки път, когато на Земята е идвала епохата на Михаил, интелигентността като средство на познанието е ставала не само космополитична, както вече изложих, но е ставала такава, че хората са се прониквали от съзнанието: - Въпреки всичко ние можем да се издигнем до Бога. -

Мисълта «Въпреки всичко ние можем да се издигнем до Бога», играеше извънредно голяма роля в края на предпоследната михайлова епоха. Тогава, започвайки от Гърция, навсякъде над мистериите центровете се беше разпростряла атмосфера на обезсърчение. Обезсърчени бяха онези, които в долна Италия, в Сицилия бяха последователи на питагоровата школа; те се чувстваха така, защото магическият блясък, който царуваше над питагоровата школа в 6-то предхристиянско столетие, сега беше угаснал. И хората отново видяха - видяха го и посветените в питагоровите мистерии, - как илюзорното, материалистично-илюзорното се разпростира върху света.

Дъщерите и синовете на древните египетски мистерии бяха обезсърчени. О, тези египетски мистерии, те бяха така обезсърчени още по времето на Александър Велики, че макар и да разпространяваха такива дълбоки учения като тези от сказанието за Озирис или от съзерцанието на Серапис, те наподобяваха само на сгурия от чудесни стари разтопени метали! Отвъд в Азия, къде бяха онези смели, мощни извисявания в духовния свят, които произлизаха например от мистериите на Диана в Ефес? Даже мистериите на остров Самотраке, мъдростите на Кабирите, можеха да бъдат разчитани само от онези, които носеха в себе си импулса за полет, импулса за едно духовно извисяване; само тези, които бяха така устроени в душата си, можеха да разчитат димните облаци, които се издигаха от Аксиерос, Аксиокерсос, Аксиокерса, Кабирите.

Обезсърчението беше настъпило навсякъде. Тогава царуваше едно чувство, което се опитваха да преодолеят в древните мистерии, обръщайки се към тайната на слънчевата мистерия, а това беше тайната на Михаил - това чувство царуваше наистина навсякъде: - Човекът не може! -

Михайловата епоха беше епоха на велико изпитание. Платон всъщност вече беше само като разводнен екстракт от древните мистерии. От този екстракт бе взето след това най-интелектуалното чрез аристотелизма, а Александър го пое на своите рамене.

Словото на Михаил тогава беше: - Човек трябва да стигне до пан-интелигентността, до схващането за безпогрешната форма на божественото тук, на Земята. Навсякъде трябва да бъде разпространено най-доброто, което е било създадено преди достигането на това обезсърчение в мистериите храмове с център в Александрия. - Това беше импулсът на Михаил. И това именно беше неговата позиция по отношение на другите Архангели: Той протестираше по един твърд начин срещу

човешкото падение.

Но това е и най-важното съдържание на неговото учение, поднесено на последователите му в онази свръхсетивна школа, за която говорих последния понеделник. Това съдържание е следното: Сега, когато интелигентността навлезе между хората и изтръгнала се от полите на Михаиловите последователи слезе долу на Земята, в тази епоха на Михаил хората трябва да доловят, да почувстват, че е нужно да се спасят, защото интелигентността не бива да бъде засегната от греховност и именно тази епоха в развитието на интелигентността трябва да бъде използвана, за да се издигнат хората до духовния живот в една чиста интелигентност, освободена от илюзия.

Това е настроението от страна на Михаил спрямо настроението от страна на Ариман. Защото вече ви описах през последния понеделник и противоположната позиция: Как Ариман полага и ще продължи да полага невероятни усилия, за да си присвои тази интелигентност, достигнала до хората, за да ги обсеби; тогава Ариман би притежавал интелигентността в човешките глави.

Виждате ли, мои мили приятели, трябва да познаваме този Ариман, т.е. тези отряди на Ариман. Нищо не се постига само с това, че към името на Ариман се изпитва презрение или на едно пълчище от презрени същества се дава неговото име. С това не се постига абсолютно нищо. Онова, което е важно, е, че в лицето на Ариман пред нас стои преди всичко едно космическо същество, което притежава най-високата интелигентност, която можем да си представим, едно космическо същество, което изцяло е приело интелигентността в своята индивидуалност. Ариман до висока степен е свръхинтелигентен във всяко направление; той владее една ослепителна интелигентност, която идва от цялото човешко същество - само не от онази част, която се оформя човешки в човешкото чело.

Ако бихме изобразили Ариман в човешка имагинация, в човешки образ, би трябвало да го изобразим с наклонено назад чело и с един фриволно-циничен израз, защото всичко при него идва от тези по-нисши сили, именно от тях идва най-високата интелигентност. Да влезе човек в спор с Ариман, означава да бъде смазан от логическата последователност и величествената точност, с която той употребява своите аргументи. За света на хората, - такова е мнението на Ариман, - трябва първо да се реши, дали ще царува остроумието или глупостта. А «глупаво» Ариман нарича всичко, което не включва в себе си интелигентността като пълна лична индивидуалност. Защото всяко ариманическо същество като индивидуалност е свръхинтелигентно, така както току-що ви описах, - мислещо критично и отхвърлящо всичко нелогично, с подигравка и презрение.

Виждате ли, когато по този начин имаме пред себе си Ариман, ние естествено ще почувстваме тогава и пълната противоположност между Ариман и Михаил. Защото за Михаил съвсем не е важно индивидуалното в

интелигентността. Човекът постоянно е изложен на изкушението да направи от интелигентността нещо лично и индивидуално по образец на Ариман. Всъщност Ариман има много презрително мнение за Михаил, той смята Михаил за глупав. Естествено това е само по отношение на самия него, защото Михаил не иска лично да си присвои интелигентността, а иска и в течение на хилядолетия е искал да управлява пан-интелигентността през еоните. И сега, когато хората притежават интелигентността, тя отново би трябвало да бъде управлявана от него като нещо общочовешко, като нещо, което да ползва всички хора под формата на всеобща интелигентност.

Без съмнение, като хора ние бихме направили добре, ако кажем: - Вярата, че можем да сме умни само за самите нас, тази вяра е глупава. Защото ние не можем да бъдем умни само за нас. Когато доказваме логически на някого нещо, ние предполагахме, че за него важи същата логика, за един трети човек - отново. Ако някой би искал да има собствена логика, ние не бихме желали да му доказваме нищо според нашата логика. Особеността на тази Михаилова епоха е, че това разбиране трябва да премине и в чувстването на нещата и в крайна сметка да бъде разбрано по този начин. Всъщност зад кулисите на съществуването бушува борбата на Ариман против михаилизма. И както вече казах през последния понеделник, задачата на антропософа е да има чувство, че засега Космосът се намира вътре в тази борба.

Тази борба, която съществуваше вече в Космоса, придоби значение, след като в 8-то и 9-то столетие космическата интелигентност постепенно се изтръгна от властта на Михаил и на неговите отряди и слезе долу между земните човешки същества. Това стана актуално едва когато в човечеството започна да се развива Съзнателната душа в онзи момент, който ви посочих - в началото на 15-то столетие. Тогава в отделните духове на Земята също виждаме нещо, което е като отражение на това, което ставаше във великата свръхсетивна школа, за която ви говорих последния понеделник; в онова време виждаме, че нещо от това свръхсетивно познание се отразява в отделните земни хора.

В последно време обяснихме толкова много небесни отражения в земните школи и институции. Говорихме за великата школа от Шартр, говорихме и за други школи. Но във връзка с това можем да говорим и за отделни хора. И тук имаме едно знаменателно явление, че именно когато Съзнателната душа започва да се развива в цивилизованото човечество, когато розенкройцерството трябваше да поеме в ръцете си този изгрев, това начало на импулса за Съзнателната душа, тогава в един дух на тази епоха премина като светкавица нещо от този свръхземен импулс. Това беше *Раймундус де Сабунда*. Онова, което Раймундус де Сабунда учеше в началото на 15-то столетие, беше почти като един земен отблясък от великото свръхсетивно учение на Михаил, което ви описах.

Той казваше: - Хората са паднали от онова място, което в началото им

беше предопределено от ръководещите ги боговете. Ако бяха останали на това място, щяха да имат около себе си всичко, което живее в чудните кристални форми на неоформеното минерално царство, което живее в стотици и хиляди разнообразни форми на растителността, което живее във формите на животинското царство, което живее и се движи във водите, във въздуха, което живее и се движи в топлината и в земното естество, тогава те щяха да виждат всичко онова така, както то се представя в своите истински форми. -

Раймундус от Сабунда напомняше, как някога в дървото на Сефиротите, в категориите на Аристотел, в онези общи понятия, които изглеждат толкова странни за този, който не ги разбира, как във всичко това се съдържа онова, което трябва да издигне хората чрез интелигентността в духовния свят. Колко сухо, колко ужасно сухо изглежда на хората това, което се съдържа в категориите на Аристотел, когато в логиката се изучава: битие, поведение, действие, - десет такива категории, десет такива общи понятия. Хората казват: - Естествено човек трябва да бяга от това, да бяга от изучаването на такива общи понятия! Защо за десет такива общи понятия: битие, имане, ставане и т. н., човек трябва да се мъчи? - Но това е същото, ако някой каже: - Ето тук имаме Гьотевия «Фауст» и хората правят от Гьотевия «Фауст» едно същество! Но той се състои само от буквите а, б, в, г, д, е,... до ю, я, ъ! В тази книга няма нищо друго освен а, б, в, г, д, е,... до ъ в различни комбинации. И някой, който не може да чете, и вземе Гьотевия «Фауст» в ръцете си, няма да може да разбере, какво величие се крие в тази книга, а постоянно ще вижда само а, б, в, г, д, е и т. н.. Някой, който не знае, как трябва да се комбинират а, б, в, г, който не знае, как тези букви и звукове се отнасят едни към други, естествено не може да прочете «Фауст».

Така е и по отношение на категориите на Аристотел; те са десет: битие, количество, качество, свойство, отношение, пространство, време, положение, поведение, действие, страдание, - те не са толкова много, колкото буквите. Това са духовните букви. Който знае да си служи с думите битие, поведение, действие и т. н. по правилен начин, както знае да си служи с отделните букви, за да дадат те съдържанието на «Фауст», той все още може да предчувства нещо от онова, което Аристотел е казал, например поучавайки Александър Велики.

Раймундус от Сабунда все още насочваше вниманието върху тези неща и знаеше за тях. Той казваше: - Ако насочим поглед върху онова, което още е съществувало в аристотелизма, то е нещо, което е останало от онова старо време, когато хората в началото са паднали в своето земно развитие. Тогава те още са си спомняли, че това беше «четене в книгата на природата». Но хората са паднали толкова дълбоко, че в действителност вече не могат да четат «Книгата на природата». Ето защо Бог, който се смилил над тях, им е дал Библията, или «Книгата на откровението», за да не се откъснат напълно от това, което е божествено-духовно.

Следователно Раймундус от Сабунда още в 15-то столетие е учел, че «Книгата на откровението» съществува за греховния човек, защото той вече не може да чете «Книгата на природата»; но той смяташе, че хората отново трябва да намерят възможност да се научат да четат «Книгата на природата». А това е именно импулсът на Михаил, след като управляваната от него интелигентност е дошла между хората, той да доведе отново тези хора дотам - да отворят великата книга на природата и да четат в нея.

Всъщност всеки, който се намира в антропософското движение, би трябвало да почувства, че може да разбере своята карма само тогава, когато първо знае, че лично е призван отново да чете по един духовен начин «Книгата на природата», да намери духовните основи на природата, след като за междинното време Бог беше дал «Книгата на откровението».

Вземете смисъла, който се съдържа в моята книга «Мистиката в зората на новия духовен живот». На последната страница в тази книга ще видите - само че във формата, в която тогава можах да я напиша и трябваше да я напиша, - че въпросът се касае за това, антропософското движение да бъде ръководено в такава насока, че хората отново да могат да четат не само «Книгата на откровението», за която ви казах, че още *Яков Бьоме* е чел, но също и «Книгата на природата». Неумелите, недостатъчните, често пъти ужасните начала на новата естествена наука, трябва да бъдат преобразени, метаморфозирани чрез един духовен светоглед в едно действително живо четене на книгата на природата. Също, мисля, че в края на моята книга «Мистиката в зората на новия духовен живот» е употребен изразът «Книга на природата». Още от самото начало антропософското движение имаше този «шиболет». Още от самото начало това беше един апел към онези хора, които трябваше да се вслушат в гласа на своята карма, повече или по-малко подсъзнателно и смътно трябваше да чуват зова: - Моята карма е засегната и обхваната от това, което прозвучава тук в света като вест на Михаил; чрез моята карма аз имам нещо общо с това.

В крайна сметка има хора, които бяха тук, които винаги са тук, които дойдоха, които постоянно и постоянно ще идват, които са готови да напуснат в известен смисъл света и да се съберат в името на това, което е обхванато в Антропософското общество. В какъв смисъл това повече или по-малко напускане на света трябва да се схваща като действително, като формално и т. н., това е отделен въпрос, но все пак то е един вид напускане на света за отделните души и отиване при нещо, което е различно от онова, от което те са израснали. Отделният човек е засегнат от най-разнообразни кармически последици. Той изживява това или онова благодарение на факта, че трябва да се изтръгне от определени връзки, да се съедини с тези, които искат да последват призова на Михаил. Има хора, които чувстват това следване на Михаиловия призив като един вид освобождение, като един вид спасение. Но има и такива, които го чувстват по друг начин, като този например: - От една страна съм привлечен от Михаил, а от друга

страна - към ариманизма; не мога да избира, в това състояние съм заседнал в живота! - Има такива, чиято смелост ги изтръгва от това състояние, но те все още имат една външна връзка. Някои лесно намират външната връзка; това също е възможно и за днешното състояние на Антропософското общество е може би най-доброто. Винаги има хора, които се намират в антропософското движение, но са обвързани с други хора, които не са в това движение, а също и с такива, с които кармически са дълбоко свързани от минали земни съществувания. Тук виждаме най-странните кармически взаимоотношения.

Можем да разберем тези странни кармически нишки, само когато си спомним за предпоставките, за които говорихме досега, при които действително виждаме, как душите, които днес чувстват стремеж дълбоко в тяхното подсъзнание да намерят антропософското движение, са преживяли едни с други нещо в минали земни съществувания. Преживели са неща, в които до голяма степен са имали връзка с рояк от души, слушали посланието на Михаил в свръхсетивния свят през 15-ти, 16-ти, 17-ти век, които след това в началото на 19-ти век са преживели мощния имагинативен култ, за който говорих тук. Виждаме, че се отправя един мощен космическо-земен зов към кармическите взаимоотношения на членовете на Антропософското общество. В последния понеделник чухме, как този зов ще се разпростре над целия 20-ти век и как в края на 20-ти век ще настъпи кулминационната точка.

За това, мои мили приятели, бих искал да говоря през следващата неделя.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 3 август 1924 г.

Вие несъмнено видяхте от изнесените досега лекции, как душите, които от гълбините на тяхното подсъзнание чувстват стремеж към антропософското движение, носят този стремеж в себе си поради тяхното особено отношение към силите на Михаил. Ние разгледахме действието на тези сили в различните столетия, за да видим, какво влияние могат да имат тези импулси на Михаил върху живота на онези, които се намират в някаква връзка с тях.

Но импулсите на Михаил са от такова естество, - а това е от голямо значение за кармата на всеки отделен антропософ, - че те действат дълбоко и интензивно в целия човек. От предишните изложения знаем, че господството на Михаил, ако искаме да го наречем така, което за земния живот е започнало в края на 70-те години на 19-то столетие, е било предшествано от господството на Гавраил и аз обясних вече, как това господство на Гавраил е свързано със силите, които минават през физическото възпроизводство, през физическото размножение, със сили, които са свързани с физическата наследственост.

Точно противоположни на това са силите на Михаил. При господството

на Гавраил е така, че неговите импулси действат силно във физическото тяло на човека. Михаил действа силно в духовното същество на човека. Това можете да видите от факта, че той е управител на мировата интелигентност. Обаче импулсите на Михаил са силни, мощни и от духовното те проникват в целия човек; те действат в духовното, оттам в душевното естество и оттам във физическото естество на човека. И тези свръхземни сили винаги действат в кармическите взаимовръзки. Съществата на висшите йерархии действат с човека и върху човека; чрез това се изгражда кармата. И поради това, че силите на Михаил действат върху целия човек, те също са сили, които първоначално особено силно действат в кармата на човека. Силите на Гавраил действат много слабо, не съвсем никак, но много малко в същинската карма на човека; силите на Михаил действат силно в кармата на човека.

Ето защо когато определени хора, - а това всъщност сте всички вие, мои мили приятели, - са особено свързани с това течение на Михаил, тогава кармата на тези отделни хора може да бъде разбрана в същността си, само ако тя бъде мислена свързана с течението на Михаил. И ако разглеждаме Михаил като дух, който стои в особена връзка със Слънцето и с всички слънчеви импулси, тогава ще ни стане още по-ясно, какво извънредно дълбоко значение могат да имат тези импулси на Михаил именно за онези хора, които са изложени на тях, - духовното действа чак във физическия организъм. И повече отколкото е обичайно ние ще трябва да свързваме с кармата, физическите явления, изразяващи се в здраве и болест при хората намиращи се под влиянието на Михаил, отколкото при хората под влиянието на Гавраил, или при хората на Рафаел, или други подобни. Макар и Рафаел да е именно онзи дух, който стои във вътрешна връзка с лечебното изкуство - нещата във Вселената са преплетени, - все пак Михаил е духът, който най-здравосъвършено свързва кармата на човека със здравето и с болестта.

Това отново е във връзка с факта, че силите на Михаил се проявяват не само космично, но изтръгват човека от тесните земни връзки и го възнасят на една духовна висота, на която той по-слабо от другите хора чувства земните връзки; поне чрез неговата карма той е предопределен за това - отново нещо, което има дълбоко влияние върху кармата на всеки отделен човек, който принадлежи към течението на Михаил.

Виждате ли, през последната третина на 19-то столетие действително беше така, че хората силно можаха да почувстват, да доловят проникването на силите на Михаил в света - не става въпрос за нервни хора, а за душевно-духовно чувствителни хора. Това проникване на силите на Михаил в света се прояви при същинските хора на Михаил така, че те почувстваха някои неща, покрай които другите минаваха без да ги забележат, като имащи дълбоко значение и като решаващи в живота.

Преди всичко кармата на такива хора беше така устроена, че макар и те да не бяха наясно върху това, все пак долавяха онази борба, която завчера

описах като борба между Михаил и Ариман. В днешната епоха Ариман има силно влияние върху хората, само когато по някакъв начин съществува отклоняване на съзнанието. Крайното явление е, да речем, безсилие или припадък или замъгляване на съзнанието, което трае по-дълго време. В такива моменти, когато човек изпада в едно размътване на съзнанието, ариманическите сили могат да действат особено силно върху него. Тогава те действат в него, той е изложен на тях. Но именно в тази последна третина на 19-и век, а именно във времето, което беше наближил края на Кали-Юга, следователно в последните години на миналото столетие, беше нещо наистина потресаващо да погледне човек зад сцената на външния физическо-сетивен свят, който се простира пред човешките сетива. Непосредствено граничещо с този свят е онова, което ни показва много от тези исторически процеси, в които се намесват висшите, свръхсетивни същества.

В тази последна третина на 19-то столетие, а именно в последното десетилетие, господството, фактическите взаимовръзки, цялата борба на Михаил бяха скрити само зад едно тънко було. Оттогава насам в известна степен Михаил води борба във външния свят. Касае се за това, че сега човек се нуждае от много по-голяма сила, за да вижда това, което съществува свръхсетивно, отколкото преди изтичането на Кали-Юга, когато още в миналото столетие, както казах, светът, граничещ непосредствено с физическия, беше закрит само с едно було и Михаил водеше борбата повече зад сцената. Но Михаил настоява, както ви казах, неговото господство безусловно да си пробие път. Михаил е един силен дух и той изцяло се нуждае само от смели хора, вътрешно смели хора.

И във всички тези взаимовръзки, които аз ви описах, в тази свръхсетивна школа през 15-и, 16-и, 17-и век, в онзи свръхсетивен култ в началото на 19-и век, между духовете, които участват, непрекъснато действат множество луциферически същества, необходими за тези взаимовръзки. Михаил се нуждае от луциферически същества, които съдействат, за да победи той полярната противоположност, да победи Ариман. Така че хората на Михаил вече също са поставени, - не можем да кажем в една борба, но в съвместната дейност на луциферически и ариманически импулси. Тези неща много определено се показаха именно към края на миналото столетие. Тогава не беше рядкост човек да успее да прозре през това, което нарекох було. Тогава се виждаше, колко силно Михаил трябва да се бори против Ариман и колко лесно беше да бъде отклонено съзнанието чрез луциферически влияния.

Може би вие ще кажете: - Отклонения на съзнанието, припадъци не са толкова необикновено нещо. - Без съмнение, външно погледнато, те не са нещо необикновено; но те добиват значение чрез това, което настъпва като последствие, когато е налице отклоняване или замъгляване на съзнанието. Искам да ви дам един пример за това.

Веднъж един човек трябваше исторически по-интимно да бъде запознат

с една личност. Той просто трябваше да се запознае исторически с една личност от времето на възраждането или на реформацията. Разберете ме точно, касаеше се затова, че бяха направени всякакви подготовки, един човек - това беше в края на 90-те години на миналото столетие - по исторически път да се запознае с една личност от времето на възраждането и реформацията. И всъщност след цялата тази подготовка, беше невъзможно този човек да не се запознае с тази личност по един, бих искал да кажа, напълно педантично-филистерски път. Но я вижте, през времето, когато трябваше да изживее това, този човек не беше способен да използва своето съзнание поради най-рафинирани отношения в кармата. Той изпадна в един вид сън, от който не можа да се събуди. Чрез това той бе възпрепятстван.

Естествено на такива неща не се обръща особено силно внимание в обикновения живот. Но именно чрез тези неща непосредствено можем да погледнем от земния свят в духовния свят. И ако искаме обяснение на този факт, ние можем да кажем: - Онзи човек, който трябваше да се запознае с една личност от времето на възраждането и реформацията, би получил несъмнено едно извънредно силно лично впечатление, ако би изпитал именно това, което аз разказвам. Той не го изпита, мина, така да се каже, над него. Но в замяна на това през въпросното време този човек получи в една преобразена форма това, което би получил като впечатление от Михаиловия елемент. Той придоби именно разбиране - макар и несъзнателно - за Михаиловия елемент.

Аз привеждам този малко парадоксален пример, за да ви покажа, по какви пътища Михаиловият елемент стига до хората. И биха могли да се приведат много, много такива примери. Днес хората биха били напълно други, ако с мнозина от тях не биха се случили такива неща. Защото тези неща могат да се случат по стотици начини. В случая, който ви разказах съответният човек действително изпадна в един вид сънно състояние. В други случаи някакво събитие, което би отклонило даден човек от Михаил, биваше възпрепятствано така, че идваше някой приятел или някой друг и отвеждаше съответния човек някъде другаде и неговото съзнание беше отвлечено по най-естествен, по най-филистерски начин, поради което той беше възпрепятстван да направи онова, което всъщност отначало му беше предопределено кармически. През тези години се случваха най-силните вмешателства в обикновения нормален ход на кармата.

И по правило тук може да се види, колко дълбоко се простират влиянията на Михаил. В множество случаи се оказва, че бе упражнено не само душевно влияние, но и проникващо вътре в тялото влияние при такива хора, които в тяхната карма трябваше да получат един тласък, понеже Михаил трябваше да проникне в земния сетивен свят през вратата на човешкото съзнание.

Много интересно е да се види, как в 90-те години хора бяха вкарани в събития, които не представляват нищо друго, освен пътищата на Михаил

от духовния свят във физическия свят. Защото трябва да размислите: Това, което като навлизане на Михаил във физическия свят стана в последната третина на 19-то столетие, вече от дълго време, още от началото на 40-те години на 19-и век се подготвяше в духовния свят. Бих искал да кажа, че Михаил и неговите сподвижници все повече и повече се приближаваха, и все повече и повече се показваше, че долу ще слязат хора, които в техните земни съдби са свързани с това, което е задача на Михаил - тук на Земята отново да поемат интелигентността, след като тя беше се изтръгнала от властта на Михаиловите отряди в свръхсетивната област.

Във всичко това - вие можете да го видите вече от досегашните изявления - в крайна сметка е поставено антропософското движение. Защото антропософското движение е свързано с цялото това течение на Михаил, както се вижда от изложението, което направих досега.

А сега разгледайте осветлените с тази светлина кармически връзки на отделни личности, които идват до антропософското движение чрез един вътрешен стремеж. Те първоначално идват от света. Те несъмнено се намират в различни световни взаимовръзки. В света са съществували действително много общности, които са обединявали хора в себе си, обаче никога свързващата сила не е имала онази особеност, която създават именно силите на Михаил. Чрез това е създадено едно особено положение за онези, които излизайки от световните връзки, намират своя път в Антропософското общество. Някой може да влезе в други обединения, винаги е можел да влезе в такива обединения; за целта не е нужно съдбата му да бъде засегната особено дълбоко. Но човек не може да влезе в Антропософското общество, - поне той не може да влезе така, че това влизане да бъде честно и дълбоко засягащо душата, - без неговата съдба дълбоко да бъде повлияна. И това става особено ясно тогава, когато наблюдаваме нещата, бих искал да кажа, в правилната светлина.

Вземете един човек, който влиза в Антропософското общество или движение, който по-рано е имал някакви отношения с неантропософи, или който запазва тези отношения. Много по-значителна е разликата между този, който е вътре в обществото, и този, който се намира вън или остава вън, отколкото иначе в някои други общности. Тук съществуват два вида връзки. Поради това, че всичко, което описях е станало, ние живеем в една епоха, изпълнена с извънредно важни решения, така че това стоене едни до други на хора антропософи и неантропософи днес е нещо твърде решаващо. За онзи, който се намира вътре в Антропософското общество се касае или за развързването на една стара карма, или за изтъкването на една нова карма с този, който се намира вън от Антропософското общество. А това са големи разлики.

Да предположим, че един антропософ е близък с един неантропософ. В такъв случай може да се касае за това, антропософът да има да разрешава стари кармически връзки с неантропософа, или може да се касае за другото, неантропософът да завърже с антропософа кармически връзки за

бъдещето. Поне тези два случая са единствените - естествено различно устроени, - които можах да наблюдавам; въвн от тях няма никакъв друг случай. Обаче от това следва, така да се каже, че или се действия върху неантропософи в смисъл, те да дойдат в общността на Михаил, или пък се действия така, че онези, които не принадлежат на общността на Михаил, се избягват от нея. Това е времето на великите решения, онази велика криза, за която всъщност говорят свещените книги на всички времена и която се отнася всъщност за нашето време. Защото това е именно особеното на импулсите на Михаил, че те се решавачи и че те стават решавачи точно в нашата епоха. Хората, които в тяхното настоящо въплъщение приемат чрез антропософията импулсите на Михаил, променят цялото тяхно същество като приемат в себе си импулсите на Михаил, така че това разпростира своето влияние далеч извън онези сили, които иначе се определят само чрез расови и народностни връзки.

Помислете само, колко силно може да се говори за това: - Тук имаме принадлежащ към даден народ човек - русин, французин, англичанин, германец. Ние поставяме хората на определено място когато размисляме, когато ги виждаме, къде може да принадлежат. Ние ще считаме за важно, когато погледнем един човек, че той е турчин, руснак и т. н.. При тези, които днес действително приемат антропософията като тяхна най-дълбока жизнена сила, които я приемат действително с вътрешна душевна сила, с импулсивност на сърцето, такива разлики не ще имат вече никакъв смисъл, когато те отново ще слязат на Земята. Хората ще кажат: - Откъде е този човек? Той не е от един народ, не е от една раса, той е такъв, като че е израснал от всички раси и народи.

Виждате ли, когато последния път Михаил господстваше на Земята, тогава, по времето на Александър Велики, се касаеше за това, гръцката култура да бъде разпространена космополитично, да бъде пренесена навсякъде. Чрез походите на Александър Велики тогава станаха извънредно много неща за изравняването на хората, за разпространението на нещо общо. Но това не можеше още да проникне съвсем дълбоко, понеже Михаил още управляваше космическата интелигентност. Сега интелигентността е на Земята. Сега това е дълбоко проникващо, то засяга също и земното естество на човека. За първи път се подготвя духовното да стане сила, образуваща раса. И ще дойде времето, когато хората не ще могат вече да казват: - Човекът изглежда така, следователно той принадлежи на еди кой си народ, на еди коя си раса, той е турчин, арабин, англичанин, руснак или германец; - а те ще трябва да казват: - В един минал живот човекът е изпитал силен стремеж към духовното в смисъла на Михаил. Така че онова, което е повлияно от Михаил, се явява като непосредствено физически творящо, като даващо физическа форма. Това обаче тогава е нещо, което се внедрява дълбоко, дълбоко в кармата на отделния човек. Оттук идва и съдбата на онези, които са честни антропософи: да не могат да се справят добре със света - и въпреки това

необходимостта да пристъпват сериозно, в пълна сериозност към света.

Аз посочих, как онези хора, които изцяло стоят в антропософското движение, ще дойдат отново на Земята в края на настоящето столетие, че тогава с тях ще се обединят и други, защото именно чрез това ще трябва да се реши спасението на Земята, на земната цивилизация от разложение. Тази е, бих искал да кажа, мисията на антропософското движение, която от една страна подтиска сърцето, а от друга страна е вълнуваща и одушевяваща мисия на антропософското движение. Към тази мисия трябва да бъде насочен погледът.

Тук обаче е абсолютно необходимо човек като антропософ да знае, че в това положение кармата се изживява по-трудно от антропософа отколкото от другите хора. Първо онези хора, които идват в Антропософското общество са направо предопределени да изживеят кармата по-тежко отколкото други хора. И ако човек иска да заобиколи това тежко изживяване, ако той иска да изживее своята карма удобно, това си откъщава на някаква страна. Човек трябва да може да бъде антропософ и в изживяването на кармата, той трябва внимателно да може да наблюдава кармическите изживявания, за да бъде истински антропософ. Удобното изживяване на кармата, волята да изживеем кармата удобно, води после именно до това, че тя си откъщава чрез физическо заболяване, чрез физически нещастия и други подобни.

Тези по-фини връзки на живота трябва да се опознаят; тогава с тези по-интимни връзки човек вижда и нещо друго. И най-добрата подготовка да се вижда действително духовно е, когато погледът се насочи върху тези по-интимни връзки в живота. Не е добър принцип човек по мъглив начин да иска да развие всевъзможни аномални визионерни състояния. Но извънредно важно е човек да се занимава с това, което става по-интимно във връзките на съдбата, които той може да наблюдава.

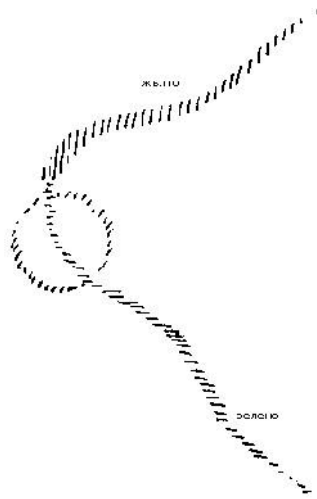
Не виждаме ли да става наша карма, мои мили приятели, това, че живеем или сме живели до хора, които са вътрешно абсолютно възпрепятствани да достигнат до антропософията, възпрепятствани са вътрешно въпреки всичко, което може би им бива поднесено или по-добре казано, би могло да им бъде поднесено от нас като антропософия, ако биха пожелали да го приемат? Това ние добре виждаме. Това е нещо, което абсолютно принадлежи към великото решение в настоящия живот. И онова, което се разиграва тук, се превръща в нещо кармически важно както за този, който после идва в Антропософското движение, така и за онзи, който остава вън от него, това се превръща в нещо извънредно важно.

Защото нека си представим, че тези хора се срещнат отново в едно бъдеще възплъщение - нали това, което ни се случва в бъдещи възплъщения, се подготвя още в настоящето възплъщение - тогава тази среща, именно с хора, към които се намираме в такова отношение, каквото сега охарактеризирах, ще бъде такава, че съществуващата иначе отчужденост ще се увеличи. Защото Михаил действа също и във физическите симпатии

и антипатии. Обаче всичко това се подготвя още отсега, то се подготвя още отсега за всеки отделен антропософ. Ето защо извънредно важно за антропософа е да обгърне с поглед тези кармически връзки, тези кармически отношения, които се създават между него и неантропософите. Тук стават именно неща, които достигат горе чак до непосредствената по-висша от нас йерархия. Защото виждате ли, съществува един еквивалент на това, което аз описах: че импулсите на Михаил се явяват като образуващи раса; съществува един еквивалент на това.

Да вземем случая, когато кармата е такава, че някоя личност е обхваната в най-превъзходния смисъл от антропософските импулси, обзета е със сърце и ум, бих искал да кажа, с дух и душа. Но тогава е необходимо нещо, което изказано звучи странно, парадоксално; но то е необходимо: Тогава неговият Ангел трябва да научи нещо. И това, виждате ли, е нещо извънредно важно. Съдбата на антропософите, която се разиграва между антропософи и неантропософи, хвърля своите вълни вътре в света на Ангелите. Това води чак до едно разделяне на духовете в света на Ангелите. Ангелът, който придружава антропософа до следващите въплъщения се научава да се ориентира още по-дълбоко в духовните царства, отколкото можеше да стори това по-рано. А Ангелът, който принадлежи на другия, който не може да влезе в антропософското движение, потъва надолу. И първо може да се види в съдбата на Ангелите, как става великото разделяне. Сега е така - и това е нещо, мои мили приятели, на което бих искал да обърна вниманието на вашите сърца, - че от едно относително единно царство на Ангелите се поражда едно разделено на две царство на Ангелите, едно царство на Ангелите с влечение нагоре към по-висшите светове и едно такова, в което Ангелите проявяват влечение надолу към по-ниските светове. Докато тук на Земята се извършва образуването на общността на Михаил, ние можем да видим над това, което тук се образува като общност на Михаил, възлизаци Ангели /виж рис. жълто/ и слизащи Ангели /зелено/.

Табела 7

Всъщност когато днес гледаме по-надълбоко в света, ние непрестанно можем да наблюдаваме тези течения, които имат в себе си нещо разтърсващо сърцето.

Аз казах: - Онези, които идват в Антропософското общество, се делят на две групи. Едната група са такива хора, които още внасят знание от старото езичество

и са се развили по-нататък, започвайки от езичеството, без да имат много опитност за онова християнско развитие, което е станало още във времето на Кали-Юга, сега те се вращават в онова християнство, което отново трябва да бъде космическо християнство; следователно те са езически предразположени души, които всъщност едва сега се вращават в християнството. Другата група са такива души, които повече са уморени от християнството (уморени от езичеството?)*, но не си признават това, които от самото начало се вращават в антропософското движение поради неговия християнски характер, при което те се вращават не толкова дълбоко в това, което е антропософска космология, антропософска антропология и т. н., а се вращават повече в абстрактно религиозното. Тези две групи ясно се различават една от друга.

Онази група, която, така да се каже, е още езически предразположена, изпитва особена необходимост с цялата интензивност да обхване носещите сили на антропософията, така да се каже, без да се оставя да бъде отклонена от никакви съображения, да върви в посоката на тези носещи антропософски сили.

Всичко това са неща, които всъщност, трябва добре да се вляят в сърцата; но те трябва да се вляят в сърцата на антропософите. Само тогава ще бъде възможен един действителен съвместен живот сред Антропософското общество на основата на конкретната антропософия.

* Виж забележка стр. 181.

Защото когато повече езически устроените души проявяват техните сили, които в това въплъщение дълбоко са залегнали в основата на душите и които при някои хора трудно успяват да се излявят, - когато тези души проявят техните сили, тогава над цялото Антропософско общество ще се разпростре атмосфера на напредък напълно в смисъла на Михаил.

Но тогава трябва да имаме смелостта да вникнем именно в тази силна борба, която се води между това, което Михаил трябва да предприеме за овладяване на своята велика задача, и това, което Ариман постоянно противопоставя. Ариман е обхванал първо определени тенденции в развитието на цивилизацията, за да ги постави в своя служба. Помислете само, че овладяването на интелигентността от страна на хората е станало възможно едва в 15-то столетие, откакто Съзнателната душа се развива в човека; защото тя е притежание на човека, тя може да си усвои интелигентността. Едва от онова време насам хората са добили това, които ги кара така много да се гордеят с тази лично действаща интелигентност.

Опитайте се да направите една малка сметка, която обаче обхваща нещо страшно голямо, но само пространствено голямо, опитайте се да направите една малка сметка, мои мили приятели. Сборувайте така в мисли всичко това, което днес е мислено от всички писатели на вестници в един ден по цялата Земя, за да се издадат вестниците. Моля, обгърнете с поглед това. Обгърнете с поглед този сбор от интелигентност, която се изсмуква от перата и се настила на хартията, след това се напечатва и т. н.. Обгърнете с поглед това, което се разлива тук като лична интелигентност в света.

А сега върнете се няколко столетия назад в миналото, идете назад в 13-то столетие и обгърнете с поглед, дали там изобщо съществува нещо подобно. То съвсем не съществува там.

Но аз бих искал да ви дам още една друга задача. Помислете - днес е неделя, съществува особен случай за това - колко събрания се провеждат от запад до изток върху политически въпроси, върху Европа, ние можем да кажем: Колко много лична интелигентност се разлива в атмосферата на Земята. Представете си 13-то столетие. Хората са минавали без това, без вестници, без събрания; всичко това не е съществувало тогава. Ако се пренесете в 13-то столетие, насочвайки поглед върху света, вие имате формално един свободен поглед. Там не съществуват никакви редакции на вестници, не съществуват никакви политически събрания. Всичко това не съществува там, вие поглеждате свободно.

Днес навсякъде виждате да се разливат вълните на личната интелигентност. Те изпълват света. Вие не можете да виждате през тях, това е духовен въздух просто да го режеш. Също както в някои зали, където всеки изпуска дим от своята лула или от своята цигара, въздухът може просто да се реже, така е и в духовната област с въздуха.

Ние трябва да вземем под внимание такива разлики, когато по някакъв начин искаме да преценяваме редуващите се епохи. Когато четете историци като *Ранке*, вие съвсем не забелязвате, че е така; но това са

действителни факти.

Но какво представлява всичко това, което е проникнало в човечеството? Всичко това е духовна храна за ариманическите същества. Те първи имат възможност да се подвизават в тази област. Ето защо възможностите за намесата на Ариман в цивилизацията са станали все по-силни и по-силни. Такива духове като Ариман естествено не могат да се въплътят във физически тела на Земята, но въпреки това те могат да действат на Земята; те могат да действат на Земята чрез това, че наистина не се въплътяват, но именно се вселяват за определени времена. Тогава, когато настъпва това, за което аз говорих - размътване на съзнанието или отклоняване на съзнанието само за определено време, - човекът представлява една обвивка, една дреха, - Ариман има възможност, не да се инкарнира, а да се всели, да действа със способностите на човека от самия човек.

Моята задача ще бъде именно да говоря за това действие на Ариман. И тогава, бих искал да покажа, доколко например Ариман се явява дори и като писател в течение на новото време, за да обърне вниманието върху това, което трябва да бъде наблюдавано от онези, които днес искат да наблюдават реалности.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 4 август 1924 г.

Ние трябваше да почувстваме, че намиращият се сред антропософското движение отделен човек, долавя нещо от особеното кармично положение, което поражда стремежа на човека към антропософските въпроси. Ние трябва да си признаем, че в обикновените условия на живота човекът долавя малко от своята карма и че той застава в живота така, като че нещата, които за него се превръщат в преживявания, стават по случайност. Че в това, което ни среща в земния живот от раждането до смъртта има съдбовно-кармически взаимовръзки, малко се обръща внимание. А когато му се обърне внимание, тогава хората веднага вярват, че в него се изразява нещо фаталистично, изразява се нещо, което поставя под въпрос човешката свобода и други подобни.

Аз често съм говорил за това, че именно дълбокото вникване в кармическите връзки поставя в истинска светлина същността на свободата. И когато по-точно обгърнем с поглед кармическите връзки, ние не трябва да се страхуваме, че с това бихме могли да изгубим безпристрастното проникване в същността на човешката свобода. Аз ви описах нещата, които са свързани както с минали земни съществувания на онези, които влизат в общността на Михаил, така и с живота между смъртта и едно ново раждане. От това вие виждате, че при такива хора, т.е. всъщност при всички вас, кармически се касае за това, че духовното играе голяма, много важна роля в цялото вътрешно устройство на душата.

В нашата днешна материалистична епоха един човек, който изхожда от

всичките отношения на възпитанието и на живота, може всъщност да дойде честно до антропософията само благодарение на това, че в себе си той има кармически импулс, който го тласка към духовното - иначе неговото идване е нечестно. Този кармически импулс е сбор от всичко онова, което преди слизането в този земен живот е било изпитано така, както аз го описах.

Но фактът, че човекът е така силно свързан с духовни импулси, които действат направо върху неговата душа, това го довежда дотам, при слизането от духовния във физическия свят да се потопи по-малко интензивно във външното тяло, отколкото това става при другите хора. Бихме искали да кажем: - На всички онези, които се вживяват по описания начин в течението на Михаил, им беше поставена целта, да влязат във физическото тяло с известна резервираност. И това лежи напълно в основата на кармата на антропософските души.

При онези, които днес подчинявайки се на един вътрешен подтик се държат съвсем съзнателно и страхливо настрана от антропософското учение, при тях навсякъде намираме, че те здраво са заседнали във физическото тяло. При тези, които днес се обръщат към онзи духовен живот, който антропософията иска да даде, ние намираме, че най-малко астралното тяло и азовата организация са по-слабо свързани с физическия и етерен организъм.

Това обаче обуславя, че човекът ще се справя по-трудно с живота, просто поради това, че има да избира между повече възможности отколкото други, защото той лесно израства от това, в което другите се вращават. Помислете само, колко силно някой човек днес е онова, което той е станал чрез външните условия на живота и че всъщност, бихме искали да кажем, че няма никакво съмнение, че той принадлежи към тези отношения. Виждаме един чиновник, търговски съветник, ръководител на строежи, фабрикант и т. н.: Те са това, което са, с абсолютна самопонятност. Без съмнение, и между тях се случва някой да каже: - Изглежда, че съм бил роден за нещо по-добро, или поне за нещо друго; но който казва това, той не го мисли сериозно. Сравнете с това безкрайните трудности, които се изпречват пред онези, които са тласкани чрез един вътрешен стремеж към духовността на антропософията. Може би това никъде не се проявява така очебийно, както при най-младите хора.

Виждате ли, ако вземем именно по-възрастните ученици на Валдорфското училище, онези, които се намират в по-горните класове, ние намираме както при момчетата така и при момичетата, че те бързо напредват по пътя на тяхното духовно-душевно развитие, но че поради самото това обстоятелство на тези младежи не им е по-лесно, а напротив много по-трудно, защото става по-сложно вътрешно да се овладее живота. Възможностите се разширяват, стават по-големи. И докато иначе в обикновения ход на живота днес съвсем не е някаква голяма задача - като оставим настрана някои изключения, - за онези, които са възпитатели и

учители на подрастващото поколение да намерят средства и пътища, за да могат да дадат правилен съвет, даването на такъв съвет се затруднява именно тогава, когато се съдейства за напредъка на децата във Валдорфското училище, защото напред изпъква общочовешкото и защото далечината на кръгзора, който се усвоява, поставя пред очите на душата по-голям брой възможности.

Ето защо за учителите във Валдорфското училище, след като кармата ги е довела до тази професия, е необходимо от тяхна страна да усвоят широк кръгзор, обширно познание на света, ширина на чувстването на света, далновидност. Всички педагогически правила и подробности са много по-маловажни на това място отколкото далновидността. И можем вече да кажем: - При нещо подобно като кармата на един такъв учител отново се показва, как се откриват много повече възможности отколкото иначе. Такъв един младеж или дете не поставя на учителя определени, а разнообразни, на всички посоки диференцирани загадки. За всичко, което съществува като кармически предпоставки, които тласкат към антропософията, най-добре можем да предизвикаме едно разбиране, когато не говорим педантично очертано, а когато повече загатваме такива неща и повече охарактеризираме атмосферата, в която живеят и се развиват антропософите.

Всичко това обаче налага необходимостта, антропософът да обърне внимание на едно предварително условие, на една при него особено силно развита предпоставка в неговата карма. Могат да бъдат изнесени най-различни неща и ние ще изнесем още разнообразни неща върху причините, поради които един или друг характер, един или друг темперамент е тласкан към антропософията от онези събития на духовния свят, които аз описах; обаче всички тези подтици, които тласкат отделните антропософи към антропософията, имат нещо като един насрещен образ, като една противоположност, който е по-силно начертан от мировия дух, отколкото е случаят при другите хора.

Всичко това, което съществува като множество възможности по отношение на най-разнообразните неща в живота, изисква от антропософите инициатива, вътрешна инициатива на душевния живот. И ние трябва да се запознаем с това, че за антропософа важи следното изречение, което той трябва да си каже: - Щом чрез моята карма веднъж съм станал антропософ, тогава онова, което ме е тласнало към антропософията изисква аз да обърна внимание на това, как в моята душа - повече или по-малко задълбочено - се явява необходимостта да проявя в живота душевна инициатива, да мога да започна нещо от най-дълбоката вътрешност на моето същество, да мога да преценя нещо, да мога да реша нещо. -

Това всъщност е написано в кармата на всеки един антропософ: - Стани човек с инициатива и виж, когато поради препятствия на твоето тяло или поради пречки, които иначе се изправят пред тебе, не можеш с

инициативата да намериш центъра на твоето същество, как всъщност страданията и радостите при теб зависят всъщност от това намиране или не намиране на личната инициатива. - Това е нещо, което написано със златни букви би трябвало да стои пред душата на антропософа, че в неговата карма е вложена инициатива и че много от това, което го среща в живота, зависи от обстоятелството, доколко той волево може да осъзнае тази инициатива.

Помислете, че с това всъщност е казано извънредно много; защото същевременно днес има много неща, които заблуждават извънредно много по отношение на всичко това, което може да направлява и ръководи съждението. А без ясна преценка относно отношенията на живота инициативата не се разгръща от основите на душата. Но кое именно днес ни довежда до една ясна преценка на живота?

Мои мили приятели, нека да обгърнем с поглед една от най-важните характерни черти на нашето време и нека си отговорим на въпроса, как можем да стигнем до определена яснота по отношение на една от най-важните характерни черти на нашия съвременен живот. Вие ще видите, че при това, което днес ще кажа, се касае за нещо подобно на яйцето на Колумб. Обаче при яйцето на Колумб се касае, някому да дойде на ум да го постави така, че то да може да стои изправено; а също и при това, за което сега ще говоря, ще се касае за това, на някого да му дойде на ум, да му хрумне.

Ние живеем в епохата на материализма. Това, което съдбовно се случва около нас и вътре в нас, от една страна стои под знака на материализма, а от друга страна в знака на застъпления навсякъде за сега интелектуализъм. Аз охарактеризирах този интелектуализъм вчера при журналистите и при стремежа да се обсъждат работите на света навсякъде в народни събрания. Трябва да осъзнаем, колко силно днес човекът стои под влиянието на тези две съвременни течения. Защото почти е невъзможно човек да избегне тези настоящи течения на интелектуализма и на материализма, както е невъзможно без да има чадър, да не се намокри, когато вали. Това е навсякъде около нас.

Следователно помислете само: Ние просто можем да не знаем определени неща, които трябва да знаем, ако не ги прочетем във вестника; ние не можем да научим определени неща, които трябва да научим, ако не ги учим в смисъла на материализма. Как някой днес може да стане лекар, ако при това не иска «да консумира» материализма! Той не може другояче, освен да приеме материализма; разбира се, че трябва да стори това. И ако не иска да приеме материализма, той не може да бъде действителен лекар в смисъла на днешното време. Следователно ние сме постоянно изложени на това. Но това действа необикновено силно в кармата.

Обаче всичко това е създадено като че ли затова, да подкопае инициативата в душите! Всяко народно събрание, в което човек отива, като народно събрание има само една цел, да подкопае инициативата на

отделните хора, с изключение на онези, които говорят или са ръководители. Всеки вестник може да изпълни своята задача само тогава, когато създава «настроение», следователно когато подкопава инициативата на отделния човек.

Ние трябва да насочим поглед върху тези неща и трябва да осъзнаем, че всъщност това, което човекът има като свое обикновено съзнание, е една много малка стаичка. Всичко, което около човека става по начина, който аз описах, има огромно влияние върху подсъзнанието. И в крайна сметка не ни остава нищо друго, - ако мога така да се изразя - освен като хора да бъдем и съвременници. Някои вярват, че в дадена епоха човек би могъл да бъде «само човек», но това води до гибел - ние трябва да бъдем също и съвременници. Естествено че е лошо, когато човек не е нищо друго освен съвременник, но все пак той трябва да бъде и съвременник; това означава, че трябва да имаме чувство за това, което става във времето.

Но без съмнение някои антропософски души са изтръгнати от едно живо чувство за това, което е във времето, като приятно искат да плуват извън времето. В това отношение човек може да има най-странните изживявания в разговори с антропософи. Те знаят например много добре, кой е бил Ликург, но понякога могат да проявят такова непознаване на съвременниците, което е просто трогателно.

Това се дължи именно на факта, че - понеже заложбата за инициативата е налице - човекът, който има именно такава заложба и е поставен така чрез неговата карма в живота, всъщност постоянно е - простете за изрази - като една пчела, която има жило, но се страхува да жили в съответния момент. Инициативата е жилото; но човекът се страхува да жили. Той се страхува именно да бode в ариманическото. Той не се страхува, че чрез това ариманическото естество ще бъде някак си увредено, но се страхува, че жилото убоща и се връща обратно и тогава може да се забode в неговото тяло. Приблизително така е устроен страхът. И така инициативата остава непроявена поради един общ страх от живота. Ние трябва да прозрем тези неща.

Когато по този начин навсякъде теоретически и практически се сблъскваме с материализма и материализмът е мощен, ние сме затруднени в нашата инициатива. И ако един антропософ има чувство за това, той навсякъде бива отклоняван и отблъснат чрез практическия и теоретическия материализъм даже чак до най-силните импулси на неговата воля. Обаче това оформя кармата по един особен начин. И ако наблюдавате добре себе си, относно това вие ще изпитвате нещо във вашия живот от сутрин до вечер. И от това следва да се породи общото чувство: - Как теоретически и практически мога да докажа на материализма неговата погрешност? - И този е стремежът, който съществува у много антропософски души, по някакъв начин да докажат погрешността на материализма. Тази е загадката на живота, която е дадена на мнозина от нас теоретически и практически: - Как можем да докажем на материализма неговата погрешност? -

Някой, който е минал през училище, станал е учен - примери има достатъчно много в Антропософското общество, - когато се пробуди антропософски, чувства извънредно голям стремеж да опровергае материализма, да води борба против материализма, да каже всичко възможно против материализма. Той започва да води борба против материализма, да го опровергава, вярва може би именно чрез това, че стои истински в течението на Михаил. Най-често това не се удава и може да се каже, че онези неща, които се казват против материализма, се казват много често от една добра воля, но те всъщност не успяват; те не правят никакво впечатление върху онези, които са материалисти в теоретическо и в практическо отношение. Защо е така? Това именно е, което възпрепятства яснотата на преценките.

Антропософът застава така и за да не остане неговата инициатива непроявена, иска да е наясно с това, което идва срещу него като материализъм. Той иска навсякъде да намери погрешността на материализма и по правило не намира много нещо. Той вярва, че опровергава материализма, - но материализмът винаги отново се изправя. На какво се дължи това?

Сега идва именно това, което, бих искал да кажа, е яйцето на Колумб. На какво се дължи това, мои мили приятели?

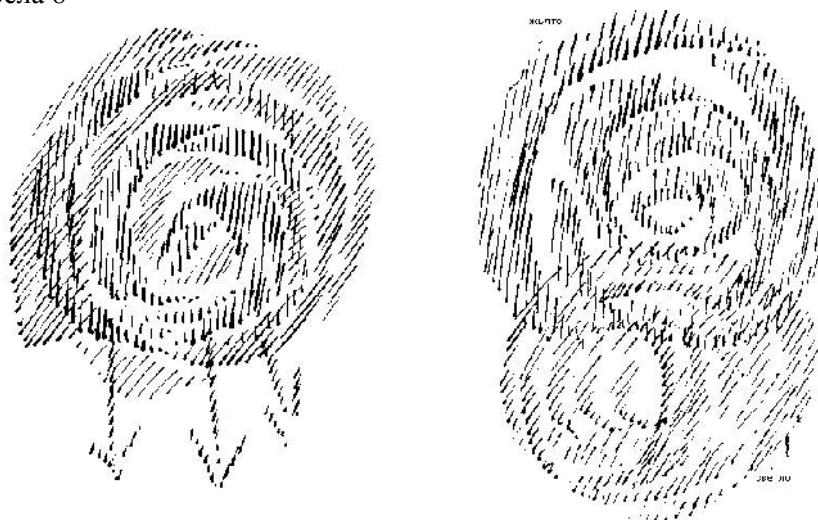
Виждате ли, то се дължи на това, че материализмът е верен – нещо, което аз често пъти съм казвал. - Материализмът не е погрешен, а има право. От там идва това. И антропософът трябва да се научи по един особен начин, че материализмът има право. Той трябва да научи това именно по този начин: Материализмът има право, но той важи само за физическото тяло. Другите хора, които са материалисти, познават само физическото тяло, или поне вярват, че го познават. Тази е грешката, грешката не лежи в материализма. Когато човек се запознава с анатомията, физиологията или с практическия живот по материалистичен начин, той се научава да познава истината, но тази истина важи само за физическото естество. И това признание трябва да бъде направено от най-дълбоката вътрешност на човешкото същество, - че материализмът има право в неговата област и че блестящата страна на новото време е, че е намерена истината в областта на материализма. Но въпросът има неговата практическа страна, неговата практическа кармическа страна.

В кармата на антропософа може да се случи, той да дойде до чувството: - Аз живея с такива хора, с които дори кармата ме е събрала - вчера аз говорих за това, - аз живея заедно с хора, които познават само материализма, които знаят истината само за физическия живот; те не идват при антропософията, защото са заблудени от правилността на това, което знаят.

Днес ние живеем в епохата на Михаил с душата, в която се намира изтръгналата се от властта на Михаил интелектуалност. Когато самият Михаил управляваше космическата интелигентност, нещата се представяха

различно. Тогава космическата интелигентност постоянно изтръгваше душата от това, което съществуваше като материализъм. Естествено и в други епохи е имало материалисти, но не както в нашата епоха. В други епохи когато някой беше материалист, беше всаден с неговия

Табела 8

аз и с неговото астрално тяло в неговото физическо и етерно тяло и чувствуваше своето физическо тяло /виж рис. вдясно, светло/. Обаче това, което Михаил управляваше като космическа интелигентност, отново откъсваше душата от това физическо тяло /жълто/. Днес ние живеем до хора, свързани сме често пъти кармически с тях, в които положението е следното: Те имат физическото тяло; но понеже космическата интелигентност е отпаднала от властта на Михаил и, така да се каже, живее лично, индивидуално в човека, азът, цялото духовно-душевно същество на човека остава вътре във физическото тяло /виж рис. вляво/. Те стоят до нас, като тяхното духовно-душевно същество е дълбоко потопено в тяхното физическо тяло. Така ние трябва да гледаме на това съобразно истината, когато стоим до недуховни хора. И това стоене до недуховни хора не трябва да предизвиква само симпатия и антипатия в обикновения смисъл, но то трябва да има в себе си нещо потресаващо. И то може да има в себе си нещо потресаващо, мои мили приятели! Ние биваме разтърсени, когато насочим поглед върху онези материалисти, които често пъти са високо надарени, които от определени инстинкти също могат да имат много добри подтици, но не могат да дойдат до духовното.

Ние долавяме потресаващото тогава, когато обгърнем с поглед именно големите дарби, благородните човешки качества при материалистите. Защото не може и да става дума, че онзи, който днес във времето на великите решения не може да намери път до спиритуализма не уврежда своя душевен живот в следващото възплъщение. Той получава такава

увреждане. И всъщност - наред с това явление, че благодарение на тяхната карма днес определен брой хора имат стремеж към духовното, а други не могат да достигнат до това духовно - при гледането на това противоречие наред с този факт ние би трябвало да намерим в кармическия съвместен живот с такива хора, каквито аз охарактеризирах, нещо дълбоко разтърсващо, нещо дълбоко вълнуващо нашата душа. Само тогава ще разберем нашата карма, иначе не. Защото ако вземем всичко това, което казах върху михаелизма, ако мога да го нарека така, ние ще открием, че «михаелитите» са обхванати в душата си от една сила, която от духовното иска да действа в целия човек, чак във физическото тяло на човека.

Вчера аз охарактеризирах това, като казах, че тези хора събличат расовото естество, онова, което от природното съществуване предава на човека един отпечатък, така че той е този или онзи човек. И когато човекът в тази земна инкарнация в която той тук сега става антропософ, бива обхванат от духовното, той бива подготвен да съществува не вече според такива външни признаци, а такъв, какъвто е в неговото сегашно въплъщение. Някога при този човек - нека съзнаваме това с всичката скромност, - духът ще покаже, как може да създава физиономия, да създава формата на човека.

Това никога не е било в мировата история. Досега хората са изграждали физиономията си от силите, които лежат в основите на техните народи, от физическото. И днес още от физиономията на хората, особено когато са млади, когато лицата още не са набраздени от грижите на живота или от радостите и възторга, от божествената страна на живота, бихме могли да кажем, откъде произхождат те. Някога ще има хора, по физиономията на които ще можем да кажем, какви са били те в тяхното минало въплъщение, когато са се домогвали до духовното. Тогава до тях ще стоят другите - и какво ще означава тогава кармата? Тогава кармата ще е смъкнала кармическите средства, кармическите афинитети.

В това отношение онзи, който взема живота сериозно, ще ви каже: - Човекът кармически беше свързан с мнозина или още е свързан с такива, които не могат да влязат в духовното. И може би наред с известно сродство на живота той ще чувства една дълбока отчужденост, напълно оправдано ще чувства една такава дълбока отчужденост. Кармическата връзка, която иначе съществува в живота, отпада, тя изчезва. И между човек, който стои във в полето на материализма, и човек, който стои в полето на спиритуализма, вече не остава нищо кармично, - а остава това, - като че ли материалистът особено внимателно трябва да наблюдава другия. И ние можем да насочим нашия поглед към едно време в бъдещето, когато онези, които в течение на 20-то столетие ще навлязат все повече и повече в духовното, ще стоят наред с други, които в минали земни съществувания са живели кармически свързани с тях. В това бъдеще все по-малко ще се проявяват кармическите афинитети, кармическите родства; обаче онова, което ще е останало от кармическите средства, ще

бъде това, че стоящите в полето на материализма ще трябва да гледат тези стоящи в полето на духовността. В бъдеще днешните материалисти ще гледат към днешните духовни хора. Това ще остане от кармата.

Това отново е един потресаващ факт, мои мили приятели. И защо това ще бъде така? О, това е вложено в един мъдър божествен миров план. Чрез какво днес материалистите се оставят да им бъде доказано нещо? Чрез това, че те го имат пред очите си, чрез това, че могат да го напишат с ръцете си. Стоящите в полето на материализма ще виждат с очите си, ще могат да напишат с ръцете си при онези, с които по-рано са били кармически свързани, по тяхната физиономия, по израза на цялото им съществуване е духът. Защото сега духът ще бъде една сила, която създава физиономията. Така ще бъде доказано за очите, ще бъде доказано на самия човек, как духът е нещо творещо в света. И към кармата на антропософите ще принадлежи, че те ще могат да демонстрират пред онези, които днес стоят в полето на материализма, че има дух, и че духът се доказва на самия човек чрез решенията на боговете.

Обаче за да се стигне дотам, е необходимо да не заставаме срещу интелектуализма с една неясна, мъглива дейност, да не излизаме без чадър. Искам да кажа, че сега ние сме изложени на това, което аз нарекох две течения - произнасянето на речи и писателството. Аз казах, че както човек се намокря, когато излиза без дъждобран през време на дъжд, така и това идва към хората - не може да бъде друго. В «най-нежната младежка възраст», когато сме станали на 20 до 24 години, ние трябва да изучаваме в материалистичните книги онова, което е необходимо. Да, през тази нежна възраст до 20, 24 години положението е действително такова, че, когато изучаваме нещата, ние сме подготвени вътрешно напълно за материализма, подготвени сме за него от съчетаването на изреченията, от пластичното изграждане на изреченията. Можем да се опълчваме срещу това - но нищо не помага, въпреки всичко сме подготвени чрез това.

Тук именно е необходимо да не си служим само с формалности. Днес ние не можем да предпазим един човек, да не бъде изложен на интелектуалния материализъм. Защото днес е невъзможно да не се пишат материалистични книги върху ботаниката или върху анатомията; отношението на живота не позволява това. Обаче касае се да обхванем тези неща не само формално, а да ги обхванем в тяхната действителност. Тук ние трябва да разберем, че понеже Михаил не изтръгва вече душевно-духовното от физическо-телесното както по-рано Ариман може да действа върху душевно-духовното намиращо се в тялото. И именно тогава, когато това душевно-духовно естество е надарено, но потъва в тялото, то е много достъпно за Ариман, изложено е особено много на Ариман. И Ариман намира своята плячка особено при най-надарените хора, за да изтръгне интелигентността от Михаил, да я отнеме от Михаил. Тогава настъпва именно това, което в нашето време играе много по-голяма роля, отколкото обикновено се мисли. Ариманическите духове не могат да се възплътят, но

те могат понякога да се вселят, да проникнат временно човешките души и човешките тела. Тогава блестящия, превъзходящият дух на една ариманическа интелигентност е по-силен от това, което се намира в отделния човек - много, много по-силен. Тогава колкото и умен да е отделния човек, колкото и много да е учил той, когато физическото тяло е напълно обзето от тази ученост, един ариманически дух може да се всели временно в него. Тогава през неговите очи гледа Ариман, Ариман движи неговите пръсти, Ариман е този, който смърка, Ариман е този, който ходи.

Антропософите не трябва с уплаха да отстъпват пред такива познания. Защото само това може да доведе интелектуализма с неговата действителност пред душата. Ариман е една велика, превъзходяща интелигентност и той би искал да постигне нещо особено с развитието на Земята. Той използва всеки случай, когато по някакъв начин духовността е така пренесена в тялото на един човек, че тялото е силно обхванато, че чрез това силно обхващане на тялото от духа съзнанието е понижено и приспано. И тогава се случва - това е станало възможно именно в наше време - тогава се случва един блестящ дух да се настани в един човек, но той да превишава човешката личност. Тогава един такъв дух, който се намира в една човешка личност и превишава човешката личност, може да действа на Земята, да действа, както хората действат.

Към това Ариман се стреми първоначално, той се стреми силно към това. Аз ви говорих за явяването отново на Земята на онези, които сега приемат духовното, които вършат това съвсем честно и интензивно; това ще бъде в края на столетието. Но ариманическите духове искат най-силно да използват точно това време, понеже хората са така силно завладени от обзелата ги интелигентна същност, понеже хората са невероятно умни. Днес се страхуваме да срещнем някой умен човек! Но ние постоянно имаме този страх, защото почти всички са умни, така че не можем да се освободим от страха относно остроумието на хората. А това остроумие, което се възпитава и развива, се използва от Ариман. И когато телата също са особено подходящи за това съзнанието да може да бъде понижено и размътено, тогава се случва самият Ариман да се яви вселен в човешка форма. Може да се докаже, че Ариман вече на два пъти се е явявал по този начин като писател. И за този, който като антропософ иска да обгърне ясно и строго живота с поглед, ще се касае и в този случай да не изпада в положението да не разпознава нещата.

Защо каква полза има, мои мили приятели, ако някой издаде някъде една книга и напише своето име върху нея, а всъщност той съвсем не е авторът? Тогава истинският автор бива припознат за един друг. Ако Ариман е автор на някаква книга, как би могло да бъде от полза, ако считаме за автор някой човек, а всъщност Ариман е този, който чрез своята блестяща дарба така се проявява във всичко, че може да се отъждестви със стила на един човек! Как това може да бъде за благото на хората, ако Ариман е писателят и хората смесват неговите произведения с човешко творчество? Да усвои

човек в тази област способността да различава нещата, това е безусловно необходимо, мои мили приятели.

Аз исках да ви доведа до това, за да обърна вниманието ви върху едно явление, което става в нашата епоха. В лекцията, която ще изнеса следващия петък аз ще навляза в по-големи и по-точни подробности по този въпрос.

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 8 август 1924 г.

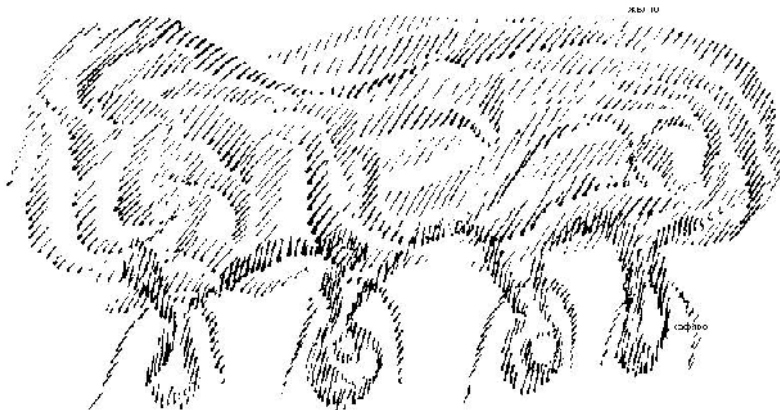
Ние дълго време говорихме за кармическите отношения, които са свързани с антропософското движение, с Антропософското общество, с отделните личности, които честно изпитват вътрешен стремеж да прекарат своя живот сред антропософското движение. И въпреки че в тази насока има да се кажат още много неща за кармическите отношения и след завръщането ми от Англия, днес в последния час преди отпътуването ми за Англия - пътуване, което ще заеме почти цялата останала част на месец август - бих искал именно да изнеса като един вид заключение някои неща, които ще бъдат годни да закръглят мислите, които трябваше да ви съобща в тези кармически разглеждания.

Всички вие мои мили приятели, сте забелязали, как кармата на отделния антропософ е минала през разнообразни форми на изграждане в минали земни съществувания и в живота между смъртта и едно ново раждане. И особено през последните два часа ние можахме вече да загатнем, какво значение може да има това за кармата на отделния антропософ. Ние видяхме, че тази карма на антропософа е свързана с цялото развитие, през което е преминал принципът на Михаил в течение на дълги, дълги епохи. Ние първо видяхме повече по един абстрактен начин, как от властта на Михаил отпадна онова, което можахме да наречем управление на космическата интелигентност. В по-древни времена хората, както казах, не приписваха интелигентността на себе си, но всичко, което те проявяваха във форми на интелигентността, го считаха, че произхожда от инспирацията на по-висши същества. И сведущите в тази област знаеха, че това бяха онези висши същества, които в християнската терминология по-късно бяха наречени Михаил и неговите сподвижници. Аз ви посочих 8-то и 9-то столетие като онзи период от развитието на цивилизованото човечество, в който космическата интелигентност постепенно се насочи към Земята, така да се каже, прие форма на капки, които след това живееха в отделните души като лична интелигентност, като личен ум. Аз също ви посочих, как - традиционно, но също и с известно разбиране, - погледът остана насочен към космическата интелигентност, т.е. към древното управление на Михаил. Когато насочим поглед към в много отношения отличните учени, които позовавайки се на арабизма, позовавайки се на това, което, изхождайки от походите на Александър Велики, бе живяло като аристотелизъм в Азия, което после проникна мистиката на Изтока и я

направи, бих искал да кажа, интелигентна; когато насочим поглед върху всичко това, което после бе пренесено през Африка в Испания и като мавърска мъдрост бе действало там чрез една такава превъзходна личност като *Аверое*, в ученията на тези мавро-испански учени ние намираме един отблясък на възгледите, които са насочени към космическата интелигентност.

Нека достатъчно ясно да видим, как хората са си представяли това. За целта бих искал да начертая една скица на това, което тези мавърски учени и техните ученици са учили в Испания в 10-и, 11-и, 12-и век, по същото време, когато на други места в Европа царуваше нещо като школата от Шартр, за която аз подробно разказах.

В Испания мавърските учени и преди всичко една такава личност като Аверое учеха, че интелигентността царува навсякъде, че целият свят, Космосът е изпълнен от всецаруващата интелигентност. Хората долу на Земята имат различни качества, но те нямат собствена лична интелигентност. Винаги, когато един човек действа на Земята, една капка от интелигентността, един лъч на интелигентността, идваща от всемирната интелигентност, се потопява в известна степен, в главата, в тялото на човека, изпълва го, така че когато един човек ходи по Земята, той има в себе си нещо като един вид част от общата космическа интелигентност. Когато после човекът умира, Табела 9

когато мине през вратата на смъртта, тогава това, което той е имал като интелигентност, се връща обратно в общата интелигентност, протича обратно. Така че, каквото човекът има като мисли, като понятия, като идеи през време на живота си между раждането и смъртта, се влива обратно в общия резервоар на всемирната интелигентност и не може да се говори, че особено ценното нещо, което човекът носи в своята душа, неговата интелигентност, подлежи на едно лично безсмъртие.

Мавро-испанските учени учеха, че човекът няма лично безсмъртие. Той живее по-нататък, но най-важното от неговото съществуване - така казваха тези

учени, - е, че през време на живота той може да развие умственото знание. Но това не върви заедно с неговото същество. Следователно не можем да кажем, че интелигентната същност има лично безсмъртие. Виждате ли, това беше, бих искал да кажа, големият успех на борбата на схоластиците между доминиканците, стремежът, да наложат убеждението за личното безсмъртие на човека. В онова време това не можеше да се покаже по друг начин, освен така, че тези доминиканци твърдяха: - Човекът е лично безсмъртен и това, което Аверое учи, е ерес. Днес ние трябва да кажем това по друг начин. Обаче за онова време е понятно, че един човек, който не приемаше личното безсмъртие, както Аверое в Испания, беше обявен за еретик. Днес ние трябва да разгледаме въпроса съобразно с неговата реалност. Ние трябва да кажем: - В смисъла, в който човекът е станал безсмъртен според неговата Съзнателна душа, той си е извоювал това безсмъртие - това трайно съзнание за личността - след минаване през вратата на смъртта, той си е извоювал това безсмъртие едва от времето, когато Съзнателната душа заема място в него. Ако бихме запитали Аристотел или Александър Велики, как мислят те върху безсмъртието, какво биха ни отговорили те? Важното не са думите, но ако те биха били запитани и биха отговорили според християнската терминология, те биха казали: - Нашата душа е приета от Михаил и ние продължаваме да живеем в общение с Михаил. - Или те биха изразили това космологично; именно от една такава общност, каквато беше тази на Александър или на Аристотел, би било казано и е било казано космологически: -Душата на човека е интелигентна на Земята, но тази интелигентност е една капка от пълнотата на това, което Михаил разлива като интелигентен дъжд, който облива хората. И този дъжд идва от Слънцето, Слънцето отново приема обратно в неговата собствена същност душата на човека и душата на човека, която съществува между раждането и смъртта, се излъчва от Слънцето надолу към Земята. Господството на Михаил би било търсено на Слънцето. Така би се отговорило космологически.

Това дойде в Азия, върна се от Азия обратно и загоря още във възгледите на маврите в Испания през времето, когато схоластиците се застъпваха за личното безсмъртие. Ние не трябва да казваме, както са казвали схоластиците: - Това е едно заблуждение; - а трябва да кажем: - Развитието на човечеството донесе индивидуалното лично безсмъртие и това лично безсмъртие бе изтъквано първо в схоластиката на доминиканците. И една стара истина по отношение развитието на човечеството, която вече не беше вярна за онова време, беше проповядвана във висшите школи, които бяха подържани от маврите в Испания. Ние днес трябва да бъдем толерантни не само по отношение на съвременниците, а трябва да бъдем толерантни също и по отношение на онези, които разпространяваха старите учения. Хората от онова време не са могли да се отнесат по този начин; ето защо е важно постоянно и постоянно да си казваме: - Това, което доминиканските схоластици

наричаха безсмъртие, е всъщност истина едва откакто в човечеството бавно и постепенно навлиза Съзнателната душа.

Бихме могли да опишем това и напълно образно, имагинативно. Когато днес умира един човек, който действително е имал възможността през време на земния живот да проникне своята душа с интелигентност, с истинска интелигентност, тогава той минава през вратата на смъртта и поглежда назад към своя земен живот, което е бил един самостоятелен земен живот. В предишните столетия, след като е минавал през вратата на смъртта, човекът е поглеждал обратно към своя земен живот, виждал е, как етерното тяло се разтваря в Космоса, как след това той минава през душевната област, как изживява земните събития на своя живот в обратен ред. Тогава той е можел да си каже: - Така чрез Слънцето Михаил управлява онова, което беше мое. - Тази е именно голямата разлика. Но ние можем да преценим едно такова развитие, когато насочим поглед зад кулисите на съществуването и видим духовното зад материалното. Важното е да виждаме външните събития в човечеството, как те се формират от духовния свят.

Сега трябва да се пренесете отново във всичко онова, което аз казах. Пренесете се в онзи факт, че с 9-то следхристиянско столетие се извършва кризата: Космическата интелигентност слиза долу между земните хора. Това е обективен факт, то е онова, което става. А сега се пренесете в сферата на Слънцето, която Михаил заедно със своите сподвижници управляваше така, както аз разказах, като беше наблюдавано и изживяно сбогуването на Христос от Слънцето и неговото слизание на Земята в Тайната на Голгота, как постепенно космическата интелигентност слиза все повече долу на Земята и се превръща в човешко индивидуално познание. Едно важно събитие, което е направило дълбоко впечатление именно върху онези, които принадлежат към Михаил - последният път аз ги нарекох «михаелити» - това беше едно важно събитие, от особен характер, превъзхождащо всички други събития, което по-рано в друга връзка аз вече охарактеризирах, как то зае място в развитието на земната цивилизация. Но сега то трябва да бъде охарактеризирано така, както изглежда, гледано от Слънцето под аспекта на михаелитите; както се вижда от перспективата, когато се гледа от царството на Михаил към Земята.

Това важно събитие, това пълно със значение събитие стана в 869 година. То е осмият общ църковен събор в Константинопол, на който догматично бе констатирано: - Старият възглед за трихотомията - човекът се състои от тяло, душа и дух - е еретически, човекът има само тяло и душа, само че душата има някои духовни качества. Докато обективно интелигентността премина в отделните човеци, на Земята бе постановено - по един такъв категоричен начин, че никой, който се намираще в европейската цивилизация, не се осмели да му противоречи - че трихотомията е погрешна, че тя е еретическа. Не биваше да се говори, че

човекът има тяло, душа и дух, а биваше да се говори само за тяло и душа и на душата да се приписват някои духовни качества и сили. С това на Земята стана нещо, за което в царствата на Михаил можеше само да се каже: - В душите на хората ще се вмъкне убеждението, че духовното е само едно душевно качество, че духовното не е божественото, което царува в хода на развитието на човечеството. - Погледнете долу Земята - това говори Михаил - там изчезва съзнанието за духа. - Но, мои мили приятели, с изчезване на съзнанието за духа беше свързано това, за което днес предимно искаме да говорим.

Аз казах по-рано, че досега само абстрактно охарактеризирах, как е станало развитието на царството на Михаил зад кулисите на земното съществуване. Казах, че космическата интелигентност е слязла до отделните човеци. Но това е само една абстракция, мои мили приятели. Що е впрочем интелигентност? Естествено ние не трябва да си представяме, че когато се издигнем в най-висшите царства, там ще можем да напипаме, да хванем с ръце интелигентността, както тук във физическия свят хващаме дърветата или храстите. Що е «интелигентност»? Такива общи неща, разбира се, няма в действителност. Интелигентност са взаимните правила за поведение на висшите йерархии. Какво правят тези йерархии, как се отнасят те едни към други, какви са те едни спрямо други, това е космическа интелигентност. И тъй като естествено ние като човеци трябва да обгърнем с поглед първо непосредствено стоящото над нас царство, за нас космическата интелигентност конкретно става сборът същества от йерархията на Ангелите. Когато говорим конкретно, ние не можем да говорим за един сбор на интелигентност, а за един сбор от Ангели. Тази е действителността. Фактът, че в 869 година отците на църквата спореха, дали може да се говори за дух, беше последствие на това, че определен брой ангелски същества се отделиха от царството на Михаил, в което се намираха по-рано, и възприеха възгледа, че имат работа със земните сили, че само под ръководството на земните сили могат да ръководят хората. Виждате, какво събитие е това в действителност! Ангелите са онези същества, които водят човеците от един земен живот в друг земен живот. Най-близките същества, които стоят над нас в духовния свят са Ангелите, които ни съпровождат по пътя през живота между смъртта и едно ново раждане и отново ни насочват към земния живот, те са тези, които правят от отделните земни съществувания една цялостна верига на целия живот на човека. Определен брой ангелски същества, които имат тази задача, които по-рано бяха свързани с царството на Михаил, излязоха, напуснаха царството на Михаил. Не е възможно съдбата на хората да не бъде засегната от едно такова поведение. Защото кой участва на първо място в това, как се развива кармата, как между смъртта и едно ново раждане се обработват човешките земни дела, земни мисли, земни чувства? Това са ангелските същества. Но когато тези ангелски същества стигнат до едно свършено друго становище в Космоса, когато

те напускат, така да се каже, царството на Слънцето и вместо извънземни Ангели стават земни Ангели, какво трябва да се случи тогава? Тук фактически над цялото развитие на Европа зад външните факти стои една велика тайна. Без съмнение някои Ангели са останали в царството на Михаил. В онази велика свръхсетивна школа в началото на 15-то столетие също имаше такива ангелски същества, които са принадлежали към хората, които тогава бяха в царството на Михаил. Към всички души на хората, които живеяха в царството на Михаил, за които аз говоря, принадлежах ангелски същества, които останаха в царството на Михаил. Но другите бяха тези, които излязоха от това царство, които се отъждествиха с онова, което беше земна същност.

Но сега вие ще кажете: - Но как се случи всъщност, че на определен брой Михаиллови Ангели внезапно им хрумна да излязат от това царство на Михаил? А на другите не им хрумна да излязат от това царство! - Трябва да призная, че този е един от най-трудните въпроси, които могат да бъдат повдигнати по отношение на новото развитие на човечеството. Това е всъщност един въпрос, който, когато човек се занимава с него, трябва да раздвижи всички вътрешни сили. Това е един въпрос, който дълбоко и вътрешно е свързан с целия човешки живот.

Виждале ли, тук в основата фактически стои един космически факт. Вие знаете от моите лекции, които изнесох от това място, че всичко, което се счита за физическа планета, е колектив от духовни същества. Когато гледаме нагоре към една звезда, това, което се явява физически, е само външността; в действителност там ние имаме работа с един колектив от духовни същества. Но съществува определена противоположност - която винаги е съществувала, откакто е имало земно развитие, - между интелигенциите на всички планети и интелигенцията на Слънцето. От една страна имаме интелигенцията на Слънцето, от друга страна имаме интелигенциите на планетите. И винаги е било така, че интелигенцията на Слънцето е стояла под господството на Михаил, а другите планетни интелигенции под властта на другите Архангели. Следователно можем да кажем:

ИНТЕЛИГЕНЦИЯ НА СЛЪНЦЕТО
МИХАИЛ
ИНТЕЛИГЕНЦИИ НА ПЛАНЕТИТЕ

Меркурий:	РАФАИЛ
Венера:	АНАИЛ
Марс:	САМАИЛ
Юпитер:	ЗАХАРИИЛ
Луна:	ГАВРАИЛ
Сатурн:	ОРИФИИЛ

Но винаги е било така, мои мили приятели, че не можеше да се каже, че Михаил управлява само интелигенцията на Слънцето. Цялата космическа интелигентност е специализирана в интелигентност на Слънцето и в интелигентности на планетите: Меркурий, Венера, Марс и т. н.. Космическата интелигентност е управлявана заедно от отделните същества на йерархията на Архангелите, обаче над всички взети заедно винаги управлява Михаил, така че цялата космическа интелигентност е управлявана от Михаил. От само себе си се разбира, че всеки човек е бил човек и по-рано, когато Михаил управляваше космическата интелигентност и когато само един лъч от тази интелигентност проникваше в отделните хора така, че човекът можеше да се чувства все пак като човек на Земята и отделният човек не беше само една дреха на всеобщата космическа интелигентност. Но това произлиза от Слънцето - всяка човешка интелигентност произлиза от Михаил намиращ се на Слънцето.

Само когато настъпиха тези столетия, 8-то, 9-то, 10-то столетие, тогава се случи така, че отделните планетни интелигенции взеха под внимание обстоятелството, че Земята се е изменила, че Слънцето също се е изменило. Да, това, което става там навън в небесното пространство, което астрономите описват, е само външната страна. Вие знаете, че около всеки 11 години имаме период на слънчевите петна. Слънцето свети на Земята така, че определени места по него са тъмни, определени места са като петна. Това не винаги е било така. В много древни времена Слънцето е светело като еднообразен диск, по него не е имало петна. И след хиляди и хиляди години Слънцето ще има значително повече петна, отколкото днес. То ще става все по-петнисто. Това винаги е външната изява на факта, че силата на Михаил, космическата сила на интелигентността все повече намалява. В умножаването на слънчевите петна чрез космическото развитие се показва упадъкът, разрушаването на Слънцето; все повече се показва помътняването на Слънцето, остаряването на Слънцето в Космоса. И от появяването на достатъчно голям брой слънчеви петна другите планетни интелигенции разбраха, че не искат вече да бъдат управлявани от Слънцето. Те си поставиха за цел вече да не оставят Земята да бъде зависима от Слънцето, а тя да може да зависи директно от Космоса. Това става чрез решенията на планетните съвети на Архангелите. А именно еманципацията на планетната интелигенция става под ръководството на Орифиил, той ръководи тази еманципация от интелигенцията на Слънцето. Това беше пълно разделяне на мирови същества, които дотогава принадлежаха заедно. Слънчевата интелигенция на Михаил и планетните интелигенции постепенно стигнаха до космическа опозиция едни спрямо други.

Да, макар и на съществата от йерархията на Архангелите да приписваме свършено друг вид душевна сила, едно свършено друго устройство на тяхното вътрешно същество - трябва също да им припишем решения,

разсъждения върху това, което става. Ние хората също не вземаме решения по друг начин, освен гледайки нещата, които стават външно, оставяйки фактите да говорят, и под влияние на фактите правим това или онова. Само че между раждането и смъртта за нас са меродавни земните факти. За съществата от йерархията на Ангелите са меродавни такива факти, като тези, че в планетния живот става едно разцепление. Едната група се обърна към интелигенцията на Земята и с това същевременно към планетните интелигенции; другата група остана вярна на сферата на Михаил, за да пренесе и внесе в цялото бъдеще това, което Михаил управлява като нещо вечно. Нещо решаващо е, дали в цялото бъдеще Михаил може да пренесе това, което е вечно в неговото действие и то сега, когато цялата сила е при хората; когато това, което се явява във физическото Слънце, потъмнява и постепенно изчезва.

Така ние виждаме, как едно космическо събитие причинява разцепление между Ангелите, които по-рано бяха обединени с Михаил. Обаче тези същества вземат участие в образуването на кармическото развитие. А сега разгледайте всичко това, както става в живота между смъртта и едно ново раждане. Там не всяка човешка душа може да действа сама, също и не всеки Ангел, който ръководи човека, може да действа сам, а там йерархията на Ангелите действа заедно. В задружното действие се изживява кармата. Естествено, когато в един земен живот съм свързан с хора, и ние пренасяме това в следващия живот, тогава Ангелът на единния човек трябва да се срещне с Ангела на другия човек. Трябва да се стигне до съвместна дейност и това много пъти е било така. Това е ужасно потресаващо, бих искал да кажа, смазващо, което става на Земята при Вселенския събор от 869 година. То е сигнал за нещо огромно, което става горе в духовния свят. Това е разтърсващото - ако някой остане на правилни позиции, като правилно използва космическата интелигентност спрямо такива свръхмощни отношения на фактите - потресаващо важното, което настъпи и все повече и повече настъпва, е, че Ангелът на една човешка душа, която по-рано кармически беше свързана с друга човешка душа, не отива заедно с Ангела на тази друга човешка душа. Единият Ангел на две кармически свързани човешки души остана при Михаил, другият слезе долу на Земята. Какво трябваше да се случи тук? В периода между основаването на християнството и епохата на Съзнателната душа, който беше сигнализиран предимно чрез 9-то столетие, чрез 869 година, трябваше да се случи това, че в кармата на хората настъпи безредие! С това е казана една от най-важните думи, която въобще може да бъде изказана по отношение на новата история на човечеството. В кармата на по-новото човечество настъпи безредие. В следващите земни съществувания вече не всички изживявания бяха правилно поставени в кармата. И хаотичността на по-новата история, това, което внася в по-новата история все повече и повече социален, културен и друг хаос, който не позволява да се стигне до една цел, това е безредието, в което е била

вкарана кармата, защото настъпи разцепление в йерархията на Ангелите, принадлежащи към Михаил.

И сега можем да изкажем нещо, което е свързано с кармата на Антропософското общество, което е от извънредно голямо значение, което, бих искал да кажа, едва сега дава правилния нюанс. Защото всичко, което в крайна сметка може да се характеризира, опирайки се на дадените условия, не изчерпва онова, което става зад кулисите в духовния свят. Слабо и бледо е това, което избираме като мисли от земните отношения. След такава подготовка трябва да пристъпим към това, което характеризира чисто духовното.

Ние трябва да кажем: - Всичко, което чрез вътрешен душевен стремеж честно е събрало душите в Антропософското общество, то естествено важи. Но как става така, че съществуват също и силите, които допринасят на базата на чисто духовни принципи днес действително да се събират хора, които иначе са си чужди в днешния свят? Къде се крият силите, които карат хората заедно да се намерят? Тези сили се крият в това, че чрез настъпване господството на Михаил, чрез епохата на Михаил, в която живеем, с поемане господството над Земята от Михаил, със смяната на господството на Гавраил с господството на Михаил, от него се внася силата, която отново трябва да въведе ред в кармата на онези, които са вървели с него. Така че можем да кажем: - Кое обединява членовете на Антропософското общество? Обединява ги това, че те трябва да приведат в ред тяхната карма! Когато в течение на живота си някой забележи, че тук или там влиза в отношения, които не са съобразени с неговия вътрешен стремеж, които, може би, по някакъв начин остават вън от истинския баланс в човека между доброто и злото - това от една страна, - а от друга страна в него постоянно живее стремеж да напредва с антропософското учение. Тук е налице фактът, че съответният човек се стреми обратно към кармата, към действителната карма, към изживяването на действителната карма. Това за познаващия е космическият лъч, който действително се разлива чрез антропософското движение и означава възстановяване истината на кармата. Виждате ли, с този факт е свързано много от това, което е съдба за отделния човек в Антропософското общество, както и съдбата на цялото общество, защото те се сливат в едно.

Сега трябва да обгърнем с поглед следното: Виждате ли, хората, които са свързани със съществата от йерархията на Ангелите, останали в царството на Михаил, на тези хора им е трудно да намерят форми на интелигентност, за това, което те трябва да разберат. Те се стремят да запазят и личната интелигентност така, че това да може да бъде свързано с почитането на Михаил. Онези души, за които казах, че са взели участие в подготовката през 15-то и 19-то столетие, слизат долу на Земята, още дълбоко свързани със стремежа към Михаил и неговата сфера. Въпреки това те трябва да приемат индивидуалната лична интелигентност според принципите на развитието на човечеството. Това предизвиква раздвоение,

но едно раздвоение, което трябва да се разреши чрез духовно развитие, чрез сливането на индивидуалната дейност с това, което духовните светове донасят долу на Земята в епохата на интелигентността, в епохата на ума. Другите, чиито Ангели отпадат от сферата на Михаил - което естествено е свързано с кармата, защото Ангелът отпада, когато той е свързан с една човешка карма, която отговаря на това, - другите приемат личната интелигентност като нещо напълно разбиращо се от само себе си, обаче в замяна на това тази интелигентност действа автоматично в тях, тя действа чрез тялото. Тя действа така, че тези хора мислят умно, но без дълбоко да са ангажирани. Този беше големият спор, който дълго време бушуваше между доминиканците и францисканците. Доминиканците не можеха да развият принципа на личната интелигентност, освен при възможно най-голяма вяроност към сферата на Михаил. Францисканците, последователи на Дънс Скотус - не на Скотус Еригена - бяха изцяло номиналисти. Те казваха: - Интелигентността, е само сбор от думи. – Но всичко, което се разиграваше като спорове между хората, всичко това е отражение на мощни борби, които стават между една група Ангели и другата група Ангели.

Виждате ли, съществата от йерархията на Ангелите, които се бяха съединили със земния принцип, от към 9-то, 10-то столетие насам всъщност живеят на Земята. И отново това е потресаващото, мои мили приятели. Материализмът на Земята нараства, там най-напредналите, най-умните хора отричат духовното, започват да се подиграват с твърдението, че около тях има духовни същества също както има физически хора. В това време, в което се разпространява материализмът, все повече и повече Ангели слизат и живеят на Земята. Те взимат участие в това, което се върши на Земята. В определени времена, когато човешкото съзнание е замъглено, именно те се вселяват и действат на Земята. Голям брой ангелски същества се въздържат, обаче онези, които според тяхната ангелска карма стоят най-близо до ариманическите същества, не се въздържат, а се вселяват в хора, потопяват се в хора през определени времена.

Тогава се поражда онова, за което миналия път аз казах: - Ето, на Земята живее един човек; той има човешки дарби, човешка интелигентност, която проявява, може би, я проявява гениално, обаче за определено време, когато неговото съзнание е затъмнено, една ариманическа ангелска интелигентност, едно ариманическо ангелско същество се настанява в него. Тогава може да се получи това явление: Пред нас имаме даден човек, той изглежда така, като че е обикновен човек и от своята човечност пише това или онова. Но ариманическото същество може да се домогне до човека именно чрез онова, което днес се приема в интелигентни, в умствени форми. Човек трябва да прояви своята личност, ако не трябва днес да бъде злят от всичко това, което аз посочих в течение на тези лекции. Именно поради тази причина Ариман може да се яви като писател.

Естествено той си служи с едно ангелско същество. Той може да пише книги. И когато днес сме събрани под знака на нашето Коледно тържество /полагане на основния камък на новото Антропософско общество, бел. пр./, не трябва да се премълчават такива неща. Затова бих искал да отбележа следното.

Виждате ли, по отношение на един от най-блестящите писатели на последното време, по отношение на един от най-великите писатели беше възможно едно друго становище, преди да бяха излезли неговите последни съчинения. Когато аз написах книгата «Ницше, борец срещу своето време», в обществеността имахме работа с един блестящ писател, който беше завишил човешките способности до най-висока степен. Едва по-късно се запознахме с това, което *Ницше* е написал във времето на своя упадък. Това са преди всичко две съчинения: «Антихрист» и «Ессе homo» /ето човекът/, това са две съчинения, които е написал Ариман - не Ницше, а един ариманически дух, вселен в Ницше. Тук Ариман за първи път се появява като писател на Земята. Той ще продължи да върши това. От това Ницше бе разбит. Нека помислим, срещу какви импулси заставаме, когато заставаме пред онези идеи, които са живели в Ницше във времето, когато изхождайки от този дух той бе написал онези блестящи, интелигентни, но дяволски съчинения - съчиненията «Антихрист» и «Ессе homo»! Аз говорих за великата обширна интелигентност на Ариман. По отношение на това, което е величествено, заслепяващо, ние не понижаваме едно съчинение, когато го наричаме ариманическо, както могат да помислят прости хора, които не знаят, какво величие може да има в Ариман. Не се укорява, не се хвали, когато се говори за Ариман; много неща на Земята зависят от него. Който е кървял - разбирам това душевно - както аз съм кървял, когато за първи път прочетох Ницшеовото съчинение «Волята за власт», което след това бе публикувано по такъв начин, че хората не можеха да имат никаква правилна представа за него, и който същевременно може да вижда в царствата, които, откакто е настъпило господството на Михаил, от 80-те години на миналия век, са отделени от физическите земни царства с една съвсем тънка стена, който знае, как това царство непосредствено граничи с физическото царство, така че можем да кажем, че то е едно царство, което е подобно на царството, в което човек влиза след смъртта, - който прозира, какви са усилията в това направление, той знае, как те импулсиращо се изразяват в нещо подобно като «Ессе homo» и «Антихрист». Достатъчно е тогава само да се помисли, какви забележки на Ариман се намират в «Антихрист». Не зная, дали в по-новите издания това място е оставено така. Има едно място, където той пише за Исус - аз не цитирам дословно - и казва, че Ренан е нарекъл Исус гений. Ницше не го счита за гений, той казва: - Говорейки със строгостта на физиолозите, тук би била на място една съвършено друга дума... В изданието, което аз имам от съчиненията на Ницше, на това място стоят три точки, не зная дали в по-новите издания това е така - в ръкописа тук

стои написано направо «идиот». Че Исус е наречен «идиот», това е ръката на Ариман. Там има и други неща от този род. Кой би могъл да повярва, че тук Ницше, който, пишейки тези неща, същевременно в душата си се е колебаел дали да влезе в католицизма - тези неща са вървели успоредно, не трябва да забравяте това, - кой би могъл да повярва, че тук не се крие една дълбока загадка? С какви думи приключва «Антихрист»? Той приключва с думите - не мога да ги цитирам дословно: - Бих искал със светещи букви по всички стени да напиша какво представлява християнството: - Християнството е най-голямото проклятие на човечеството! Така приключва книгата. Тук пред нас стои един проблем. Ние трябва да видим именно, как цялото това царство, разделено от нашето царство само с една тънка стена, където се разиграват всички духовни борби при излизането от епохата на Кали-Юга - простиращи се още и извън Кали-Юга, - как това царство иска да проникне в земното царство.

Тези са нещата, върху които трябва да насочим поглед, ако искаме да разберем, как човечеството може да се отнася към това, което трябва да се появи в цивилизацията чрез настъпването на епохата на Михаил. При преминаването от Кали-Юга, при преминаването от тъмната в светлата епоха ние трябваше фактически духовно-физически да прогледнем, когато искаме да охарактеризираме - както аз сторих това в предговора на моята книга «Мистиката в зората на новия духовен живот», - настроението, което трябва да имаме спрямо духовното и материалното. На човек му се иска наистина отвсякъде да почерпи възможност да охарактеризира този величествен преход, който стана чрез настъпването на епохата на Михаил. И ние трябва да се почувстваме вътре във всичко, което е антропософско движение. Защото цялото това величие се проявява първо в навлязлата вече в безредие човешка карма. Когато помислим, как в кармическите връзки се крие една всеобща истина и как светът е такъв, че даже в тези всеобщи кармически връзки в течение на столетия можаха да се намесят изключенията, и как се появява изискването, космическите изключения да бъдат приведени в техния порядък, тогава ще почувстваме - защото тази е задачата, мисията на антропософското движение - великото значение и необходимост на антропософското движение.

Това, мои мили приятели, трябва да залегне във вашите души, когато си казвате: - Онези, които от такова разбиране днес чувстват в себе си стремеж да влезнат в антропософския живот, при изтичането на 20-то столетие, те отново ще бъдат призовани, да постигнат в кулминационната точка възможно най-голямото разпространение на антропософското движение. Обаче това може да стане само тогава, когато тези неща заживеят в нас, когато в нас заживее разбирането за това, което като космическо-духовно естество прониква в земно-физическото, когато даже и в земната интелигентност, във възгледите на хората проникне съзнанието за значението на Михаил.

Този импулс трябва да бъде душата на антропософския живот; самата

душа трябва да иска да стои вътре в антропософското движение. С това ние ще намерим възможност да запазим в нашите души не само имащите велико значение мисли, но и да оживим тези мисли; така че чрез тези мисли душите да се оформят по-нататък по антропософски начин, за да може душата в действителност да стане онова, което тя трябва да бъде - чрез несъзнателния си стремеж душата да достигне до антропософията, за да бъде обхваната от мисията на антропософията. За да оставите това спокойно да действа върху вас, затова в този последен час ви казвам тези сериозни думи. Ние ще продължим, когато отново се съберем. Когато отново се съберем в първите дни на месец септември, ще продължим тези разглеждания. Междувременно бих искал да съм вложил във вашите души, в сърцата на всички вас това, което трябваше да говоря тази вечер във връзка с кармата на отделните антропософи и на Антропософското общество.

ЗАБЕЛЕЖКИ

(Сведенията за определени издания се отнасят за томове от Събраните съчинения на Рудолф Щайнер)

Забележки към това издание

Документи: Лекциите от 1-10 са стенографирани от професионалната стенографка Хелене Финкх (1883-1960), която от 1916 записва по-голямата част от лекциите на Рудолф Щайнер и след това ги превежда на обикновен шрифт. Този неин шрифт лежи в основата на печатния текст. През 1973 за първи път от първото напечатване на текста през 1934, при обработването на новото издание се разгледаха и оригиналните стенограми. За петото издание от 1971 беше използван този текст, проверен от специалистите стенографи и сравнен с оригиналната стенограма, с изключение на 11. лекция, която беше записана от Рудолф Хан, чиято оригинална стенограма не е запазена. Така можаха да се коригират малки грешки, допуснати още при първия превод през 1924

Заглавията на различните отдели бяха дадени от Мари Щайнер още за първото издание (1934).

Относно илюстрациите: оригиналните схеми, дадени от Рудолф Щайнер при тези лекции са били запазени, понеже са били чертани върху черна хартия. Те са поместени умалени като допълнение към лекциите от том XVI на поредицата «Рудолф Щайнер, илюстрации към лекциите». Поместените в предишните издания илюстрации са запазени и в това издание. Тук, със странични забележки на ръба на страниците до съответните места от текста, е посочена и информация за оригиналните

илюстрации.

Относно темата «Прераждане и карма» се посочват следните толове от Събраните съчинения на Рудолф Щайнер:

Реинкарнация и карма, от гледна точка на модерната естествена наука, необходими представи - Как действа кармата, 1903, в «Lucifer - Gnosis», Събр. съч. 34.

Принципът на спиритуалната икономия във връзка с въпросите за прераждането - един аспект на духовното ръководство на човечеството, 1909, Събр. съч. 109

Откровенията на кармата, 1910, Събр. съч. 120

Окултна история. Езотерични разглеждания на кармическите взаимовръзки при личности и събития от световната история, 1911, Събр. съч. 126

Прераждане и карма, и нейното значение за културата на съвременността, 1912, Събр. съч. 135

Забележки към текста:

Произведенията на д-р Рудолф Щайнер, включени в Събраните съчинения ще бъдат дадени с библиографските номера.

Към стр.

16 *Барух Спиноза, 1632-1677.*

19 *картини... където доминикански монаси или Тома Аквински са представени триумфиращи: Например от Беноцо Гоцолли в Лувъра, Париж и Дадео Гади в църквата Санта Мария Новела, Флоренция.*

23 *мисли от остатъците на умрели хора: Сравни например в лекцията от 27. септември 1911 in «Езотерично християнство», Събр. съч. 130.*

24 *Аверое (всъщност Ибн Рошид), 1126-1198, живял в двора в Мароко.*

26 *исторически лекции, в които се взимат под внимание мислите за реинкарнацията: Виж « Окултна история. Езотерични разглеждания на личности и събития от световната история», Събр. съч. 126.*

27 *Рене Декарт, 1596-1650.*

- 28, *50 от началото на нашия Коледен импулс*: Виж «Коледното събрание за основаването на Всеобщото антропософско общество», Събр. съч. 260.
- 62 *където говорих за ... индивидуалности, които споменава епоса Гилгамеш*: Виж лекцията от 26. декември 1923 in «Die Weltgeschichte in anthroposophischer Beleuchtung und als Grundlage der Erkenntnis des Menschengeistes» Световната история в светлината на антропософията и като основа на познанието на човешкия дух», Събр. съч. 233.
- 64 *според казаното от свети Августин*: Августин 354-430. В «Retractationes», L. 1, Cap. XIII, 3 се казва: «Каквото в настоящето се нарича християнска религия, имаше още в древността и не липсваше и в началото на човешкия род, а когато Христос се появи в плът, истинската религия, която и преди съществуваше получи името християнска.»
- 65 *през последната неделя*: На 6. юли 1924, 3. лекция в този том.
- 67 *Чрез един приятел беше зададена голямата загадка...*: Провокиран от книгата на Шилер «За естетическото възпитание на човека», която 1795 излиза в «Noen» Гьоте написва своята «Приказка за зелената змия и за красивата Лилия» като край на разказа «Разговори между немски емигранти», която през 1795 също излиза в «Noen» Сравни изложение на Рудолф Щайнер в «Новата духовност и изживяването на Христос през двадесето столетие», Събр. съч. 200, 4. лекция.
- 67 *понеже моята драма «Портата на посвещението» стана подобна на «Приказката за ... »*: Виж «Скици, фрагменти и паралипомена към четирите мистерийни драми», Събр. съч. 44.
- 90 *аз загатнах тук преди години*: Сравни лекциите от края на Декември 1918 в «Wie kann die Menschheit den Christus wiederfinden? Как човечеството отново може да намери Христос», Събр. съч. 187.
- 92 *един лъч от още живата мъдрост на Петър от Компостела*: тук става въпрос за книгата «De consolatio rationis». Онзи Петър от Компостела – имало е трима с това име -, който е възможно да е авторът на тази книга според Петър Банко е написал «Petri Compostellani de consolatio rationis libro duo», издадена в Мюнстер и Вестфален през 1912 = Приноси към историята на философията

през Средновековието VIII) към средата на 12. столетие. Въпреки това остава отворен въпросът, дали книгата в действителност не е много по-стара или се опира на някакво по-старо произведение.

93 *Бернардус от Шартр* (Бернардус Карнотензис), починал около 1130.

Бернардус Силвестриус (Бернард от Тур), починал около 1150.

Йоханес от Салисбъри, починал 1180 като епископ на Шартр.

Хилдебранд, от 1073 папа Григорий VII, починал 1085.

Поставените в квадратните скоби думи са от издателя, понеже иначе не може да се разбере смисъла на дадените места.

Внесените думи са така написани в оригиналната стенограма, но не са поставени на същите места.

94. *Аланус аб Инсулис*, роден около 1128, починал през 1202 или 1203.

Поемата «La bataille des VII arts»: От Хенри д'Андели, е написана вероятно през 1236 г..

95 *Брунето Латини*, роден между 1210 и 1230, починал през 1294. Поемата «Il Tesoretto» описва изложените тук процеси.

Данте Алигери, 1265-1321. Първото издание на «Божествена комедия» се появява през 1472.

100 *Мария Евгения деле Грацие*, 1864-1931, австрийска поетеса.

100 *онзи разговор, който описах в «Моят жизнен път»* (1923-1925), Събр. съч. 28, 1982, стр. 125: Тук става въпрос за 7. глава, разговорът с цистерциенския свещеник на ордена, Вилхелм Нойман.

101 *Томас Аквински*, 1225-1274, наричан Doctor angelicus.

117 *земни светове*: В стенограмата и във всички предишни издания: «подземни». Беше променено, понеже е явна слухова грешка.

123 *Луис Клод Сен Мартен*, 1743-1803. Първи пише под псевдонима «Philosophe inconnu» («Непознатият философ»). Виж «Des erreurs et de la verite», 1775; на немски от Матиас Кавдий под заглавието:

«Заблуди и систини, или Насока за хората относно общите принципи на всяко познание», Вроцлав 1782; едно ново издание се появява 1925 в «Новият ден - издателство »,Щутгарт.

- 126 *Кабириите*: Други изложения на Рудолф Щайнер относно Кабириите се намират между другите, в следните лекции: Дорнах 17. януари 1919 (с рисунки на Рудолф Щайнер, според изготвените от него скулптори) в Събр. съч. 273; Дорнах 25. януари 1919 в Събр. съч. 188; Щутгарт 4. декември 1922 в Събр. съч. 218; Дорнах 21. декември 1923 в Събр. съч. 232.
129. *Раймунд де Сабунда*, схоластик роден в Барселона, преподава от 1436 в Толуза медицина, философия и теология. Произведението му «*Liber creaturarum sive theologiae naturalis*» се появява в Страсбург през 1496.
- 131 *Якоб Бьоме*, 1575-1624.
- 132 Израз от «Книга на природата»: В предговора на новото издание от 1923.
- «шиболет»: знак за познване, различаване.
- 145 изморени от християнството [изморени от езичеството]: В стенограмата стои изморени от християнството, и така беше напечатано в първите пет издания. Сигурно се касае за слухова грешка, която не променя с нищо същността на двете групи.
- 162 11. лекция не е запазена оригиналната стенограма.
- 170 *Интелигентите на планетите*: Учението за интелигентите на планетите произхожда от Job. Trithemius von Sponheim (1462-1516) – (*De septem intelligentibus libellus*). Рудолф Щайнер говори за това още в «Съзнанието на инициацията», Събр. съч. 243, 7. лекция и в «Указания за езотерично обучение», Събр. съч. 245.
- 174 *Йоханес Дунс Скотус*, 1266-1308, схоластик.
- 175 *когато написах книгата си*: «Фридрих Нитцше, борец срещу своето време», Събр. съч. 5. Първото издание се появява през 1895 г. във Ваймар.
- 176 *Фридрих Нитцше*, 1844-1900. «Антихристът, Опит за една критика на християнството», Лайпциг 1895 (том VIII der GOA). Това

намиращо се в библиотеката на д-р Шайнер издание е с направени от издателя Фритц Кьогел корекции и пропуски.

Буквалният текст на цитатите гласи: «Господин Ренан, този Ханс-салам в психологията, употреби две от най-неподходящите понятия, които можеше да даде за неговото обяснение на типа Исус. Понятието *гений* и понятието *герой*. ... Да направи от Исус един герой! И що за недоразумение е думата <*гений*>! Нашето понятие, нашето културно понятие <*Дух*> в света в който живее Исус няма никакъв смисъл. Казано със строгоста на психолога, тук по-скоро би била на място една съвсем друга дума, думата - *Идиот*.» (откъс 29).

«Това вечно обвинение на християнството искам да напиша на всички стени, там където само има стени – аз имам букви, с които да накарам и слепите да виждат... Аз изричам най-голямото проклятие към християнството, което е най-голямото вътрешно разрушение, най-големият инстинкт на отмъщение, на което нито едно средство не е достатъчно отровно, подло, подземно, дребнаво – аз го наричам безсмъртното позорно петно на човечеството ... И времето се смята от този nefastus, с който започна тази гибел – след първия ден на християнството! Защо не по-добре след последния му! Още днес? Преобръщане на всички ценности!» (откъс 62).

«Ессе homo» и «Волята за власт», Лайпциг 1911 (том XV der GOA).